

MILJØKRIM

Intervju med Nina Jensen

Nina Jensen vil redde et skakkjørt hav ved hjelp av verdens største og mest avanserte forskningsskip.

Førerkort og dyrevelferdsattest

Burde man innføre en dyrevelferdsattest for anskaffelse av dyr?

Miljøkriminalitet over landegrensene truer verdensøkonomien

Miljøkriminalitet gir stor profitt for både lovlige og ulovlige aktører.

Miljøkrim 2, 2022

Miljøkrim er et fagblad som inneholder aktuelle artikler om miljøkriminalitet. Hovedområdene er natur, forurensing, arbeidsmiljø, kunst, kulturminner og dyrevelferd. Det distribueres til politiet, påtalemyndigheten, domstolene, kommunene, naturoppsyn, miljø- og kulturminneforvaltningen med flere. Bladet utgis to ganger i året.

Ansvarlig utgiver:

Miljøkrimenheten ved Økokrim

Utgitt: desember 2022

Ansvarlig redaktør:

førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland

Redaksjon:

spesialletterforsker Eva Landsem – *redaktør*
Mona Lisa Iversen – *grafisk ansvarlig*
politioverbetjent Kenneth Didriksen
spes.etterforsker/biolog Joachim Schjolden

Språkvask:

Språkseksjonen ved Kripes

Opplag og trykk:

3100, 07 Media

Adresse:

Postboks 2096 Viken, NO-0125 Oslo

Besøksadresse:

C.J. Hambros plass 2 C, 0164 Oslo

Telefon: 23 29 10 00

Telefaks: 23 29 10 01

E-post: miljøkrim.okokrim@politiet.no

Nettside: miljøkrim.no / okokrim.no

Abonnement på bladet:

Ønsker du å bestille blad, endre mottakerinformasjon eller avslutte ditt abonnement, send en e-post til miljøkrim.okokrim@politiet.no

Miljøkrimenheten ser positivt på bidrag fra leserne, både artikler, bilder, innspill og forslag til tema.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere innsendte bidrag. Stoff kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og skal krediteres fagbladet Miljøkrim.

Meninger og ytringer fra eksterne som fremkommer i artikler gjengitt i Miljøkrim, representerer ikke nødvendigvis Økokrims holdning til det omtalte temaet.

Fremsidefoto: Asbjørn Vigane

Innhold

Nummer 2, 2022

Leder og intervju

4

Leder

Utryddelse av truede arter – hvorfor politiet må håndtere straffesakene på en god måte.

6

Intervju med Nina Jensen

Natur & fauna

15

Drone avslørte eggplukking

Drone avslørte eggplukking fra den kritisk utrydningstruede arten hettemåke på Geitholmen.

18

Miljøkriminalitet over landegrenser truer verdensøkonomien

23

Kva veit politiet om ulovleg handel med trua artar?

Kunst & kultur

26

Finansieringskilde for kriminalitet: Handelen med kunst, antikviteter og kulturminner utnyttet av kriminelle for økonomisk utbytte ved hvitvasking.

Dyrevelferd

35

Fører kort og dyrevelferdsattest

41

Handelen med ville og eksotiske dyr i Noreg: død og pine?

46

Dronar reddar rådyrkalvar

Drone med termisk kamera redda over fem hundre rådyrkalvar i 2022.

Smånytt

49

Smånytt

Nytt om

57

Nytt om regelverk

58

Nye dommer og forelegg

Juss

68

Strid om utsetting av fasanar og raphøns

69

Køyring med bil i strandsona

73

Tide Carrier – norsk skipsreder dømt til seks måneders fengsel i beachingsak

Fokus

81

Dyrekrimfunksjonane i politiet samla til workshop

Utryddelse av truede arter – hvorfor politiet må håndtere straffesakene på en god måte

Tidligere i høst la Verdens naturfond (WWF) frem «Living Planet Report 2022». Hundrevis av forskere fra hele verden har bidratt til rapporten, som viser at det lever 69 prosent færre ville dyr i verden i dag enn det gjorde i 1970. I 2018 var tallet 60 prosent og i 2020 68 prosent. Videre har 83 prosent av livet i verdens elver og innsjøer forsvunnet de siste 50 årene. Antall migrerende ferskvannsfisk, som ål og laks, er redusert med 73 prosent.

Årsaken til nedgangen varierer. Noen arter er truet av landbruk, mens jakt og fangst er den største trusselen mot fugler og pattedyr. Videre er ødeleggelse av dyrenes leveområder, overhøsting, introduksjon av fremmede arter, forurensning og klimaendringer de viktigste årsakene.

Det er store forskjeller mellom verdensdelene med hensyn til hvor omfattende denne reduksjonen i biologisk mangfold er. De siste 50 årene har nedgangen i Europa har vært 18 prosent, mens den i Latin-Amerika har vært på 94 prosent i samme periode. Den store forskjellen skyldes i hovedsak at Europas dyrebestander var kraftig redusert allerede før 1970.

WWFs rapport viser med tydelighet at vi står i en akutt krise som krever umiddelbare tiltak. Vi har ikke mye tid å miste. En pågående reduksjon av områder hvor dyr kan leve og formere seg, pekes ofte på som den viktigste årsaken til at de trues av utryddelse.

I dag er 21 prosent av Norges arter kategorisert som truet på den norske rødlisten (2021). Det er således viktig at politiet og påtalemyndigheten på en god måte følger opp straffesaker hvor de straffbare handlingene kan ha negativ virkning på bestander av ville dyr som er truet av utryddelse. Det gjelder typisk ulovlig jakt på rovdyr som ulv og fjellrev, men også mindre iøynefallende arter som f.eks. apollosommerfugl og hettemåke. Ødeleggelse av hettemåkereir og fjerning av egg er eksempler på ulovlige inngrep som både reduserer leveområdet og direkte reduserer bestanden. Hettemåke er oppført på rødlisten som kritisk truet. Det vil si at arten har høy til ekstremt høy risiko for å dø ut i Norge hvis de rådende forhold vedvarer.

Slike saker er som hovedregel alvorlig miljøkriminalitet og faller inn under generalklausulen i straffeloven § 240. Det følger også av Riksadvokatens mål-

Leder

Ansvarlig redaktør

Hans Tore

Høviskeland

og prioriteringsrundskriv nummer 1.2022 at alvorlig miljøkriminalitet som rammer natur og kan skade naturmangfoldet, naturressurser, naturens evne til produksjon og selvfornyelse, er blant Riksadvokatens sentralt prioriterte sakstyper for iverksettelse og gjennomføring av etterforskning.

Således er det viktig at politiet gjør en grundig etterforskning i disse sakene, men i mange politidistrikt må det nok en holdningsendring til for at de tas på alvor. Det fins imidlertid politidistrikt som har sett viktigheten av å følge opp slike saker på en god måte. I vår fikk for eksempel Agder politidistrikt melding om mulig borttakelse av hetemåkeegg på en holme i Lillesand. Det er mitt inntrykk at politidistriktet har gjort en grundig etterforskning i saken for å avdekke mulige gjerningspersoner. Et annet eksempel på god oppfølging er saken som Trøndelag politidistrikt etterforsker mot vedkommende som i mai i år skjøt tre bjørner.

Hvorfor det er viktig å ta disse miljøkriminalitetssaker på alvor, kommer også godt frem i høyesterettsdommen (HR-2022-666-A) hvor en person ble dømt for overtredelse av straffeloven § 240, for grovt uaktsomt å ha skutt en fjellrev.

Her uttaler Høyesterett blant annet: «Jeg nevner videre at betydningen av å beskytte miljøet også gjenspeiles i Grunnloven § 112. Bestemmelsen slår fast at alle har rett til en natur der produksjonsevne og mangfold bevarer. I vår

sak har det særlig betydning at utryddelsen av arter som nevnt er en av de største miljøtruslene som vi i dag står overfor. I Norge har en rekke arter gått sterkt tilbake i løpet av de siste 50 årene og står i fare for å bli utryddet».

Foto: Sine Hagestad

Hans Tore Høviskeland

Tekst: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, Økokrim

Foto i artikkelen: **privat**

// kenneth.didriksen@politiet.no

Nina Jensen vil redde et skakkjørt hav

– Jeg er varm tilhenger av havvind

Med overbevisning om at løsningen på de store miljøproblemene er å finne i havet, jobber nå den tidligere WWF-sjefen med å bygge verdens største og mest avanserte forskningsskip, som også er en super-yacht, for verdens forskere.

– Vi bygger verdens største og mest avanserte forsknings- og ekspedisjonsskip. Det skal tilbys gratis til forskere, haveksperter og haventusiaster fra hele verden for å bli med ut og finne løsningene på de store miljøproblemene i havene. Nina Jensen, marinbiolog av yrke, forteller engasjert om fremtidsplaner og ambisjoner. Hun gikk for en stund siden fra å være generalsekretær i WWF Verdens naturfond til å bli første administrerende direktør i REV Ocean, ifølge egne nettsider¹ et non-profit-selskap med ambisjon om å gjøre havet friskt igjen.

Hvorfor leter dere i havet for å finne svarene på miljøproblemene?

– Problemene ligger jo både på land-jorda og i havet, forklarer Jensen, og

viser til allerede omfattende overvåking av status for ulike bestander av liv i begge disse elementene.

– Man ser jo av forskningen at havet har mistet over 40 prosent av livet i løpet av de siste 40 årene. Og situasjonen er eskalerende, understreker hun.

– Dette skjer som følge av klimaendringer, overfiske og forurensning, og særlig plastforsøpling, som kanskje er det raskest voksende miljøproblemet i verden.

– Vi ser også helt klart at fiskefangstene går nedover, vi ser et hav proppfullt av plast, og vi ser en økende mengde med nye, introduserte arter. For eksempel så øker spredningen av havnespy (japansk sjøpung (*Didemnum vexillum*)). Den arten dekker nå allerede

1. www.revocean.org

delar av sjøbunnen på Vestlandet. Mange havområder er også ødelagt av algeoppblomstring, og vi ser dessverre ikke lenger det vanlige marine livet som man pleide å se, fremholder Jensen.

– Til tross for at mesteparten av havet er utilgjengelig for de fleste, så kan man nå se denne utviklingen med det blotte øye. Vi må jo spørre oss selv: Hvorfor tar vi ikke tak i dette og gjør mer med det, når vi vet hva problemet er, og i svært mange tilfeller også hva løsningen er?

Hvordan merker vi i det daglige at havet blir sykt, og hvordan påvirker det oss?

– På mange områder er det ikke sikkert at vi merker det før det er for sent,

korrigerer Jensen og fremholder at havet jo er det viktigste vi har, og det er derfra vi alle kom en gang i tiden.

– Havet gir oss over 50 prosent av oksygenet vi puster, og det reguler klimaet vårt. Havet har også tatt opp over 90 prosent av overskuddsvarmen som er produsert av mennesker til nå.

Havet har som kjent tatt opp store mengder med CO², men har jo også en

« Mange havområder er også ødelagt av algeoppblomstring, og vi ser dessverre ikke lenger det vanlige marine livet som man pleide å se.

tåleevne på hvor mye det kan absorbere. På ett eller annet tidspunkt når man kritiske vippepunkter, slik at absorpsjon ikke lenger er mulig. Havet er jo også ekstremt viktig som matkilde, det gir hver dag livsviktig protein til hundrevis av millioner av mennesker over hele kloden. Verdenshavet er jo også en utømmelig kilde til energi, til inspirasjon og til rekreasjon, ikke minst. De aller fleste i verden lever jo tett på kysten og havet og er jo sånn sett prisgitt hva havet til enhver tid har å by på.

← Havet er forurensset av store mengder søppel. Dette blir synlig når deler av dette skylles opp på strendene.

REV Ocean og Nina Jensen ønsker → å legge til rette for at forskere fra hele verden sammen skal gjøre havet mer levedyktig.

Fornybar energi

Jeg ser at du ikke nøyer deg med å redde havet slik at det blir levedyktig, du vil videre utnytte havressursene bærekraftig, blant annet nevner du vindkraft. Er dette bare positivt, eller ser du negative sider også med slik utbygging?

– All industriutvikling i naturen, og i havet spesielt, vil jo gi en viss form for negativ påvirkning. Dersom vi jobber på en kunnskapsbasert måte, lytter til forskningen og gjør nødvendige analyser – og korrigerende tiltak – med hensyn til miljøbelastninger i forkant, så kan imidlertid industriutvikling gjøres på en bærekraftig måte.

Og det gjør vi ikke nå?

– Havet er jo allerede skakkjørt, så det er i utgangspunktet behov for en betydelig innsats for å reparere det vi har ødelagt. Da kan vi ha håp om at havbunnsområ-

der og fiskebestander blir restaurert og bygget opp igjen, slik at forvaltning igjen blir forsvarlig. Fra dette punktet kan man igangsette ny, miljøtilpasset industriaktivitet. En av hovedutfordringene som havet står overfor, er jo klimaendringer, og for å løse klimaendringer så må man omstille seg vekk fra fossil energi til fornybar energi.

« **Havet er jo allerede skakkjørt, så det er i utgangspunktet behov for en betydelig innsats for å reparere det vi har ødelagt.**

Marinbiologen forklarer at bortfall av fossil energi innebærer at vi må akseptere at deler av havet blir brukt også til utvikling av havvind.

– Og havvind, i kontrast til landbasert vind, kan gjøres på en mye mer skånsom og miljøriktig måte. Flere av de store

havvindselskapene jobber med å se på måter for å redusere støy, redusere påvirkning på havbunnen og sjøfugl, og ikke minst kombinere det med en rekke andre aktiviteter som kan ha positive effekter. Blant annet er det mulig med taredyrking i områdene rundt havvind-

« Blant annet er det mulig med taredyrking i områdene rundt havvindmøllene.

møllene. Så jeg er varm tilhenger av havvind, konkluderer Nina Jensen.

– Jeg synes vi er langt på overtid i forhold til å utvikle det, og mener at havvind kan være en helt sentral del av klima- og energiløsningen.

Det blir nevnt i ulike sammenhenger, blant annet vedrørende smelting av is i polområdene, at vi nærmer oss et «point of no return» med hensyn til å kunne redde havet og det marine livet. Hvor langt har ødeleggelsen kommet, og hvor langt er det eventuelt frem til et slikt punkt?

– Det er vanskelig å si, egentlig. Jeg ønsker ikke å være alarmisk, men tror vel at vi er forbi det punktet allerede.

Hva innebærer det?

– Vi har jo forpliktet oss til å begrense oppvarmingen til 1,5 grader, men er på full fart mot 2,7 grader. Vi ser ikke tegn til at de globale utslippene går ned, ei heller i Norge, som er et av verdens rikeste land, og som burde ha alle forutsetninger for å faktisk kunne få det til.

Når da utslippene selv her hjemme i vårt eget land ikke går ned, men fortsetter å gå opp, så har vi en formidabel jobb å gjøre. Med mindre vi nå tar de grepene

som vi vet skal til, så kommer ikke dette til å skje, at vi faktisk når forpliktelsen på 1,5 grader.

Og hvilke grep er det du tenker må til?

– FNs generalsekretær og det internasjonale energibyrået har jo vært krystallklare i sin tale: «Det er plass til null mer olje, gass og kull!» Vi kan ikke utvinne noe mer fossil energi, og likevel går nettopp de pumpene for fullt. Selv her i Norge vurderer vi jo nå å åpne nye olje- og gassfelt i Arktis, og i Barentshavet, som Wisting-feltet. Tatt i betraktning all kunnskapen vi har, så burde dette rett og slett vært forbudt.

«Det er plass til null mer olje, gass og kull!»

Tilværelsen vår

I hvor stor grad må vi gi slipp på vår komfortable tilværelse for å få dette til å gå i hop?

– Ja, det er vel heller stikk motsatt, da, repliserer Jensen.

– Vår komfortable tilværelse kommer til å bli formidabelt rokket ved dersom vi ikke gjør noe med det. Vi ser det jo allerede; det er ekstremvær, det er flommer, det er villere og våtere vær, og det er vanskeligere å produsere mat. Det er også stadig oftere ekstrem tørke, som gjør at avlingene svikter. Det skjer ikke bare i andre deler av verden der det naturlig er varmere og tørrere, men også her hjemme er det store utfordringer for landbruket.

– Vi ser videre at det blir mye vanskeligere å få tilgang på drikkevann. Anslagene er at innen 2030 vil behovet for drikkevann ha oversteget tilgjengelig vannmengde med 40 prosent. Dette rokker allerede ved vår såkalte komforta-

REV Ocean er et privatfinansiert «non-profit»-selskap og forskningsskip som ble startet 2017 av forretningsmannen Kjell Inge Røkke. Selskapet, som blir ledet av administrerende direktør Nina Jensen, jobber for å bedre forståelsen av havet og fremme konkrete løsninger for å redde livet i havet. REV Ocean er lokalisert på Fornebu i Bærum. De har også ansatte i Tromsø, Spania, Frankrike og Storbritannia.

Kilde Wikipedia og www.revocean.org

ble tilværelse. Likevel går vi rundt og trår i en boble og tror at vi skal fortsette med evinnelig økonomisk vekst, evinnelig økt forbruk, og vi tar ikke de grepene som skal til for å endre utviklingen.

Er gjenbruk og resirkulering en del av nødvendig miljøvern?

– Jeg tror ikke at vi blir lykkeligere av å forbruke og kaste i det tempoet som vi gjør i dag. Vi må heller forbruke smartere, spare mer, slik man jo gjorde før, og vi må ta vare på de produktene vi kjøper. Slike små, enkle grep er også del av en mer bærekraftig livsstil.

Det er for eksempel helt meningsløst å kaste nytt tøy som knapt er brukt. Både produksjon av klær og påfølgende destruksjon når plagget kastes, bruker jo både ressurser og energi som kunne vært brukt på andre, mer verdifulle ting. Det samme gjelder maten vår. Vi kaster over 30 prosent av maten som blir produsert. Det er også fullstendig meningsløst, både fra et naturmangfoldperspektiv og et energiperspektiv. Det er enkle, men helt nødvendige grep som skal til for å endre slik misbruk av ressurser.

– Vitenskapen og miljøvernere har kommet med svært mange av løsningene allerede. Det er jo ikke én magisk løsning, men derimot mange forskjellige ting som må gjøres parallelt. Der det lugger i dette arbeidet, er at man sitter og hele tiden håper på at det er noen andre som skal løse det, ikke vi. «Nei, vi kan vente litt til, og så tar noen andre tak i det», ikke sant? Men det skjer ikke, understreker Nina Jensen.

« Vi må heller forbruke smartere, spare mer, slik man jo gjorde før.

– Det er de som sitter med makten nå, som har ansvaret for slike nødvendige endringer, for det er nå disse valgene må tas. Det er de som sitter i regjering i dag, som må bestemme om vi skal eller ikke skal utvinne nye oljefelt. Det er de som kan stoppe den nevnte Wisting-utbyggingen, for eksempel. Eller stanse gruvedrift på havbunnen, som er en ny miljøbombe som vi fortsatt kan stoppe.

Unsplash

Miljølover og -regler

Har vi i politiet og påtalemyndigheten noen rolle i den miljøkampen du nå jobber med?

– Ja, absolutt. Jeg har etterlyst i mange år at politiet og påtalemyndigheten skulle få økte ressurser og kapasitet for å kunne ta tak i miljøkriminalitet. Vi har mange viktige miljøregelverk, men det blir jo ikke etterlevd i praksis. Politikere har alltid vært veldig opptatt av å få etablert nye avtaler for å ivareta miljøet, både globalt og regionalt, men man bur-

rett til å vokse opp med et trygt miljø. Vi har naturmangfoldloven fra 2009, som fokuserer på bærekraftig bruk og vern, klimaloven og, ikke minst, forurensingsloven. Vi har et titalls relevante lovverk som burde blitt etterlevd, men dersom ressursene i politiet i Norge og internasjonalt ikke er tilstrekkelige og øremerket til å overvåke og forfølge miljølovbrudd, og straffene ikke er strenge nok, ja da får man ikke gjort noe med det.

Internasjonalt samarbeid

Er miljøkriminalitet en faktor i bevaring av miljøet?

– Jeg mener at kamp om stadig knappere naturressurser vil stå sentralt i årene fremover. I kommende kriger og konflikter, uavhengig av årsak, vil kamp om gjenværende naturressurser bli stadig mer sentralt. Sannsynligheten for at det da blir økt miljøkriminalitet, er jo også stor fordi man desperat er på jakt etter nødvendige ressurser som mat og drikkevann, for å nevne noe. Det å sette inn ekstra tiltak nå for å hindre at vi kommer i slike desperate situasjoner, er vesentlig. Blant annet må man bekjempe ulovlig

« Det er de som sitter i regjering i dag, som må bestemme om vi skal eller ikke skal utvinne nye oljefelt.

de i større grad sørge for at de avtalene og det lovverket man allerede har, faktisk blir etterlevd.

Hvilke regelverk sikter du til her?

– Som eksempel har vi Grunnloven med paragraf 112, som skal sikre oss retten til et levelig miljø. Videre har vi FNs barnekonvensjon, om at barn også har

fiske, fordi det ikke er lov å rane fellesskapet for fiskeriressurser. Man må jobbe for aktiv etterlevelse av forurensningsloven, fordi det faktisk ikke er lov å dumpe plast og annen form for forurensning i havet. Videre er det forebyggende at selskaper blir holdt ansvarlige for de forpliktelsene de har i forhold til å kutte sine egne utslipp.

Hvordan ser du på internasjonalt samarbeid i kampen for miljøet?

– I arbeid med klimaet og med miljøet i havet er internasjonalt samarbeid helt avgjørende. Disse temaene omfatter områder som ikke kjenner landegrenser. Det er ett hav som strekker seg over hele kloden, og som er bundet sammen. Det som skjer i ett havområde, vil naturlig nok kunne påvirke andre havområder.

– Internasjonalt samarbeid er kjempeviktig, ikke minst dersom du skal forsøke å bekjempe ulovlig fiske. Store deler av det ulovlige fisket som gjennomføres av fartøy fra blant annet Kina og en rekke europeiske land, foregår jo som regel ikke i deres egne farvann, men i andres områder. I slike tilfeller er det klart at internasjonalt samarbeid er helt avgjørende. Det gjelder blant annet for å kunne overvåke transport av de ulike produktene over landegrensene.

– Her tenker jeg ikke bare på om naturressurser som fisk eller tømmer som transporteres, er lovlig eller ikke. Det gjelder i stor grad også varer som for eksempel plast og andre avfallsprodukter som er «big business».

– Jeg hadde en samtale for noen uker siden med FNs organized crime division (UNODC) om blant annet plast, som er en global handelsvare som fører til betydelige problemer. De nevnte blant annet ett eksempel med en havn i Vietnam der det

nå står nå over 1700 containere proppfulle av plastsøppel. Dette er søppel som mest sannsynlig kommer fra Europa, trolig også Norge. Dette er vårt søppel som ender opp i land som har null penger, null

« – **Jeg mener at kamp om stadig knappere naturressurser vil stå sentralt i årene fremover.**

infrastruktur og null forutsetninger for å gjøre noe med det. Bekjempelse av slike forhold krever internasjonalt samarbeid, og det krever at politimyndighetene har nok ressurser og rett kompetanse til å følge opp slike saker. Da kan avfallet spores tilbake til kilden, og forhåpentligvis kan man få stoppet eksporten.

– Et annet kjempeproblem knyttet til plast og forsøpling generelt er at store deler av søppelfyllingene verden over er kontrollert av mafiavirksomhet. Det er et utgangspunkt som vanskeliggjør oppgaven med å få bukt med problemet. Man anslår jo at tre fjerdedeler av all plasten som noensinne er produsert til i dag, ligger i landfyllinger eller strødd rundt i naturen. Dette er nok et eksempel på et viktig område som internasjonale miljø- og politimyndigheter burde se nærmere på.

Veien videre

Du var tidligere engasjert i WWF, før du gikk til REV Ocean. Hva er det som driver deg til å jobbe med miljø på denne måten? Hva er motivasjonen din?

– Mitt miljøengasjement stammer helt fra barnsben av. Det var i en tidlig alder som Pandaklubb-medlem at jeg bestemte meg for at jeg vil jobbe for WWF. Slik ble det, og jeg jobbet jo der i femten år. Jeg syntes det var vanskelig å bytte arbeidsplass.

« Han ønsker jo, som meg, å bruke resten av livet på å fikse miljøproblemene i havet. Det er forhåpentligvis den beste sjansen i hvert fall jeg ser for at man kanskje kan lykkes med det.

Helt fra barns-
ben av, da Nina
Jensen var med-
lem i Panda-
klubben, har hun
jobbet for å verne
miljøet. Nå har
marinbiologen
blitt administ-
rende direktør i
REV Ocean og har
ambisjoner om å
finne svar på mil-
jøutfordringene i
← havet.

Hvilken betydning spiller miljøorganisasjonene i arbeidet med den pågående miljø- og klimakrisen du beskriver?

– Miljøorganisasjonene får til mye, men verden kan dessverre ikke redde seg med miljøaktivisme alene. De gjør en formidabel jobb, men de kjemper jo virkelig mot overmakta og klokka. Jeg så at det trengtes mer ressurser, og det var jo en del av motivasjonen min for å bytte. Nå samarbeider jeg med en storskala industribygger som også har betydelig med kapital,

og som alltid har løst de utfordringene han har stått overfor. Når han nå også har bestemt seg for at han vil løse miljøproblemene i havet, var det var rett og slett en for god mulighet til å gi opp. Han ønsker jo, som meg, å bruke resten av livet på å fikse miljøproblemene i havet. Det er forhåpentligvis den beste sjansen i hvert fall jeg ser for at man kanskje kan lykkes med det.

Tekst: **Sine Hagestad**, Masterstudent i biovitenskap, Universitetet i Oslo

Foto i artikkelen: **Sine Hagestad** og **Anne Kari Norland**

// sinedh@student.ibv.uio.no

Drone avslørte eggplukking

I mai forsvant 1200 hettemåkeegg fra Indre Oslofjord. Det er første gang dronebilder avslører alvorlig naturkriminalitet i Norge.

Denne hekkesesongen er 14 hettemåkekolonier i Indre Oslofjord overvåket med drone. Overvåkingen er en del av et masterprosjekt på Universitetet i Oslo. Ved bruk av dronebilder skal masterprosjektet bidra med å forstå hvorfor hettemåkebestanden i Norge synker. Bestanden er nemlig redusert med 80 % på 30 år.

« Bestanden er redusert med 80 % på 30 år.

I dag er det mellom 5000 og 7000 hekkende par i Norge.¹ På grunn av den kraftige reduksjonen er hettemåken kritisk truet ifølge rødlista.

↑ Hettemåke med én uke gamle unger. Hettemåka er en av 11 fuglearter som er kritisk truet av utryddelse i Norge.¹ Foto: Anne Kari Norland.

1. Stokke, B. G. mfl. «Fugler: Vurdering av hettemåke *Chroicocephalus ridibundus* for Norge. Norsk rødliste for arter 2021», 24.11.21, <https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/29490>.

1. Stokke BHG m. fl. (2021)

Alvorlig naturkriminalitet

Dronebildene viser omfattende eggplukking og et betydelig tap av

Selv om flere av reirene på Geitholmen ikke ble utsatt for eggplukking, vokser det likevel bare opp én unge. Hvorfor?

måkeunger i Norges nest største hettemåkekoloni, Geitholmen, på 677 par. Mellom 15. og 22. mai forsvant 60 % av de rugende måkene i kolonien. Bildene inneholder presise kartdata, dermed får alle reir i kolonien egne koordinater. Sammenligner man bildene uke etter uke, finner man ut hvor mange som fortsatt ruger på eggene sine.

Når eggene forsvinner

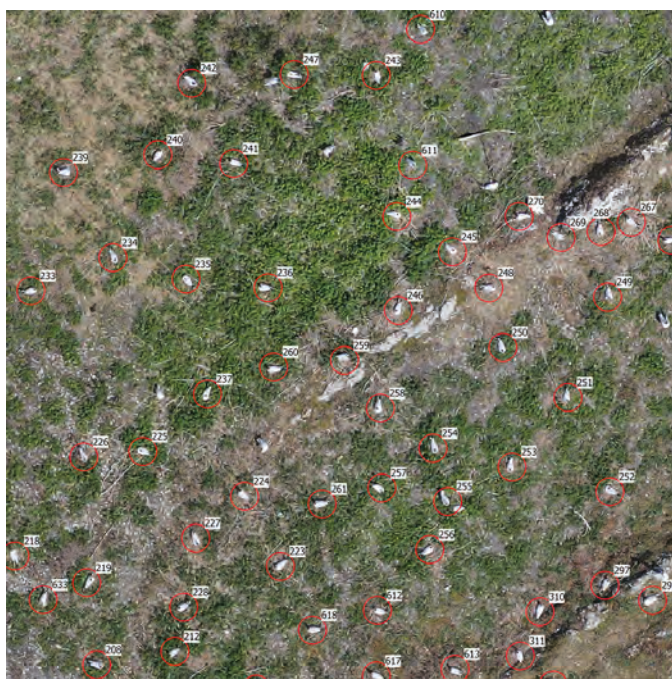
Etter eggplukkingen etablerte hettemåkene to nye, små kolonier i nærheten av Geitholmen. Disse koloniene er meget sannsynlig etablert av hettemåker som ble utsatt for eggplukking. Bildene viser at ingen unger vokste opp i de nye koloniene, og på Geitholmen var det kun én unge. I fjor fikk hettemåkene på Geitholmen over 400 unger. Selv om flere av reirene på Geitholmen ikke ble utsatt for eggplukking, vokser det likevel bare opp én unge. Hvorfor?

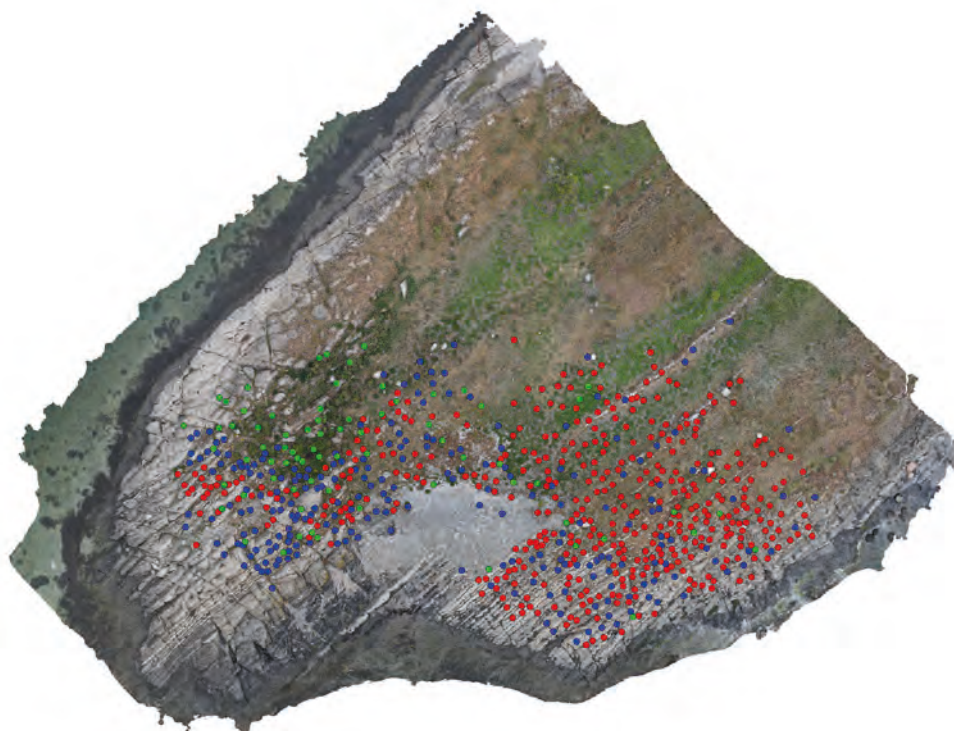
Svekker koloni og økosystem

Hettemåker bygger reir nærme hverandre for å danne et sterkt forsvar. Forsvaret beskytter mot mink, rev og rovfugl som prøver å ta egg og unger. Etter eggpluk-

Hettemåkereir før (t.v.) og etter (t.h.)

↓ eggplukking.

← Hette-måkereir på Geitholmen før og etter eggplukkingen. Røde: aktive reir 15. mai og inaktive 22. mai. Blå: aktive reir både 15. mai og 22. mai. Grønne: nye reir etter 22. mai.

kingen forlater mange måker Geitholmen, og kolonien blir mindre og svakere. De gjenværende måkene ligger på reir og ruger spredt i landskapet, og en stor andel har mistet nære og beskyttende naboer. Forsvaret er dermed kraftig redusert. Derfor kan overlevelsen til egg og unger i naboreirene påvirkes negativt av eggplukking.

Eggplukking har flere negative ringvirkninger i økosystemet. Koloniforsvaret til hette-måker beskytter nemlig andre truede fuglearter som hekker i nærheten av måkene, for eksempel makrellterne.^{2,3} Eggplukking skader dermed ikke bare hette-måkebestanden, men også flere andre fuglearter.

Det er en sterk teori at dyr som mink, rev, rovfugl, samt større måker er en av flere årsaker til bestandsnedgangen hos hette-måken i Norge.⁴ Masterprosjektet undersøker teorien ved bruk av kamera

« Eggplukking skader dermed ikke bare hette-måkebestanden, men også flere andre fuglearter.

som filmet angrep mot koloniene, og data fra dronebildene. Eggplukkingen er blitt en sentral del av masterprosjektet, og konsekvensene av hendelsen skal analyseres videre.

Et avgjørende samarbeid

Sjansen for å oppdage denne typen lovbrudd er svært liten. Derfor trenger vi strafferammer som motvirker gjentakende lovbrudd mot truede fuglearter. En god informasjonsutveksling av økologisk kunnskap er avgjørende i saker om naturkriminalitet, slik at strafferammene gjenspeiler alvorlighetsgraden i lovbruddet. Her må et godt samarbeid mellom politiet og forskningsmiljøet være på plass.

2. Leito, A. mfl. «Black-headed Gull (*Larus ridibundus* L.) as a Keystone Species in the Lake Bird Community in Primary Forest-Mire-Lake Ecosystem», *Baltic Forestry* 22 (06 2016): 34–45.
3. Pöysä, H. mfl., «Collapse of a protector species drives secondary endangerment in waterbird communities», *Biological Conservation* 230 (2019): 75–81.
4. Molværsmyr, S. «Colony Formation and Breeding Success in the Rapidly Declining Black-Headed Gull», Oslo, University of Oslo. (2019).

Miljøkriminalitet over landegrenser truer verdensøkonomien

Miljøkriminalitet skaper en av de største ulovlige økonomiene i verden. Kriminelle nettverk har i flere år profittert stort på å involvere seg i miljøkriminalitet. Det er et økt fokus på bekjempelse av slik kriminalitet internasjonalt. Dette gjenspeiler seg i flere rapporter fra Europol, Eurojust og Interpol.

De som står bak, er ofte mektige aktører som opererer gjennom nasjonale og internasjonale selskaper. Det er muligheten for høy profitt, lave straffer og lav oppdagelsesrisiko som gjør det attraktivt å involvere seg i miljøkriminalitet.¹

De kriminelle nettverkene deles gjerne inn i to kategorier. Den første er godt etablerte nettverk som tidligere tjente penger på annen alvorlig kriminalitet, men nå har gått over til miljøkriminalitet, enten helt eller som en ekstra inntekt.

1. Europol (2022), *Environmental Crime in the Age of Climate Change – Threat assessment 2022*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, s. 5–6.

Tekst: politioverbetjent **Heidi Nordahl Karterud**, Økokrim
// heidi.nordahl.karterud@politiet.no

Foto: iStock

Den andre kategorien er aktører i lovlige virksomheter som bestemmer seg for å øke sjansen for profitt ved å etablere en kriminell virksomhet sammen med den lovlige.² Ett eksempel er avfallsindustrien. Her opererer ofte kriminelle nettverk innenfor den allerede lovlige etablerte industrien. De mest vellykkede kriminelle har personer plassert i alle ledd i gjenvinningsbransjen, fra kilden til bestemmelsesstedet. Slik har de mulighet til å feilklassifisere avfall, forfalske dokumenter og hvitvaske fortjenesten.³

« De mest vellykkede kriminelle har personer plassert i alle ledd i gjenvinningsbransjen, fra kilden til bestemmelsesstedet.

Klimaendringer – en driver for organisert kriminalitet

Klimaendringer og tap av natur er ifølge World Economic Forum⁴ (2021) blant de største truslene for verdens økonomi. Ifølge WWF er halvparten av verdens økonomien og milliarder av mennesker

2. Europol (2022), *Environmental Crime in the Age of Climate Change – Threat assessment 2022*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, s. 10-12.

3. Europol (2022), *Environmental Crime in the Age of Climate Change – Threat assessment 2022*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, s. 5-6, 13-15.

4. World Economic Forum (2021), *The Global Risk Report*, 2021.

direkte avhengige av naturen.⁵ På toppen av den lovlige virksomheten kommer det økonomiske tapet fra ulovlig virksomhet. Globalt sett i 2019 utgjorde ulovlig handel med tømmer, fisk og truede arter et økonomisk tap på hele 1–2 trillioner dollar.⁶

Europol kom nylig med en rapport som ser på hvordan klimaendringer henger sammen med og påvirker den organiserte kriminaliteten i Europa. Ifølge rapporten fungerer klimaendringer som en *push & pull factor* for organisert kriminalitet i Europa.⁷ Klimaendringer og tap av natur må sees i sammenheng. Hvert år mister vi ti millioner hektar skog, noe som tilsvarer størrelsen på Portugal, samtidig som verdens dyrebestander stuper.⁸ Intakt natur og robuste økosystemer er helt avgjørende for klodens klima og for å skape en buffer mot klimaendringene. Samtidig trues det biologiske mangfoldet av klimaendringer og overutnyttelse av

« Ifølge rapporten fungerer klimaendringer som en *push & pull factor* for organisert kriminalitet i Europa.

naturen. Stadig flere arter vil være under press og stå i fare for utryddelse. Menneskers etterspørsel etter sjeldne og eksotiske dyr er med på å øke prisen og kan føre til at hele populasjoner blir utryddet. Det er dette man kaller antropo-

genisk Allee-effekt. Klimaendringene er med på å øke etterspørselen etter allerede knappe ressurser. Det blir en kamp

« Menneskers etterspørsel etter sjeldne og eksotiske dyr er med på å øke prisen og kan føre til at hele populasjoner blir utryddet.

for å sikre seg de siste godene. Mer ekstremvær og økt matmangel i deler av verden kan føre til politisk usikkerhet og trigge konflikter og økt flyktningestrøm, noe kriminelle nettverk kan utnytte.⁹

Modus operandi

Sammenlignet med annen organisert kriminalitet er det innenfor miljøkriminalitet at korrupsjon er mest utbredt. I tillegg er dokumentforfalskning, hvitvasking og utnyttelse av svakheter i lovgivning mye brukt av kriminelle nettverk innenfor miljøkriminalitet.¹⁰

I flere afrikanske og asiatiske land brukes inntekt fra for eksempel ulovlig handel med tømmer til å finansiere krig og konflikter. Ulovlig handel med tømmer blir gjerne assosiert med tropisk tømmer, hvor de tre største leverandørene er Brasil, Indonesia og Malaysia. De senere årene har man derimot sett en økning av ulovlig, ikke-tropisk tømmer fra Russland,

5. WWF (2022) *Living Planet Report 2022 – Building a naturepositive society*. Almond, R.E.A., Grooten, M., Juffe Bignoli, D. & Petersen, T. (Eds). WWF, Gland, Switzerland.

6. Verdensbanken (2019). *Illegal Logging, Fishing, and Wildlife Trade: The Cost and How to Combat it*, Verdensbanken, Washington, DC.

7. Europol (2022), *Environmental Crime in the Age of Climate Change – Threat assessment 2022*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, s. 5-6.

8. WWF (2022) *Living Planet Report 2022 – Building a naturepositive society*. Almond, R.E.A., Grooten, M., Juffe Bignoli, D. & Petersen, T. (Eds). WWF, Gland, Switzerland, s. 22.

9. Europol (2022), *Environmental Crime in the Age of Climate Change – Threat assessment 2022*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, s. 5.

10. Europol (2022), *Environmental Crime in the Age of Climate Change – Threat assessment 2022*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, s. 11.

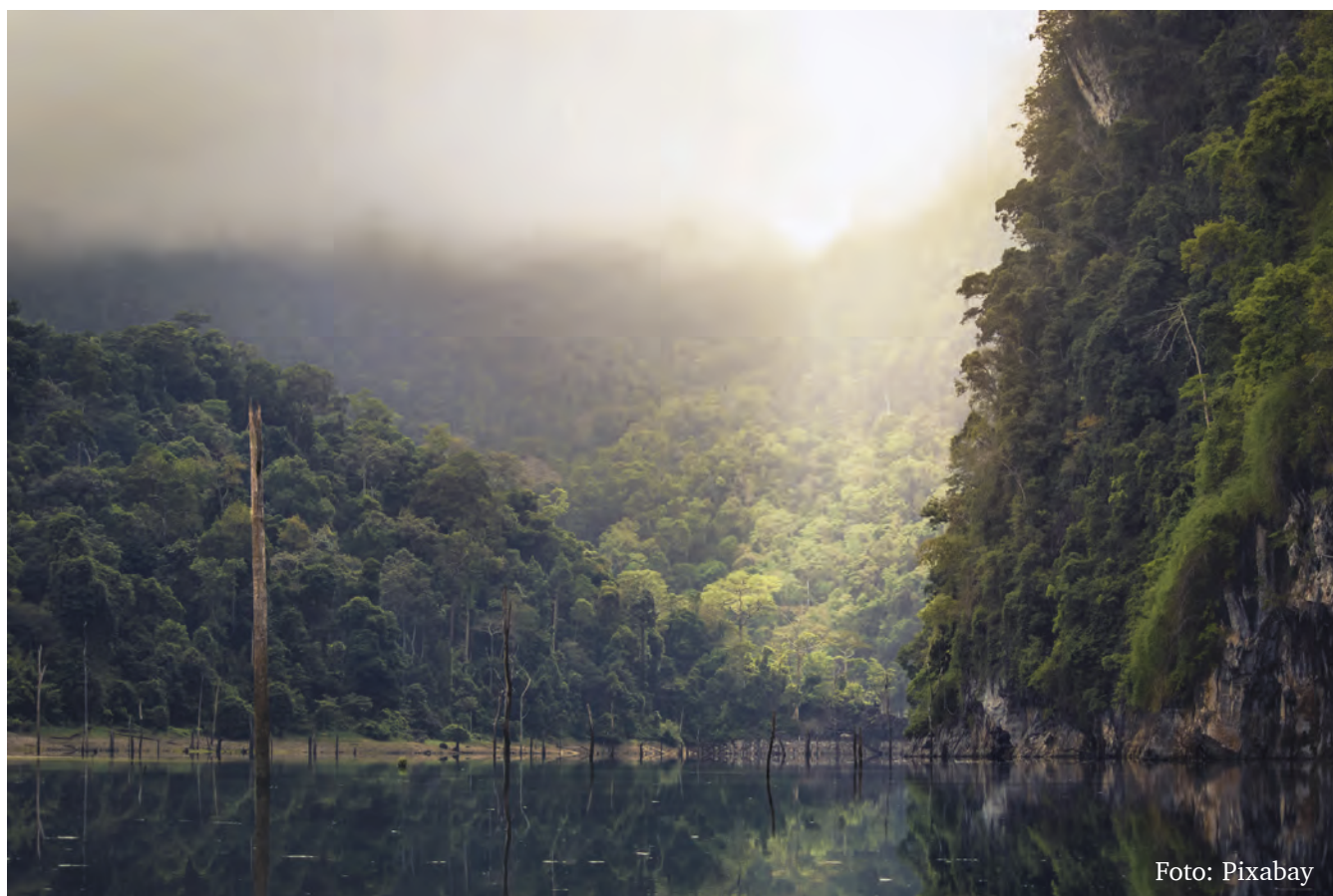

Foto: Pixabay

spesielt Øst-Russland, til Asia. Det er estimerte at opptil 80–90 % av all hogst i disse landene er ulovlig.¹¹

Den ulovlige handelen med arter blir stadig mer organisert og sofistikert. Tømmer blir gjerne brukt til smugling av truede dyrearter, og de kriminelle nettverkene er gjerne involvert på begge disse områdene.¹²

Flere land tar nå i bruk avansert kriminalteknikk for å bekjempe miljøkriminalitet. DNA-analyser har blant annet blitt brukt for å bekjempe ulovlig handel med elfenben. Organiserte kriminelle nettverk smugler store mengder elfenben ut av Afrika, hovedsakelig med containere. Det er vanskelig å klare å stoppe alle forsen-

delser av elfenben som transporteres fra Afrika og ut i verden hvert år. Det forhindrer heller ikke selve krypskytingen. Ved hjelp av DNA-analyser av beslaglagt elfenben har man klart å lokalisere det geografiske opprinnelsesstedet til elefanten. På den måten har opphavslandet kunnet sette i verk tiltak i spesifikke områder hvor det er omfattende krypskyting. I tillegg har man klart å koble store elfenbensforsendelser til hverandre ved å DNA-teste elfenbenet, noe som

Sammenlignet med annen organisert kriminalitet er det innenfor miljøkriminalitet at korrupsjon er mest utbredt.

11. Kleinschmit, D., Mansourian, S., Wildburger, C. & Purret, A. (2016) *Illegal Logging and Related Timber Trade – Dimensions, Drivers, Impacts and Responses*. A Global Scientific Rapid Response Assessment Report. IUFRO World Series Volume 35. Wien.

12. EIA (2021) *Double Impact. The nexus where wildlife and forest crime overlap*. Environmental Investigation Agency. UK.

også avdekker det kriminelle nettverkets transportruter. DNA-analyser av elfenben beslaglagt fra 1995 til 2019 viste at mesteparten stammet fra Tanzania, den nordlige delen av Mosambik og det sørlige Kenya. På bakgrunn av dette arbeidet ble det identifisert og stoppet tre kriminelle nettverk som opererte ut ifra disse landene.¹³

« Miljøkriminalitet over landegrenser har ofte knytninger til annen alvorlig kriminalitet som terror, narkotika, menneskehandel og våpenhandel.

Veien videre

Regjeringen har nylig lansert en ny miljøkrimallianse. Dette er et samarbeid mellom USA og Norge hvor formålet å bekjempe ulovlig hogst, ulovlig fiske, ulovlig gruvedrift, ulovlige arealbruksendringer, kryptskyting og handel med truede dyrearter. En av måtene å oppnå dette på er å styrke de rettslige rammene og håndhevingsverktøyet for dette formålet.¹⁴

Miljøkriminalitet over landegrenser har ofte knytninger til annen alvorlig kriminalitet som terror, narkotika, menneskehan-

del og våpenhandel. In sin Case Report fra 2021 skriver Europol at i saker hvor det identifiseres andre typer lovbrudd, er det som regel det andre lovbruddet som blir hovedsaken, og overtredelsen av miljølovgivningen blir underordnet. Ofte blir ikke miljøkriminalitet en gang etterforsket ferdig og iretteført som den burde. Selv om strafferammen i flere av miljølovene har blitt hevet, og domstolene har skjerpet straffeutmålingen i Norge, er ikke det tilfellet i alle land.

For å klare å bekjempe miljøkriminalitet over landegrenser er det ifølge Eurojust (2021) viktig å erkjenne at miljøkriminalitet ofte er en form for organisert kriminalitet. Dette bør gjenspeiles i prioriteringen av saker og bruken av metoder under etterforskningen. I tillegg er det å dele kunnskap og etablere et velfungerende, tverrfaglig samarbeid mellom nasjonale forvaltningsmyndigheter avgjørende for å få til et godt samarbeid internasjonalt.¹⁵

13. Interpol (2022), *Wildlife Crime Working Group*. Newsletter no. 11. July 2022.

14. Regjeringen.no. (2022). *Norge og USA tar initiativ til ny allianse mot miljøkriminalitet*. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/miljokriminalitet/id2928402/>

15. Eurojust (2021), *Report on Eurojust's Casework on Environmental Crime*. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation, 2021.

Tekst: flerkildeanalytiker **Siv Rebekka Runhovde**, Økokrim

Foto i artikkelen: **Per Harald Olsen/NTNU**

// siv.runhovde@politiet.no

Foto: Ulf

Kva veit politiet om ulovleg handel med trua artar?

Som ein del av Noregs deltaking i Europol Empact Envicrime-samarbeidet har Økokrim vore med i ein internasjonal operasjonsplan retta mot ulovleg handel med trua artar. Målet med operasjonen var å avdekke personar og nettverk som er involverte i slik handel. Eitt av tiltaka var å auke politiet sin kunnskap om temaet gjennom å danne oss eit situasjonsbilete og finne ut korleis norske aktørar er involverte. Artikkelen summerer opp funn i prosjektet.

Den global handelen truar tryggleiken, klimaet og velferda

Forskarar vektlegg i aukande grad synergien mellom biologisk mangfald og klimaendringar. Dei ser på overutnytting av naturressursar som ei av årsakene til øydelegging av økosystem og klimaendringar. Fleire artar er trua av utrydding i dag enn nokon gong tidlegare i mennesket si historie.¹ Ulovleg handel med ville dyr og plantar er ei viktig årsak til dette.² For dei fleste norske artar er ulovleg handel i liten grad ei direkte årsak til at dei er trua, men det er ein negativ faktor.³

Verdien av enkelte artar og produkt på den illegale marknaden er svært høg, og potensialet for illegal fortjeneste er

betydeleg. Globalt er handelen ein milliardindustri som FN har kategorisert som alvorleg, organisert kriminalitet.⁴ Handelen omfattar ulovleg kjøp, sal, transport, jakt eller hausting av artar som er trua eller verna, og omsetnad av preparat som er framstilt av slike artar. Levande eller daude dyr og plantar er etterspurde

Ein allmennpraktiserande lege blei stansa ved innreise til Noreg i 2018 og 2019 med naturmedisin framstilt av trua artar. Produkta var kjøpte i Kina og var til eigen bruk, og for sal til venner og pasientar. I 2019 var beslaget på 16 200 tablettar som inneheldt planten *Saussurea costus*, som står på CITES-liste A.

1. WWF. *Living Planet Report 2022. Building a nature-positive society*. Almond, R.E.A., Grooten, M., Juffe Bignoli, D. & Petersen, T. (Eds). Gland, Switzerland. WWF, 2022.
2. UNODC. *World Wildlife Crime Report 2020: Trafficking in Protected Species*. 2020. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/wildlife/2020/World_Wildlife_Report_2020_9July.pdf
3. For rovdyrartar som ulv og gaupe kan derimot ulovleg jakt utgjere ei vesentleg belastning på allereie kritisk låge bestandar.
4. «United Nations General Assembly resolution 69/13.Tackling Illicit Trafficking in Wildlife», a/69/L.80. 2015.

↑ Norske fugle-
artar er etter-
trakta eksport-
objekt, blant
anna havørn.

som trofé, mat, klede, pyntegjenstandar og kjæledyr, til kosmetikk og tradisjonell medisin m.m. Handelen er global og ofte grensekryssande, og omfattar svært mange artar. Internasjonalt aukar den ulovlege handelen med utryddingstrua artar.

Bak handelen står i mange tilfelle organiserte kriminelle nettverk som bruker dei same rutene og metodane som ved smugling og omsetnad på andre illega-

« To utanlandske borgarar blei pågripne og sikta for ulovleg fangst av den freda sommarfuglarten *Parnassius apollo* i 2019. Sommarfuglane skal ha blitt averterte for sal i utlandet. Mobilkommunikasjon mellom mennene, og med fleire andre, tyder på at alle driv aktiv fangst av sommarfuglar i fleire europeiske land.

le marknader, og utnyttar svake punkt i kriminalitetskontrollen og rettsvesenet. Tilgjengeleg informasjon om handelen i Noreg viser få koplingar til organisert kriminalitet. Men norske artar er ettertrakta blant samlarar nasjonalt og internasjonalt, og prosjektet har funne eksempel på at norske eller utanlandske borgarar driv ulovleg jakt eller anna uttak av ut-

ryddingstrua artar i Noreg som har hatt eit organisert preg.

Noreg er import-, kjelde- og transittland

Det går føre seg ulovleg innførsel, utførsel og omsetnad av eit breitt spekter av utryddingstrua artar i Noreg. Dei fleste brota på CITES-forskrifta gjeld innførsel/utførsel utan naudsynt løyve.

Noreg er primært ein marknad for innførsel og kjøp av trua artar og produkt, men har òg ein plass i omsetnadskjeda, både som leverandør og transittland. Rovfuglar, fugleegg og sommarfuglar blir tekne ut; reptil, produkt av slange- og krokodilleskinn, treslag og elfenbein, papegøyar, fjør til binding av fiskefluer og helsekostprodukt (tradisjonell medisin) med meir blir tekne inn.

Det er ein generell mangel på informasjon om eksport av trua norske artar. Vi veit at norske fugleartar er ettertrakta blant samlarar og oppdrettarar i inn- og utland, og politiet får mange tips om plyndring av reir. Egg blir tekne frå reira til verna artar som havørn, kongeørn, vandrufalk, jaktfalk, hubro med fleire, men òg frå andre artar. Økokrim mistenker at både nordmenn og utlendingar står bak,

og har indikasjonar på at nordmenn hjelper utlendingar med å finne fram til reirplassane og legg til rette for dei på andre måtar. Likevel er få saker blitt avdekte og etterforska dei siste åra, så informasjonsgrunnlaget er for lite til å seie noko klart om tendensar i omfanget, aktørane eller modusen. Politiet oppfordrar publikum til å melde frå om dei har mistanke om reirplyndring.

Både føretak og privatpersonar er involverte

Dei fleste beslaga av CITES-artar gjeld produkt som er innførde av privatpersonar til eigen bruk, og det er stort spenn i artar og produkttypar. Lovbrota skjer ofte ved at folk bestiller produkt på internett frå utlandet, eller omset dei via sosiale medium og marknadsplassar på nettet. Ein del blir frakta personleg over grensa med bil, ferje eller fly, ofte i forbindelse med ferieturar. Vi ser òg eksempel på at næringsdrivande og privatpersonar importerer trua artar og produkt for vidaresal. For norske borgarar ser profitt og hobby/samlarinteresse ut til å vere hovudmotivasjonen for å delta i den ulovlege handelen.

Regelverket er komplekst. Ein del privatpersonar og kommersielle aktørar veit sannsynlegvis ikkje at dei bryt lover og reglar. Dei er likevel pliktige til å sette seg inn i regelverket. Enkelte er dessutan registrerte med ulovleg innførsel gjentatte gonger, f.eks. ved bestilling av helsekost på nett frå utlandet, så det er forsettleg kriminalitet.

Ulovleg reptilhald er utbreidd

Ulovleg hald og omsetnad av reptil er utbreidd. Langt frå alle som held reptil ulovleg, gjer andre lovbrota, men reptileigarar kan ofte knytast til annan kriminalitet.

Kriminaliteten inkluderer vinningskriminalitet, truslar, bruk og omsetnad av narkotika, ulovleg hopehav med våpen og ammunisjon, seksuallovbrot, trafikklovbrot m.m. Enkelte kan knytast til organiserte kriminelle miljø. Ein del blir beskrivne som prega av utanforskap og rusmisbruk. Mange av desse tilfella inneber òg dyrevelferdskriminalitet i form av vanrøkt og/eller vald mot dyra.

I 2021 blei tre italienske borgarar stansa på veg ut av Noreg med over 2000 nedfrosne fuglar, der 41 var freda måltrost og svarttrost. Jegerane fekk eit førelegg på 15 000 kroner kvar. Jakta, som skal skjedd kvart år, var ein til då ukjend kriminalitetstrussel for politiet.

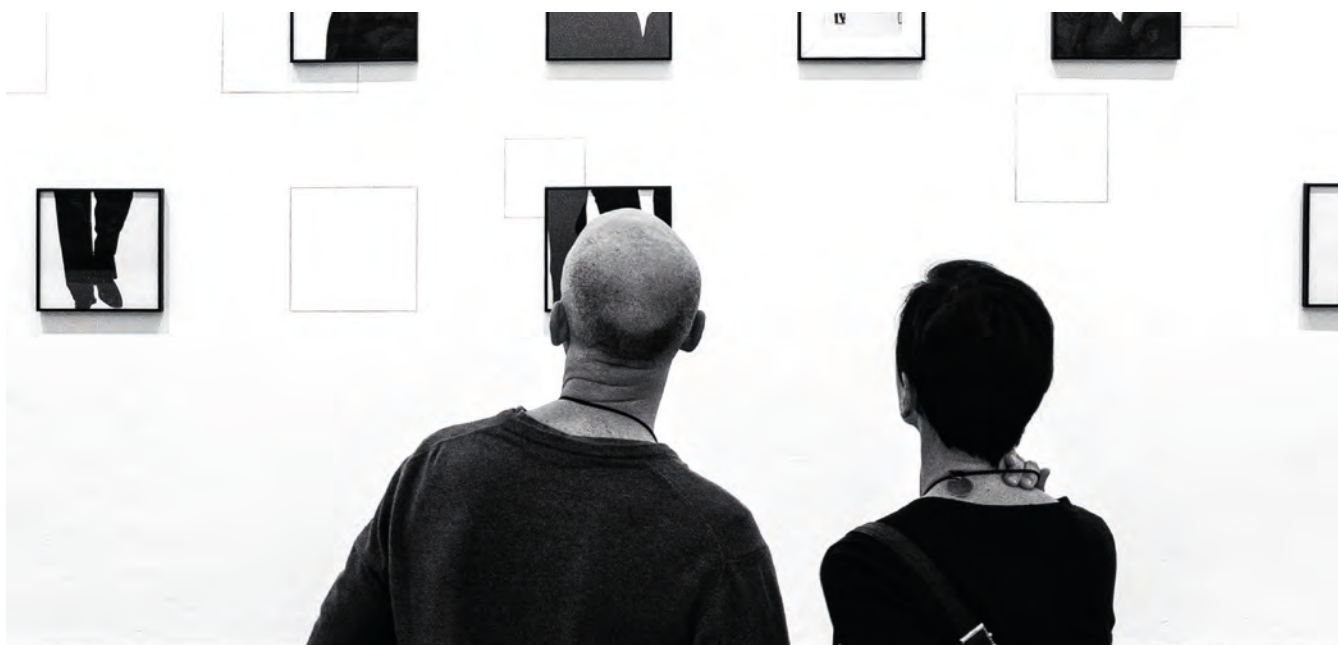
Alvorleg, samfunnsskadeleg kriminalitet

For ein tollar eller polititenesteperson kan isolerte saker som gjeld handel med dyre- og planteartar, verke trivielle. Totalvolumet av saker, band til organisert kriminalitet og den negative miljøpåverknaden lokalt og globalt gjer likevel dette til alvorleg, samfunnsskadeleg kriminalitet. For forbrukarar som tek til seg slike produkt i form av mat, helsekost eller medisin, kan handelen utgjere ein helseisiko. For dyra fører han til store lidningar og ofte død. Prosjektet har belyst at politiet har for lite kunnskap om ulovleg handel med trua artar, og at dei etterforskar få saker. Dei fleste sakene blir avdekte og melde av Tolletaten. Ved å skaffe kunnskap om eit tema politiet veit lite om, ønsker vi å legge til rette for betre prioriteringar og tiltak på dette kriminalitetsområdet framover, i samarbeid med relevante tilsynsorgan.

Tekst: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, Økokrim

Foto i artikkelen: **politiet** og **Unsplash**

// kenneth.didriksen@politiet.no

Kunst- og kulturbransjens sårbarhet

Finansieringskilde for kriminalitet

Den globale handelen med kunst, antikviteter og kulturminner (Art, Antiquities and Cultural Objects (AACO)) er en industri som omsetter for enorme pengesummer. Ifølge en rapport fra UBS¹ og Art Basel om kunstmarkedet i 2021 er verdien på den globale handelen estimert til 65,1 milliarder US-dollar, et beløp som øker for hvert år. Hvitvasking av utbytte og terrorfinansiering inngår også i denne fortellingen.

«Art is an investment of capital,
culture is an alibi».²

Påstanden i sitatet over er at kunst er investeringsobjekt, og at kulturaspektet

er et underordnet alibi for kjøp og salg av kunstverdier. Kunstbransjen er altså rigget slik at den innbyr til lønnsomme økonomiske disposisjoner som trenger et alibi.

1. <https://www.ubs.com/global/en/our-firm/art/collecting/art-market-survey/download-report-2022.html?campID=PR-ANY-GLOBAL-ENG-ANY-ANY-ANY>

2. «L'arte è un investimento di capitali, la cultura un alibi» Ennio Flaiano, Autobiografia del blu di Prussia (posthumt 1974).

Kunst og kulturminner av alle typer kan bli brukt som middel i hvitvasking av økonomisk utbytte.

- ← Prisen er ofte flytende, og gjenstanden selges til høysbydende.
- ↓

Jeg skal her trekke frem det som særpreger markedet der AACO omsettes, og videre hvordan dette styrer handelen som foregår, og gjør det sårbart for hvitvasking og terrorfinansiering. Det er grunnleggende å forstå de ulike motivene til aktørene i handelen med kunst og kulturminner og hvordan disse samhandler på en gjensidig forventet måte.

Sårbarheten ved AACO

AACO-objekt og markedene der de handles, er sårbare for utnytting til ulike typer økonomisk kriminalitet. Sårbarheten kan dels skyldes rammebetingelsene for handelen: objektenes fysiske egenskaper, uforutsigbare markedspriser basert på originalitet, ekthet og sjeldenhet og, ikke minst, den etablerte praksisen som dels utnytter disse faktorene.

De fleste AACO som handles med, er fysisk små gjenstander som er enkle å oppbevare og lagre – og følgelig også enkle å skjule og unndra kontroll, blant annet ved transport over landegrenser.

Videre kommer sårbarheten frem i prosessene når kunstobjekt handles med og skifter eiere. De økonomiske transaksjonene ved kjøp, salg og oppbevaring preges av mangel på åpenhet under dekke av diskresjon av hensyn til kunden, blant annet.

« Bransjen er beskyttet av en rådende samfunnsidé om kunst som en «god ting» som indikerer kunnskap og klassetilhørighet, og som markedsfører deltakere som innehavere av kulturell kapital.

Fem særpreg ved kunstmarkedet som forklarer hvorfor det er sårbart for utnytting til hvitvasking av penger:

1. Globalt marked, portable objekter

Kunstmarkedet er globalt og desentralisert. De fleste steder har et omsetningssted for kunst eller kulturminnegjenstander, ofte med lokalt preg. Foretakene

som selger kunst, drifter som oftest i tillegg en nettside eller en digital versjon av en salgskatalog der objekter tilbys for salg. Uten store kostnader kan den enkelt spres globalt på ulike plattformer på internett. Slik kan også små aktører nå henvende seg til et internasjonalt marked som tidligere kun var tilgjengelig for noen av de store, kjente auksjonshusene, og da kun enkelte salgsobjekter.

Salg av kunst på tvers av landegrenser i kombinasjon med et fysisk utsalgssted er nå vanlig praksis og blir ikke lagt merke til som noe ekstraordinært. De enkelte objektene blir også, med god faglig markedskunnskap, styrt dit det til enhver tid er best mulighet for å treffe de rette kundene som er villige til å betale best pris.

« Den gjennomsnittlige forbruker i øvre middelklasse med høy nok inntekt og kulturell kapital til å kjøpe original kunst vil være totalt ute av stand til å forklare hvorfor én akvarell er verdt 3000 kroner, en annen 30 000 kroner og en tredje 300 000 kroner, når form, kvalitet og andre visuelle særtrekk har liten variasjon.

Platter, 1998

Objekter av en viss alder og med historikk fra en spesiell lokal kultur er etterspurt handelsvare langt utenfor sitt opprinnelsesområde. Dette bekreftes kanskje best når vi ser på distribusjonsområdet for afrikansk «folk art» beskrevet i Interpols undersøkelse omtalt i min artikkel i Miljøkrim nr. 1/22.

Det at handel med AACO kan være underlagt ulik regulering der det selges, der det oppbevares og der det kjøpes, van-

skeliggjør myndighetskontroll med hensyn til søknader, tillatelser, skattlegging og annen oppfølging. Myndighetenes utfordringer ved slike reguleringsforskjeller mellom landene (jurisdiksjonene) er kjent av kriminelle aktører og utnyttes eksempelvis i tilfeller der objekter er stjålet eller plyndret fra et krigsområde eller underlagt handelsrestriksjoner.

Det finnes ingen felles registerordninger for AACO. Nettopp muligheten for strategisk utnyttelse av oppbevaringssted, eierskifter og betalingsoverføringer på tvers av landegrensene gjør kunstmarkedet utsatt for hvitvasking av penger og finansiering av terrorisme. De samme markedstrekkene utnyttes også til hvitvasking av kunst. Gjennom riggede salg og transaksjoner får AACO-objekter som er ervervet ulovlig eller er falske, ny proveniens som blir akseptert på det legale markedet, gjerne i en annen region enn opprinnelsesstedet.

En popularisert versjon av hvordan de norske forskriftsreglene om handel med kulturminner³ etterleves, er at det kun søkes om utførsel for de kulturminnene som er for store til å gjemmes i en vanlig reisekoffert. Det innebærer i praksis at det meste av små og mellomstore kunstobjekt, lovlig eller ulovlig ervervet, kan fraktes ut og inn av et land eller en region uten at det blir kjent for toll-, politier eller kulturminnemyndighetene.

2. Objekter tilbys overalt, i alle prissegmenter

Når kjente mesterverk av Munch og Picasso utsettes for kriminalitet, skaper det ofte overskrifter i mediene. Slike

3. <https://lovdata.no/pro/#document/SF/forskrift/2007-01-01-1?from=NL/lov/1978-06-09-50/>

saker brukes ofte som «click bait» av mediene, men er ikke representative for majoriteten av kunstkriminalitet. AACO-markedet som utsettes for mest kriminalitet, er objekter i øvre middelsjiktet, både med hensyn til kvantum, pris og affeksjonsverdi.

Kunst og kulturminner i dette segmentet har ikke fastpris. De kan derfor tilpasses slik at de går under radaren ved at omsetning og eierskifte ikke treffer innslagspunktet som utløser lovhjemlede krav. Objektene blir da bevisst unndratt avgifter og rapporteringsplikt ved omsetning, men beholder likevel «kunstverdien». De fleste andre gjenstander som handles med, har en akseptert markedspris. Den finnes ikke i like stor grad for kunst og kulturminner og åpner muligheten for hvitvasking. I tillegg vil objekter på dette nivået kunne generere nok fortjeneste til at det blir interessant for kriminelle, samtidig som det ikke er de mest kjente mesterverkverkene, slike som får oppmerksomhet og lett vil kunne avsløre virksomheten.

3. Subjektiv omsetningsverdi

Ved kjøp og salg i kunst- og kulturminnebransjen mangler det i de fleste tilfeller en uavhengig prisregulering eller takseringsfunksjon. Omsetningsprisen kan da være fastsatt av selger og/eller kjøper i enighet. Kjøpers utfordring er at han på grunn av nevnte diskresjon i bransjen ikke kjenner til hva andre kunder har betalt for tilsvarende objekt. Dersom kjøper av ulike grunner er villig til å betale betydelig mer enn prisforlangende for et unikt objekt, kan det være én metode for hvitvasking av økonomisk utbytte.

Det er utfordrende for myndighetene ved kontroll i etterkant å hevde at vedkommende betalte feil markedspris, ettersom objektet hevdes unikt og derfor legitimerer selgers prisnivå. Og nettopp det at kunst- og kulturminneobjekt er unike og etterspurte i markedet, skaper et høyt prisnivå uten relevante, sammenliknbare transaksjoner.

Prisen på AACO av høyere kvalitet eller større sjeldenhet er objektspesifikk og ikke generaliserbar. Objekt på dette nivået

selges ofte med en «CV» som påvirker prissettingen. For nedre prissjikt betyr markedet mest, i høyere prissegmenter blir CV-en mer avgjørende (kunstner, tidligere eiere, utstillingshistorikk, investering med mulighet for prisoppgang, osv.).

For å understreke denne uforutsigbarheten ytterligere er det også en betydelig faktor før bunnlinjen at omsetningsprisen er en subjektiv vurdering av hvor mye en kunde synes et objekt er verdt. Mange som kjøper AACO, kan si at de ikke kjøper et verdiobjekt med lommeboka, men heller et objekt med et uttrykk og en følelse som de sterkt ønsker å ha. Da kan kjøpesummen vanskelig argumenteres mot.

4. Preges av ugjennomsiktighet

Bransjen som handler med AACO, og da spesielt under kategorien «fine art», preges av lite åpenhet. Det er lite tilgjengelig informasjon om hvem som er kunder, og tidligere omsetningspriser for unike kulturminneobjekt eller verk av kjente kunstnere. Slik objekthistorikk for kommisjonssalg holdes ofte skjult, blant annet for å beskytte formuende kunder.

Høy grad av diskresjon kan absolutt være avgjørende i virksomhetens arbeid med å bygge renommé slik at de blir ansett som trygge omsetningsplasser for dyr kunst og følgelig attraktive for pengesterke kunder. Den etablerte kutymen med å holde selgers og kjøpers identitet skjult for hverandre betinger en gjensidig avhengighet mellom en rekke mellomledd og agenter som legger til rette for slik praksis.

Undersøkelser viser at det er gjennomgående motstand i markedet mot å endre denne praksisen. Ett argument som er fremført mot økt åpenhet, er at alternativet kan være at omsetning av dyre kunst- og kulturminneobjekt blir skjøvet over i et uregulert, svart marked. Der vil myndighetskontroll for å identifi-

sere aktører og objekter trolig være enda mer utfordrende.

At lite åpenhet som nevnt er en sårbarhet for utnyttelse til hvitvasking, er opplagt. Det fins imidlertid målrettede og effektive virkemidler i myndighetenes kontrollvirksomhet som ivaretar både bransjens behov og myndighetenes kontrollmulighet. Foruten hvitvaskingslovens bestemmelser om blant annet rapporteringsplikt, pålegger brukthandelloven og -forskriften de som selger «brukte ting», å opplyse politiet om selger, kjøper og pris. Det er imidlertid viktig at politiet, som kontrollmyndighet, her skjønner viktigheten av etablert diskresjon i kunstbransjen og i utgangspunktet behandler informasjon som blir tilgjengelig med hjemmel i f.eks. brukthandelloven, som etterretningsinformasjon.

5. Utsatt for prismanipulasjon

Kunst- og kulturminnemarkedet er for de fleste et relativt ukjent område med tanke på rett omsetningspris på de markedsførte objektene. Manglende spisskompetanse på marked eller kunstobjekt legger til rette for prismanipulasjon. Primært er det kunstner, selger og eventuelle mellommenn som tjener på manipulert høy markedspris.

Det kan f.eks. være styrt inflasjon av markedsverdien gjennom mellommannssalg.

Her gjelder delvis regelen at all omtale er god omtale. Oppmerksomhet, gjerne ved medieoppslag, har vist seg å være en svært effektiv prisdriver, enten det gjelder spesifikke objekt eller en utvalgt kunstner generelt. Bevisst plassert informasjon i f.eks. en avis eller et magasin med høy troverdighet om at en kunstner er veldig etterspurt, blir fort en sannhet som påvirker etterspørselen og derav omsetningsprisen. Det kan også være omtale av et tyveri. Prishistorikk

sammenholdt med medieomtaler umiddelbart i forkant viser signifikant økning i prisnivået. Kunstnere med kjennskap til markedsmekanismen har endog fingertyveri av egne kunstverk for å dra fordel av medieomtalen.

Videre kan selger legge ulike «skatter og avgifter» på en grunnpris. Folk flest uten inngående kjennskap til kunstbransjen godtar oftest slike påslag, og selgeren oppfattes endog som redelig og ryddig som etterkommer myndighetens skattekrav.

Trykk og grafiske verk kan også, og i flere uavhengige tidsperioder, produseres i begrensede opplag for å øke eksklusiviteten og dermed prisen. Markedets tilgang til bildene blir styrt og begrenset slik at det til enhver tid er knapphet på antall verk til salgs samtidig.

Kriminelle kan videre generere ulovlige inntekter gjennom ulike metoder som retter seg mot kjøpere eller investorer, uansett om kunstverket er autentisk eller ikke.

Verk som tidligere er akkreditert til en mindre kjent kunstner, fremstilles som et nytt verk av en annen, vanligvis bedre kjent, kunstner. Siden det er «nytt», krever ikke kunden historikk. Samme fremgangsmåte kan benyttes ved kulturminner, som i prosessen kan betegnes som nye arkeologiske funn.

Slik blir objektene, som i utgangspunktet var lavt priset og lite ettertraktet, kategorisert som spesielle og nye verk fra en kjent og etterspurt kunstner eller unike, nyoppdagede kulturminner.

Erfaring viser at risikoen for at kriminelle påvirker den estimerte verdien av kunstverk (f.eks. overprising), er større når individuelle gallerier gjennomfører

« A market where producers don't make works primarily for sale, where buyers often have no idea of the value of what they buy, and where middlemen routinely claim reimbursement for sales of things they've never seen to buyers they've never dealt with.

Plattner, 1998

salget enn i åpne auksjoner. Investorer i high-end-kunstmarkedet med ærlige hensikter er videre sårbare for investeringsvindel gjennom materiell feilinformasjon om proveniens og reelt eierskap. Dette er prisregulerende parametere som inngår i grunnlaget for hva sluttkunden betaler for et AACO. Aksept for slike prisvariasjoner kan åpenbart åpne for hvitvasking av økonomisk utbytte, og det kan være en arena for bedrageri.

Økonomiske primærforbrytelser, som for eksempel korrupsjon, skaper et behov for å hvitvaske utbytte. Det samme behovet gjelder for aktører som unndrar seg økonomiske sanksjoner som er pålagt av FNs Sikkerhetsråd. AACO-markedet er i slike tilfeller enkelt å misbruke. Det medfører et nytt økonomisk lovbrudd og infiserer det legale kunst- og kulturminnemarkedet ved å skape usikkerhet omkring objektene med hensyn til proveniens, og risiko for heleri.

Betyr dette at kunstmarkedet har et hvitvaskingsproblem?

Det vesentlige her er bevisstheten om at det fins et mangfoldig risikobilde. Kombineringen lav oppdagelsesrisiko og høy profittmulighet er som kjent en sentral driver for kriminalitet. Spørsmålet som følger, er da om den enkelte risikoen er behandlet adekvat, og sjansen for å bli oppdaget og straffeforfulgt er tilstrekkelig høy.

Terrorfinansiering

Som nevnt ovenfor ligger rammebetingelsene godt til rette for at handel med

kulturminner kan utnyttas av kriminelle for økonomisk utbytte ved hvitvasking. Kulturminnene kan også være plyndret og del av en omsetningskjede som har opprinnelse i terrorfinansiering. Erfaring fra ulike etterforskninger viser at flere av de identifiserte gjerningsmennene bak kjente terroranslag er eller har vært involvert i handel med AACO for å finansiere sin virksomhet.

Mangelen på pålitelig statistikk om plyndringsvirksomhet, spesielt fra kriser, gjør det vanskelig å vurdere omfanget av fenomenet. Men ut fra mengden plyndrede arkeologiske gjenstander beslaglagt i internasjonale politiopera-

sjoner kan det antas å være en stortilstilt aktivitet. Dette inntrykket kan også kompletteres ved å monitorere mengden og typen AACO som fortløpende tilbys på åpne nettauksjoner og av renommerte gallerier.

Svært mange unike kulturminner, blant annet steder registrert på UNESCOs verdensarvliste, befinner seg i områder som mer eller mindre kontrolleres av definerte terrorgrupper.⁴ Narrativet fra terrorgruppene er at de ødelegger kulturminner av ideologiske og religiøse grunner fordi de fremstår som blasfemiske.

Erfaringer fra blant annet krigen i Syria og ISILs (Da'esh) tidligere dominans der viser imidlertid at plyndringen av kulturminner var organisert i linjen, og hensikten var å utnytte et lukrativt AACO-marked for å finansiere virksomheten.

Riktignok ble det filmet og publisert at noen monumenter ble ødelagt, men dette var nok propagandaframstøt mer enn gjennomgående praksis. De mindre objektene ble samlet inn og distribuert i et svart marked. Det er i etterkant av krigen funnet skriftlige tillatelser⁵ utstedt av ISILs ledelse som gir innehaveren rett til å plyndre og samle inn kulturminner.

En interaktiv kartanalyse utarbeidet av Antiquities Coalition viser stor tetthet av UNESCO-registrerte kulturminner

4. <https://theantiquitiescoalition.org/multimedia-resources/interactive-maps/cultureunderthreat-map/>

5. <https://gatesofnineveh.wordpress.com/2015/09/30/new-documents-prove-isis-heavily-involved-in-antiquities-trafficking/>

i samme områder som kontrolleres av kjente terrororganisasjoner.

I kombinasjon med at destabiliserte områder ofte blir plyndret for verdifulle gjenstander, utgjør dette en stor sårbarhet for unike kulturminner som er en del av verdensarven. Kulturminnene som i utgangspunktet er vernet av UNESCO, er i praksis tatt som gissel av terrorgrupper. I snitt tar det seks til ni år før slike plyndrede objekter oppnår en hvitvasket proveniens og blir tilgjengelige på det legale markedet. Likevel er det alltid den generelle etterspørselen etter unike objekter i et «hvitt» sluttmarked som driver plyndringen, og derav også bidrar til å finansiere terrorvirksomhet. Dette er nærmere behandlet i blant annet FNs Sikkerhetsråds resolusjon 2368 (2017)⁶ om terrorisme som trussel mot internasjonal fred og sikkerhet.

AACO-ødeleggelse og plyndring i Ukraina

Rapporter fra UNESCO⁷ viser til at Russlands krigføring i Ukraina rammer svært mange kulturminner, blant annet monumenter som er sterke identitetsmarkører for Ukraina som land og folk. Ved en analyse av disse hendelsene og hva de innebærer, er det essensielt å vite at det tradisjonelt og forenklet er tre motiv som ligger til grunn for at krigførende parter angriper kulturminner:

Økonomisk vinning

Det å realisere det som er stjålet, for å få penger eller på annen måte utnytte det som monetære verdigjenstander.

Flere indikatorer avslører at bransjen er sårbar for å bli misbrukt til hvitvasking av penger og terrorfinansiering. Noen av disse er:

- uvanlig høy pris på enkelttransaksjoner
- enkle transportmuligheter
- den etablerte praksisen med stor diskresjon og handler med subjektiv prissetting
- økende bruk av kunst som investering og sikkerhet for lån
- økt markedstilgang for stadig flere
- stort antall ulike markedsaktører med ulike roller
- Salgsprisene er i stor grad avhengig av «markedsreglene». Det foreligger sjelden en uavhengig taksering, og salgsprisene på ett objekt kan variere enormt fra en transaksjon til en annen.
- Antall tilgjengelige objekter i markedet kan varieres som et prisregulerende tiltak.

Affeksjonsverdi

Det å erverve AACO på grunn av den kunstneriske verdien med formålet ut-smykning eller oppbygging av en samling, uten økonomisk vinning som primærhensikt.

Troféjakt og ideologikamp

Trofé etter en kamp som synlig bevis på hvem som vant, som i idretten, der pokaler deles ut. Kunst kan også være uttrykk for en ideologi eller identitet som en krigførende part prøver å bekjempe. Ødeleggelse av kunst(trofé) er da en del av krigen.

NGO-en The Antiquities Coalition hevder i en presentasjon⁸ at russiske oligarker bruker handel med kunst for å omgå

6. <http://unscr.com/en/resolutions/2368>

7. <https://www.unesco.org/en/articles/damaged-cultural-sites-ukraine-verified-unesco>

8. <https://combatlootingac.maps.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=f83c2e7c062d48b8ae26a9fe149e648a>

de økonomiske sanksjonene som Vesten har innført mot Russland. Det fremkommer videre at de pengesterke oligarkene bevisst utnytter sårbarhetene i bransjestandardene «diskresjon» og «lite åpenhet» som grunnlag for hvitvasking og herav krigsfinansiering. Presentasjonen fra The Aniquities Coalition konkluderer, på grunnlag av foreliggende opplysninger, med at kunst og kulturminner er det svake leddet i kampen mot hvitvasking av penger.

Både World Economic Forum⁹ og Interpol har plyndring av AACO i krigsområder på sin agenda. Det understrekes derfra at dette er planmessig destabilisering av land og regioner ved fjerning av identitetsmarkører, og at destruksjon av AACO derav har betydning for sikkerhetspolitikken.

Interpols generalsekretær Jürgen Stock uttaler om kulturminner i konfliktsoner:¹⁰

During the last decade, our world has witnessed a considerable increase in the destruction of cultural heritage due to armed conflict. This has been accompanied by the organized looting, illicit trafficking and sale of cultural objects that were an integral part of a country's heritage, history and identity. Crimes against cultural heritage do not just strike at objects. The destruction of heritage is linked to persecution of individuals and communities on cultural grounds. This can also represent a security and stability issue, and a war crime.

We can't see heritage protection in modern conflict as just a cultural issue; it is a security imperative.

Behov for kompetanse

Aktører som har til hensikt å hvitvaske penger eller finansiere terrorvirksomhet med AACO, må kjenne til kunst- og antikvitetsmarkedet og hvordan det fungerer. Den harde kjernen som har kontroll på objektene, mangler oftest denne kompetansen. Enten det er terrorister eller oligarker som ønsker å utnytte potensialet i AACO, må ofte kompetansen konsulteres eksternt, og det må engasjeres villig fagkompetanse (jf. artikkelen i Miljøkrim nummer 1, 2022).¹¹

Det som gjør alvoret enda større, er tapet av de unike kulturhistoriske verdiene i vår felles kulturarv som nettopp ligger til grunn for objektenes kommersielle verdi. Kombinasjonen pengeverdi og kulturhistorisk verdi gjør AACO til et ettertraktet betalingsmiddel i terror og krig og et godt alibi for hvitvasking.

9. <https://www.weforum.org/agenda/2019/09/protect-property-in-war-to-save-culture/>

10. <https://www.interpol.int/Crimes/Cultural-heritage-crime/The-issues-cultural-property#pt-1>

11. <https://www.okokrim.no/fagbladet-miljoekrim.416058.no.html>

Tekst: politioverbetjent, fagspesialist dyrevelferd, **Stine Marie Dammen Dæhli**,
Oslo politidistrikt, FEE, avsnitt for spesialetterforskning
// Stine.Marie.Daehli@politiet.no

Førerkort og dyrevelferdsattest

I denne artikkelen ønsker jeg å se på hvilke krav man skal eller bør ilegge dyrekjøpere. Jeg vil fokusere på hvordan dårlig dyrevelferd kan forebygges gjennom å stille krav i forkant i form av en dyrevelferdsattest, og ikke gjennom dyrevelferdslovens kompetansekrav, avdekking av brudd på dyrevelferdsloven eller bruk av aktivitetsforbud.

Hunden «Embla»

Jeg vil innlede med en historie for å illustrere problemstillingen. Historien er oppdiktet, selv om den kunne vært sann.

Det er sommer, pandemien herjer over hele landet, og du har hjemmekontor. Du kjenner behov for endring. Er det ikke nå du skal kjøpe en hund til familien? Du er jo uansett så mye hjemme om dagen, og du trenger å komme deg mer

ut. Du er jo glad i tur. Eller i alle fall litt glad i tur, det er sikkert mye lettere med en hund. Og yngstemann har jo bursdag neste uke. En hund hadde vært en kjempefin gave til han, han har jo mast om å det lenge nå.

Du søker litt rundt på nettet. En fugle-hund hadde jo vært midt i blinken. Du googler deg frem og finner frem til rasen gordonsetter.

Valper er søte og se på, men kan også føre med seg mange utfordringer. Egen hund som valp. Foto: Kate Iren Tangenes.

↑ Et dyr kan også kreve mye kurs og opplæring, for eksempel i hvordan den forholder seg til andre type dyr, slik som denne sauene her. Foto: Stig Dæhli.

Et dyr kan medføre store veterinærutgifter. Foto: Stine Marie Dammen Dæhli.

Det er jo dessuten en veldig pen rase. Du skummer så vidt gjennom en artikkel som nevner noe om jaktinstinkt, hoftelddsdysplasi og separasjonsangst, før du søker opp rasen på Finn.no og ser at nettopp en slik valp selges for den nette sum av 30 000 kroner. Du ser på bildene av de søte valpene, og er bokstavelig talt solgt. Du skriver til kjøper, og etter noen få meldingsutvekslinger og en overføring i nettbanken er valpen din. Du kjører glad og fornøyd til oppdretter og kommer enda lykkeligere tilbake med et lite levende vesen ved siden av deg i passasjeretsetet. Embla skal hunden hete, og nå er hun din. Så enkelt var det.

Manglende krav

Hvilke krav ble stilt til hundekjøper i denne historien?

Svaret på det spørsmålet er «ingen». Hvorfor stilles det så lite krav til deg når du skal kjøpe et kjæledyr, som tross alt er et levende vesen?

Hvis du skal kjøre bil i Norge, må du ta både teoretisk og praktisk kjøreopplæring, inkludert en oppkjøring. En nøytral tredjepart skal teste kjøre ferdighetene dine og vurdere om du er skikket til å kjøre bil. Hvis du skal jakte, må du ta jegerprøven, betale jegeravgift, søke politiet om å få kjøpe våpen, og så videre.

Men hva må man gjøre før man kjøper seg en hund eller en katt? Eller en hamster, undulat, gullfisk eller minigris? Mest sannsynlig trenger man ikke å gjøre noe, i alle fall ikke noe som er lovpålagt. Unntaket er dersom du kjøper et dyr fra utlandet, da det er egne regler for import. Ellers er det ens eget valg å kjøpe et kjæledyr og ens egne vurderinger som ligger til grunn. Du må ikke søke noe sted. Men burde det være slik?

Dyrevelferdsattest

Første gang jeg hørte begrepet «dyrevelferdsattest», var i et innlegg fra Dyreveralliansen på et seminar arrangert av Økokrim og Mattilsynet tidligere i år.

« Hvorfor stilles det så lite krav til deg når du skal kjøpe et kjæledyr, som tross alt er et levende vesen?

Dyre-vernalliansens forslag vedrørende vandelsattest er tatt med i deres innspill til stortingsmelding om dyrevelferd 2022.¹

På nettsidene sine skriver de blant annet: «Dyr kan ikke fortelle om mishandling, og er fullstendig prisgitt menneskene som har ansvar for dem. En enkel sjekk av tidligere lovbrudd kan forhindre at mishandling og overgrep fortsetter».² Dyr blir ofte omtalt som tause ofre, noe som kan tale for en slik vandelsjekk.

På nettsidene deres står det også: «Slik det er i dag, har du ingen mulighet til å få vite om valpekjøperen har et rulleblad med seksuelle overgrep mot dyr, eller om avløseren egentlig har blitt ilagt overtredelsesgebyr for vanskjøtsel».³ Mulig at det er å dra diskusjonen langt, men ved ansettelse av personer i barnehager og skoler vil det være krav om politiattest. En person med historikk med overgrep mot barn ville aldri fått jobb et slikt sted.

Dyrebeskyttelsen skriver at «mangelende restriksjoner på kjøp, salg og avl bidrar til å øke antallet uønskede familiedyr».⁴ En dyrevelferdsattest kan tenkes å forebygge dette. Satt helt på spissen kan man likevel si at det ikke er noen forhåndsgodkjenning eller attest for å få egne barn, noe som innebærer et

enda større ansvar. Ved adopsjon, derimot, stilles det i Norge strenge krav til den eller de som skal adoptere.

Innholdet i attesten

Ett spørsmål vil også være hva en slik attest skal inneholde. Skal man se etter historikk hos Mattilsynet eller politiet, og hvilke forhold skal tas med? Skal man kun se etter brudd på dyrevel-

« Dyrevernalliansens forslag vedrørende vandelsattest er tatt med i deres innspill til stortingsmelding om dyrevelferd 2022.

ferdsloven, eller skal man også ta med vold mot mennesker? Mye forskning tilsier at det er en sammenheng mellom vold mot mennesker og vold mot dyr.⁵ Om man i tillegg skal ha informasjon om rusmisbruk og psykiatri eller annen sensitiv informasjon, kan det være problematisk med tanke på personvern.

En slik attest vil kunne tenkes å utløse flere andre problemstillinger. Skal det for eksempel være samme prosess og krav for en hund og en hamster, eller skal det være ulike krav for ulike dyr? Og hvor strenge skal kravene være? Skal det være krav om opplæring eller kursing, hvem

1. Dyrevernalliansen. Brev til Landbruks- og matdepartementet datert 30.08.2022. <https://www.regjeringen.no/contentassets/5bccb513f5cf47c78995247bce67b672/dyrevernalliansen.pdf>.
2. Dyrevernalliansen. «Rent rulleblad for den som vil ha dyr». 2021. <https://dyrevern.no/dyrepoliti/rent-rulleblad-for-den-som-vil-ha-dyr/>.
3. Dyrevernalliansen. «Rent rulleblad for den som vil ha dyr».
4. Dyrebeskyttelsen. «Hjemløse dyr». <https://www.dyrebeskyttelsen.no/hjemlose-dyr/>.
5. Muri. «Se sammenhengen: vold mot dyr og vold i nære relasjoner. En veileder for veterinærer og deres medhjelpere». 2020. <https://www.nmbu.no/fakultet/vet/institutter/prodmed/seksjon-for-dyrevelferd-epidemiologi-og-samfunnsmedisin/veiledere-dyrevelferd/node/41877>.

skal være ansvarlig for dette, og skal det være en form for sertifisering eller test? I boken *Dyrevelferdsrett* skriver Vegard Bø Bahus at det ikke er noen særvilkår for å holde dyr, utover aldersgrense. Samtidig henviser han til dyrevelferdsloven §6, som tar for seg de alminnelige forutsetningene for dyrehold. Videre skriver han at god dyrevelferd blant annet kan oppnås gjennom krav til opplæring, og at kravet til kunnskap og erfaring vil variere ut fra hvilke dyr det er snakk om.⁶

Dyr medfører også utgifter. Veterinærbesøk. Utstyr. Fôr. Kurs. Forsikring. Andre spørsmål er om man skal stille krav til dyrekjøpers økonomi, at man har en god grunn til å anskaffe et kjæledyr (for å unngå at folk kjøper dyr av feil grunner), at man har en plan ved ferieavvikling og så videre.

La oss som illustrasjon se på hvordan det har gått med valpen «Embla»:

Valpen er i hus. De første dagene er familien i ekstase. Valpen får masse oppmerksomhet, turer og kos. Etter å ha kastet ut det dyre persiske teppet, som nå har blitt tisset ned, og googlet «hvordan få valpen husren», noe som har hjulpet litt, dukker det opp flere utfordringer. Valpen har spist opp alle bena til de dyre spisestuestolene. Det er jo dessuten korona, og dere har minimalt med kontakt med andre, så det å møte andre hunder eller andre mennesker er ikke mulig. Hjemme-alene-treningen utgår siden du er hjemme med den hele dagen.

Dagene, ukene og månedene går. Plutselig er det høst. Det regner, og vinden blåser surt. Det er slutt på tiden med hjemmekontor. Siden man endelig kan reise igjen, har du bestilt en ferie for hele familien til Thailand i julen. Men etter at

du har svidd av et ukjent antall tusen kroner, kommer du på noe: Hva med Embla? Dere har ikke skaffet hundevakt, og du tviler på at noen har lyst til å ha henne hele jula. Hun er ikke den letteste å ha med å gjøre, og hun er fryktelig skeptisk til fremmede. Hundekennel koster penger, og Embla er redd og aggressiv mot andre hunder. Embla har også kostet en del allerede. Forrige uke måtte du til veterinæren med henne grunnet en medfødt hoftefeil. Siden du ikke hadde forsikring, endte det korte oppholdet opp med å koste nærmere 30 000 kr.

« Dyr blir ofte omtalt som tause ofre, noe som kan tale for en slikandelssjekk.

Dumping av dyr

Hensikten med denne historien er ikke å sverte alle som kjøper seg et dyr uten å undersøke nok i forkant. Men den illustrerer hvor galt det kan gå når man kjøper et kjæledyr på impuls.

Og historien er ikke unik. 14. juli i år skrev NRK en artikkel om hvordan nordmenn som skal på sommerferie, gir bort dyrene de har kjøpt under pandemien, og at enkelte dumper dyr ute.⁷ At dyr blir hensatt i hjelpeløs tilstand eller avlivet på feil måte, kan være straffbart og innebære store lidelser for dyrene. Dyrebeskyttelsen skriver på sine nettsider at dyr blir hjemløse fordi at man kjøper dem på impuls og ikke har tenkt godt nok igjennom hva et dyrehold innebærer. På et tidspunkt ønsker man derfor å bli kvitt ansvaret. De skriver også at det ikke er lurt å gi dyr i

6. Vegard Bø Bahus. *Dyrevelferdsrett*. 2019, s. 88–89.

7. NRK. «Dyr og fugler dumpes etter pandemien». 2022. <https://www.nrk.no/osloogviken/dyr-og-fugler-dumpes-etter-pandemien-1.16037495>.

gave fordi det kan resultere i at de blir dumpet eller avlivet.⁸

Hvem som skal kontrollere og attestere?

Man må også diskutere hvordan man skal kontrollere attestene i praksis. Skal det være et skriftlig kompetansebevis man må vise frem under kontroll, slik som førerkort og betalt jegeravgift? Hvem skal kontrollere det, og hva skal konsekvensene av brudd være? Et sentralt spørsmål vil da være om politiet og Mattilsynet har kapasitet til å utføre slike kontroller, og om det er det riktig at det er de som skal gjøre det.

Man må vurdere om dyreselger og veterinærer skal ha ansvar for å sjekke om vedkommende har gyldig attest. Det kan kanskje føre til mer ulovlig salg av dyr. Dersom veterinærer skal sjekke om dyret er ervervet lovlig, kan man videre risikere at dyr lider fordi eier er redd for å oppsøke veterinær.

« Dyr medfører også utgifter. Veterinærbesøk. Utstyr, fôr, kurs, forsikring. Andre spørsmål er om man skal stille krav til dyrekjøpers økonomi, at man har en god grunn til å anskaffe et kjæledyr (for å unngå at folk kjøper dyr av feil grunner), at man har en plan ved ferieavvikling og så videre.

Huskyvalper på Svalbard.
Foto: Stine Marie Dammen
Dæhli.

8. Dyrebeskyttelsen. «Hjemløse dyr».

« Man må også diskutere hvordan man skal kontrollere attestene i praksis. Skal det være et skriftlig kompetansebevis man må vise frem under kontroll, slik som førerkort og betalt jegeravgift? Hvem skal kontrollere det, og hva skal konsekvensene av brudd være?

Krav til selger

Jeg har også drøftet problemstillingen med bekjente, og mange har vært positive til innføring av en dyrevelferdsattest. Én nevnte at hun reagerte på at hundeselger ikke stilte mer krav til henne som førstegangs hundekjøper. En annen påpekte at seriøse oppdrettere faktisk har egne krav for at man skal kunne stå på valpeliste. Ett alternativ til en slik attest kan derfor være å gjøre oppdrettere og de som driver med salgsformidling (f.eks. Finn.no), mer bevisste på å stille krav til kjøperen.

Veien videre

Denne diskusjonen er nok ikke over enda, og det gjenstår flere ting man burde drøfte. Målet med denne artikkelen har ikke vært å komme med noen fasit, men heller noen forslag til hvilke krav som kan stilles til den som vil kjøpe et dyr, og hvilke fordeler eller utfordringer disse medfører.

« Dyrevelferdsloven er viktig for både firbente og tobente. Foto: Stine Marie Dammen Dæhli.

Tekst: professor **Ragnhild Sollund**, Universitetet i Oslo
 Foto i artikkelen: **Ragnhild Sollund** og **miljøpolitiet i Sao Paolo**
 // ragnhild.sollund@jus.uio.no

Foto: Ysreheide/
 UiO

Handelen med ville og eksotiske dyr i Norge: død og pine?

I tidligere artikler i Miljøkrim (2013, 2022) har jeg beskrevet funn fra forskningen min om handelen med truede dyrearter i Norge. Jeg begynte på dette arbeidet i 2010, og innvilgelsen av midler fra Forskningsrådet til prosjektet *Strafferett og utrydningstruede dyrs rettigheter i Antropocen, menneskets tidsalder* (CRIMEANTHROP,¹ 2019–2023), gjorde det mulig å sette av tid til å analysere et stort straffesaksmateriale på dette feltet, samt å innhente nye data. Disse består primært i beslagsrapporter fra Tolldirektoratet og kvalitative intervjuer med politi, tollvesen, veterinærer i Mattilsynet og ansatte i Miljødirektoratet.

Et sentralt funn i de første fasene av forskningen (se f.eks. Sollund 2013; 2019) var at levende dyr som var ofre for denne handelen, og som ble beslaglagt av politiet og tollere på norske grenser eller i private hjem, ble avlivet. I denne artikkelen gir jeg eksempler på at denne praksisen pågikk så sent som i 2019, og at dyr

« Handelen med truede arter er regulert i CITES.

fortsatt ble avlivet som et ledd i håndhevelsen av CITES (Convention on international trade in endangered species of wild fauna and flora). Dette har vakt internasjonal oppsikt.²

1. CRIMEANTHROP – Department of Criminology and Sociology of Law (uio.no)

2. «To Curb Smuggling, Norway Has Been Killing Confiscated Wildlife» (undark.org)

Handelen med truede arter er regulert i CITES. Logikken i CITES er at man kan handle med en art inntil den blir truet, hvorpå den flyttes til vedlegg II, deretter til vedlegg I, når handel generelt forbys. Det hender at arter flyttes fra vedlegg I til vedlegg II, men langt oftere går de fra vedlegg II til I. Arter utryddes uten noen gang å ha vært oppført i CITES' vedlegg.

Antallet arter oppført som utrydnings-truet det tiåret jeg har holdt på med denne forskningen, har økt betydelig. Dette reflekterer naturkrisen vi står i. Ifølge WWFs *Living Planet Index* har vi siden 1970 mistet 69 % av verdens virveldyr (WWF 2022). CITES er kritisert for å opprettholde og forlenge handelen med truede arter og ikke ta hensyn til dyrs egenverdi.

I tillegg er medlemsland, som Norge, kritisert for mangel på prioritering og svak håndhevelse (Goyes og Sollund 2016; Sollund 2019). Mange land leverer ikke rapportene til CITES som de er forpliktet til, og kontrollen over hva som er gjenstand for handel, er dermed svært dårlig (Reeve 2004; Wyatt 2021). Svært mye av den internasjonale handelen går under radaren til kontrollmyndighetene, både i eksporterende og importerende land.

« Ifølge WWFs *Living planet index* har vi siden 1970 mistet 68 % av verdens virveldyr (WWF 2020).

CITES-forskriften har blitt revidert flere ganger i Norge de senere år og vært hjemlet i forskjellige lover. At CITES-forskriften nå er hjemlet i naturmang-

fold-loven, kan bidra til å gi denne typen lovbrudd større prioritet, siden strafferammen har økt. I 2021 ble det gjort en endring i forskriftens § 29, vedrørende sanksjoner. Her heter det nå: «Før avliving av inndratte levende eksemplarer av arter oppført i vedlegg 1, liste A, skal Miljødirektoratet vurdere muligheten for omplassering av eksemplaret eller retur til utførselsstaten. Slik retur kan tillates uten hensyn til vilkårene for utførsel i § 5 annet ledd.»³ Dette representerer et lovende brudd med de funnene jeg gjorde i forbindelse med datainnhenting i 2020.

« At CITES-forskriften nå er hjemlet i naturmangfoldloven, kan bidra til å gi denne typen lovbrudd større prioritet, siden strafferammen har økt.

På den annen side har det vist seg umulig å innhente statistikk over brudd på CITES og straffereaksjoner fra politiet og Miljødirektoratet. Tolldirektoratet har heller ikke statistikk som viser beslag i CITES-oppførte dyr og reaksjoner, men har vært behjelpelig med tallmateriale etter å ha gått saker etter i sømmene. Problemene med å få en oversikt illustrerer manglende prioritering.

Hva er et liv verdt?

Bestemmelsen om at retur/omplussing av dyr skal vurderes før avliving, ble oppfattet som et fremskritt av enkelte jeg intervjuet i 2021. Dermed kan dyr som stoppes på norske grenser, potensielt reddes fremfor å avlives, slik det oftest gikk med dyrene som ble beslaglagt i de første fasene av forskningen. Den gang

3. Forskrift om innførsel, utførsel, besittelse mv. av truede arter av vill fauna og flora (CITES-forskriften) – Lovdata.

ville Miljødirektoratet kanskje forsøke å omplassere dyrene i zoologiske hager før de ble avlivet. Avliving skjedde likevel dessverre ofte hvis Kristiansand dyrepark, som går igjen som mottaker av dyr som stoppes ved smugling, hadde flere av arten. Jeg har i mitt materiale ikke funnet et eneste tilfelle der dyr er sendt tilbake. Tvert imot fikk jeg opplyst i 2020 at det var policy å drepe alle dyr som ble beslaglagt. Dette var uavhengig av om de er oppført i vedlegg I (liste A), som utrydningstruet. Det gjenstår å se om endringen i CITES-forskriften vil medføre at færre dyr blir avlivet.

Dette var f.eks. tilfelle med tre jacobegøyeunger som ankom Gardermoen i 2019 fra Spania. Disse fuglene ble flyttet til vedlegg I i 2016 etter forslag fra Gabon, etter at så mange av dem var bortført fra naturen at de trues av utryddelse. Papegøyeungene var så små at de måtte håndmates mens veterinærene ventet på Miljødirektoratets avgjørelse. Den ble avliving. Dette fant veterinæren dypt urovekkende, for det er i strid med alt hen står for yrkesetisk sett. Hen ønsket ikke å være Miljødirektoratets bøddel (Sollund 2021). Dette skjedde etter en hendelse måneden før som gjaldt to papegøyer av en annen art, og som grenseveterinærene også ble beordret til å avlive.

I intervjumaterialet kommer det frem at avliving av dyr som beslaglegges, kan ha en avskrekkende effekt, noe som fra et håndhevelsesperspektiv er et argu-

ment for å gjøre det. Tanken er at man vil kvie seg mer for å bringe nye dyr inn hvis man har erfart at myndighetene konfiskerer og dreper dem. Men en slik form for håndhevelse er dypt problematisk fra et etisk ståsted. Selv om CITES er en antroposentrisk konvensjon (Goyes og Sollund 2016; Sollund 2019) hvis formål er å bevare ville dyr og planter slik at de kan fortsette å utgjøre ressurser for mennesker, er grunntanken at dyr av utrydningstruede arter ikke skal inngå i handel. For CITES I-oppførte arter er altså handelen forbudt, med noen få unntak. Dette er for å gi artene beskyttelse og anledning til å ta seg opp igjen. I Norge ble altså dyr av utrydningstruede arter beslaglagt og drept for å håndheve konvensjonen. Denne formen for håndhevelse er paradoksal. Siden endringen i CITES-forskriften bare nevner liste A-arter (vedlegg I),

Papegøye i Havana. →

← Papegøyer som er stoppet ved smugling i Sao Paulo i Brasil, fotografert av miljøpolitiet i Sao Paulo.

anser jeg det som svært sannsynlig at arter på liste B (vedlegg II), fortsatt avlives.

Reptilhandelen

I 2017 ble det etablert en liste over 19 reptilarter som er tillatt i handel i Norge. Jeg har ikke anledning til å gå i dybden av konsekvensene av dette her (se Sollund 2019 for diskusjon), men én følge er at politiet utøver sitt skjønn til fordel for lovbytere, og til ulempe for håndhevelse og dyr som er involvert. I intervjuer fremkom det at mens politiet inntil opphevelsen av forbudet alltid ville vite, når de kom over et reptil, at dyret var ulovlig å holde og dermed reagere, vil de i dag ofte akseptere påstander om at reptilet

om at dyret er oppdrettet i fangenskap, men hvem som helst kan produsere et slikt dokument. Så det beviser ikke at dyret ikke er viltfanget. For eksempel kan en person reise til Hamm-messen i Tyskland, som er beryktet for å selge viltfangede dyr (Sollund 2013), og få med seg et slikt dokument på kjøpet.

Ifølge intervjuene jeg gjorde, har det også vært tilfelle av eksport av slanger

« Mattilsynet krever en erklæring fra selger om at dyret er oppdrettet i fangenskap, men hvem som helst kan produsere et slikt dokument. Så det beviser ikke at dyret ikke er viltfanget.

er tillatt uten videre undersøkelse. Dette betyr at det er en mer lemfeldig kontroll.

Da man åpnet opp for reptilhandel i Norge og fra utlandet, åpnet man også opp for at ulovlige dyr kan «vaskes» for å fremstå som lovlige (Sollund 2019). Dette er et kjent problem innenfor handelen med ville dyr (Lyons and Natusch 2011). Mattilsynet krever en erklæring fra selger

« Enhver utvidelse av adgangen til å handle med ville dyr over grenser innebærer en øket risiko for dyremishandling og død.

fra Nederland til Oslo hvor alle slangene var døde ved ankomst. I tillegg ankommer dyr Norge i esker med kinesiske tegn som tyder på at de bare har vært transitt i Tyskland, men egentlig kommer fra tredjeland. Det at CITES stiller krav til at dyr ikke skal lide under eksport, betyr ikke at de ikke gjør det.

Enhver utvidelse av adgangen til å handle med ville dyr over grenser innebærer en øket risiko for dyremishandling og død. Ikke minst lider svært mange reptiler i fangenskap, og de er lite egnet som familiedyr (Warwick 2014). Det store straffesaks materialet jeg innhentet i en tidlig fase av forskningen min, da eksotiske reptiler fortsatt var forbudt, viser at mange som er involvert i annen volds- og

narkotikakriminalitet, også holdt reptiler. Det betyr slett ikke at reptileiere generelt er tilknyttet kriminalitet, men kan antyde at enkelte innenfor visse kriminelle miljøer anvender reptiler som fetisjer (Collard 2020), for å gi status til eier. Dette øker faren for dyremishandling, da reptilhold stiller store krav til eiers kompetanse.

Konklusjon

Å avlive dyr som avdekkes på norske grenser, er en paradoksal og dypt problematisk, uetisk måte å håndheve CITES på. Levende dyr er ikke gjenstander som kan behandles som «ulovlig gods», de er følende individer med interesse av å leve sine liv. Derfor må avlivningspraksisen opphøre, og andre løsninger må komme

« En delvis legalisering er langt vanskeligere å håndheve enn et totalforbud.

på plass. Man må etablere mottaksfasiliteter med vekt på dyrevelferd og artsbeskyttelse, slik man har i andre land.

Norge er en del av den internasjonale handelen med truede arter. Det som avdekkes, er trolig kun toppen av isfjellet. For å få en oversikt over den ulovlige handelen som avdekkes, må statistikkføringen i politiet, tollvesenet og Miljødirektoratet forbedres betraktelig. Selv om CITES-forskriften er revidert og implementeringen av CITES dermed forsterket, er det smutthull som skyldes sviktende håndhevelse og gale prioriteringer, som opphevelsen av forbudet mot eksotiske reptiler og innføringen av en positiv-liste.

Å åpne opp for mer handel med ville dyr gjennom den delvise opphevelsen av reptilforbudet i 2017 var et skritt i gal retning, som bør reverseres. En delvis legalisering er langt vanskeligere å håndheve enn et totalforbud. Dette gjelder all handel med ville dyr, som ikke er født for å leve i fangenskap eller utgjøre ressurser for mennesker.

Referanser:

- Collard, R. C. (2020). *Animal traffic: live-ly capital in the global exotic pet trade*. Duke University Press.
- Goyes, D., & Sollund, R. (2016). Contesting and contextualising CITES: Wildlife trafficking in Colombia and Brazil. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 5(4), 87.
- Lyons, J. A., & Natusch, D. J. (2011). Wildlife laundering through breeding farms: Illegal harvest, population declines and a means of regulating the trade of green pythons (*Morelia viridis*) from Indonesia. *Biological Conservation*, 144(12), 3073–3081.
- Reeve, R. (2014). *Policing international trade in endangered species: the CITES treaty and compliance*. Routledge.
- Sollund, R. (2013). Animal trafficking and trade: Abuse and species injustice. I Walter, R. Westerhuis, D., Wyatt, T. (red). *Emerging issues in green criminology* (pp. 72–92). Palgrave Macmillan, London.
- Sollund, Ragnhild Aslaug. (2019). *The crimes of wildlife trafficking: Issues of justice, legality and morality*. London: Routledge
- Sollund, R. (2021). The Development of Enforcement of CITES in Norway: Discretionary Omissions and Theorised. *Revista Catalana de Dret Ambiental*, 12(1).
- Warwick, C. (2014). The Morality of the Reptile «Pet» Trade. *Journal of Animal Ethics*; 4 (1): 74–94. doi: <https://doi.org/10.5406/janimalethics.4.1.0074>
- Wyatt, T. (2021). *Is CITES Protecting Wildlife? Assessing Implementation and Compliance*. London: Routledge.
- WWF (2022) Living Planet Report 2022 – Building a nature-positive society. Almond, R.E.A., Grooten, M., Juffe Bignoli, D. & Petersen, T. (Eds). WWF, Gland, Switzerland.

Rådyrkalv som gøymmer seg i
graset medan mora er borte og
↓ leitar etter mat.

Tekst: spesialetterforsker og biolog **Joachim Schjolden**, Økokrim
Foto i artikkelen: **Knut Ivar Skogland**, Tysvær Jeger og Fiskeforening
// joachim.schjolden@politiet.no

Dronar reddar rådyrkalvar

Problemstillinga er truleg like gammal som dei første motoriserte slåmaskinane. Rådyrkalvar som gøymer seg i engmark, går ei usikker framtid i møte under førsteslåttan i juni når engvekstar og grønfôr skal i hus.

Unødig lidning

Effektiviseringa i landbruket har betydd større og raskare maskiner, og når knivkjeften på tolv meter kjem med ein fart på tjue kilometer i timen, er sjansen liten for at kalvar som ligg i vegen, slepp unna.

Resultatet er i beste fall at kalvane dør momentant i møtet med maskinen, men det skjer òg at kalvane blir stygt skadde. Dette fører sjølv sagt til unødig lidning for dyra, men er òg ei openberr påkjenning for dei som uforvarande skader dei.

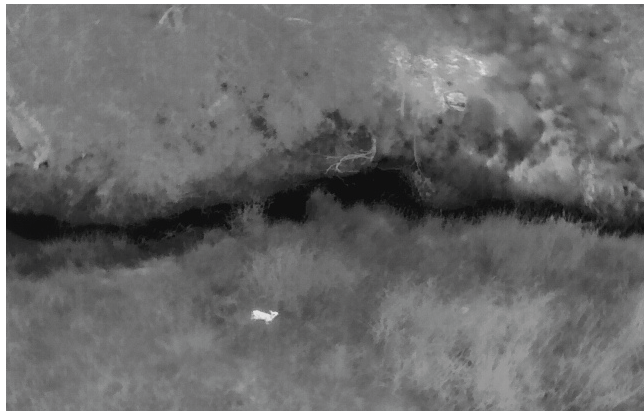
Åtferda er ikkje tilpassa moderne jordbruk

Frå midten av mai til starten av juni er det kalvingstid for rådyr. Normalt får rådyra éin til tre kalvar på mellom éin og to kilo. I dei kommande vekene er rådyrkalven helt avhengig av mjølka og omsorga frå mora. For at rådyrgeita skal

kunne produsere mjølk, må ho ha mat.

Beiteåtfæra og kostholdet til rådyr er tilpassa eit raskt opptak av næringsstoff, og det betyr at rådyr har korte, men hyppige beiteperiodar. Mens mora er ute og søker etter lett fordøyelege beiteplanter med høgt næringsinnhald, må killingen gøymast godt, slik at rovdyr ikkje tek han. Det er særleg raudreven som er ein trussel mot dei små killingane.

Før rådyrgeita går ut på matsøk, vaskar ho killingen rein for luktstoff ved å slikke han omhyggeleg. Instinktet til killingen er å ligge helt urørleg til mora kjem tilbake. Nå han trykker på denne måten, er det minst sjanse for at reven finn fram til han. Viss killingen sansar at det er ein fare i nærleiken, blir denne trykkeresponsen forsterka. Ei slik åtferd fungerer kanskje viss det er rovdyr på ferde, men ikkje dersom faren kjem i form av ein slåmaskin.

← ↑ Biletet til venstre er teke med termisk kamera og viser tydeleg at det er lettare å oppdage dyr i terrenget samanlikna med vanlege kamera.

Kor mange dreier det seg om?

På grunn av klimaendringane kjem første-slåtten tidlegare no enn før, så han fell meir saman med kalvinga i dag. Det er ingen som veit sikkert kor mange rådyrkalvar som dør kvar år i møtet med slåmaskinar. Det er likevel gjort nokre estimat.

Vidar Holthe, ein nestor innan norsk viltforvaltning, har uttalt til nettsida UAS Norway at det blir fødd om lag 50 000 rådyr i Noreg kvar år. Av desse reknar han med at 10–20 % blir tekne av rev, mens heile 20–30 % blir tekne i slåmaskinar. Det betyr i så fall at minst 10 000 rådyrkalvar blir utsette for unødige liding og død kvar år.

Kva kan vi gjere?

Det er fleire metodar som er foreslåtte og prøvde ut, med vekslende hell, for å hindre at jordbruksmaskinar køyrer over rådyrkalvar. Mange av desse baserer seg på å skremme vekk dyra like i forkant av slåtten, men slike «farar» kan føre til at kalvane trykker hardare. Det er òg foreslått å optimalisere fluktvegane for kalvane under sjølve slåtten, men det kan likevel hende at kalvane vel å trykke i staden for å flykte.

Dei siste åra har dei fleire stader i landet begynt å bruke dronar med termisk kamera for å finne rådyrkalvar som ligg skjulte i det høge graset på jorda. UAS Norway,

som er ein interesseorganisasjon for droneoperatørar, skriv på nettsidene sine at over fem hundre rådyrkalvar blei redda frå slåmaskinane i 2022.

Innsatsen for å redde desse rådyrkalvane baserer seg på frivillig innsats frå blant andre bønder, jeger- og fiskeforeiningar og private droneinteresserte med eit felles mål om å betre dyrevelferda for viltet. Framgangsmåten søk, finn og ber bort verkar effektiv, slik bileta i denne artikkelen illustrerer.

Kjelder

- <https://www.nrk.no/vestfoldogtelemark/noah-onsker-pabud-om-a-bruke-varmesokende-droner-til-a-finne-radyrkalver-1.16015261>
- <https://www.uasnorway.no/10-000-radyrkalver-blir-drept-av-slamaskiner-hvert-ar-mange-kan-reddes-med-droner/#>
- <https://www.uasnorway.no/droner-reddet-over-500-radyr-fra-slamaskinen/>
- <https://snl.no/r%c3%a5dyr>
- <https://www.hjortevilt.no/fakta-om-artene/fakta-om-radyr-capreolus-capreolus/>
- <https://www.nrk.no/trondelag/radyrtragedier-er-ei-belastning-1.12367957>

Blinkskudd

Vandrefalkunger

Fotograf: Øystein Kolseth, naturoppsyn

Mattilsynets arbeid med dyrevelferd 1. tertial 2022

Fra 1. januar til 30. april 2022 gjennomførte Mattilsynet tilsyn i 1028 dyrehold, i tillegg til kontinuerlig tilsyn på slakterier mens slakting pågår, og tilsyn med transport av dyr. I 2022 prioriterer Mattilsynet oppfølging av kronisk dårlige dyrehold og slutføring av en landsdekkende kampanje om velferd for svin. Mattilsynet jobber også med en mest mulig målrettet oppfølging av bekymringsmeldinger.

I 53 % av de kontrollerte dyreholdene ble det funnet brudd på regelverket, men få alvorlige brudd. Det ble funnet alvorlig vanskjøtsel i 12 dyrehold, fattet vedtak om avvikling i 8 dyrehold, 11 personer fikk forbud mot aktivitet med dyr, det ble gitt overtredelsesgebyr i 14 dyrehold, og 16 saker ble politianmeldt.

Pilotprosjekt om miljøkriminalitet i Latvia

På oppdrag fra Politidirektoratet har Økokrim utarbeidet et konsept for bekjempelse av miljøkriminalitet i Latvia. Formålet er å bidra med norsk fagkompetanse til oppbygging av et fagmiljø i politiet og påtalemyndigheten i Latvia. Konseptet tar utgangspunkt i utfordringer som Latvia står overfor, og som det også er internasjonalt fokus på. Det vil i stor grad fokusere på ulovlig forurensing og problematikk knyttet til handel med ulike avfallsprodukter. I tillegg vil ulovlig jakt og dyrevelferdskriminalitet være tema i opplæringen. Hele prosjektet, som er fullfinansiert med EØS-midler, vil presumptivt starte i løpet av neste år.

Stoppa smugling av fisk

Tolletaten og Fiskeridirektoratet stoppa i slutten av oktober fire tyske statsborgarar i ein varebil på veg til Hirtshals. Kontrollen av kjøretøyet avdekte forsøk på ulovleg utførsel av 164 kilo fisk. Utførselskvoten er 18 kilo fisk per person. Fangsten vart beslaglagt, og dei fekk forenkla førelegg på 12 000 kroner.

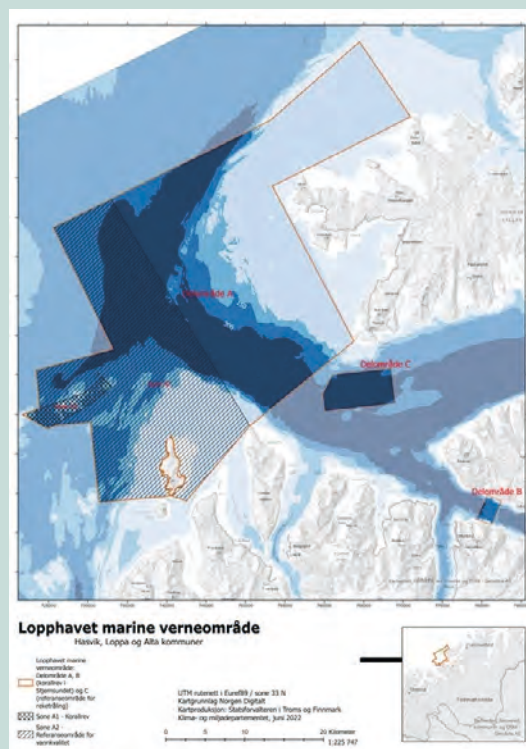

Norges største marine verneområde

Regjeringen har opprettet Norges største marine verneområde i kommunene Alta, Hasvik og Loppa i Troms og Finnmark fylke. Verneområdet dekker et areal på 1322 km². Området består av åpne sjøområder og er viktig for en rekke sjøfuglarter og for kysttorsk.

↑ Lopp havet marine verneområde består av åpne sjøområder som rommer viktig og svært variert natur. Området er viktig for en rekke sjøfuglarter og for kysttorsk. Foto: Statsforvalteren i Troms og Finnmark

Det nye verneområdet består av ett større område og to mindre delområder som skal forvaltes i sammenheng, og samlet dekker et areal på 1322 km². Med dette blir Lopp havet Norges hittil største marine verneområde. Foto: Statsforvalteren Troms og Finnmark →

Ny allianse mot miljøkriminalitet

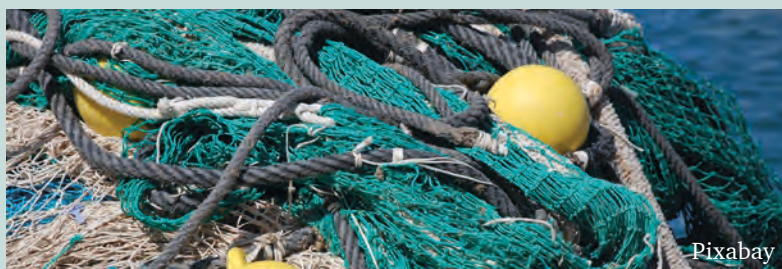
Norge og USA har invitert myndigheter fra hele verden og organisasjoner med spesialkompetanse på bekjempelse av miljøkriminalitet til å være med å danne en ny, internasjonal allianse mot miljøkriminalitet.

Alliansen skal bekjempe ulovlig hogst, ulovlig fiske, kryptskyting og handel med truede dyrearter, ulovlig gruvedrift og ulovlige arealbruksendringer. Målet er å løfte bekjempelse av miljøkriminalitet opp på den

politiske agendaen, skape økt engasjement fra alle relevante aktører, sikre samarbeid på tvers av landegrenser og mobilisere økonomisk støtte til dette arbeidet.

31 km garn fjernet fra havbunnen

Fiskeridirektoratet gjennomfører hvert år opprenskningstokt for å redusere marin forurensning og spøkelsesfiske. Totalt ble det i år tatt opp og fjernet 1128 garn av ulike typer, 28 000 meter line, 26 600 meter tauverk, 204 teiner og 41 500 meter med forlatte eller dumpede snurrevadtø. Totalt er det også tatt opp 8 500 meter med dumpet trålvaier. Bare én gang tidligere er det tatt opp mer garn i toktseriens snart 40 år lange historie. Bortsett fra fem niser og én sel ble det ikke registrert sjøfugl eller andre sjøpattedyr i redskapene som ble fjernet fra havbunnen.

Handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet

Regjeringen har lagt frem en handlingsplan for å styrke innsatsen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Handlingsplanen inneholder 35 tiltak innenfor en rekke departementers ansvarsområder. Regjeringen vil følge opp tiltakene i samarbeid med organi-

sasjonene i arbeidslivet.

I handlingsplanen varsler regjeringen at den vil gi Arbeidstilsynet mer ressurser og øke bruken av sanksjoner mot dem som bryter regelverket. Også samarbeidet mellom offentlige myndigheter skal styrkes.

Send gjerne inn et notat til oss på e-postadressen miljokrim.okokrim@politiet.no

Strengere begrensninger i laksefisket ga gode resultater

Andelen laks som overlever den flere tusen kilometer lange vandringen i havet, før de returnerer til elvene for å formere seg, er mer enn halvert de siste 30 årene. I 2021 kom færre laks tilbake fra havet enn noen gang tidligere. Grunnet redusert fiske var det likevel nok laks som deltok i gytingen. Miljødirektoratet fastsatte i 2021 bestemmelser som innebar at mulighetene for å fiske i sjø ble betydelig redusert, samtidig som det i mange vassdrag ikke lenger ble tillatt å fiske.

Dødelig lakseparasitt snart bekjempet

Etter 40 års kamp er lakseparasitten Gyrodactylus salaris trolig snart borte fra norske elver. Den dødelige lakseparasitten ble innført til Norge via infisert laks fra Sverige for snart 50 år siden. I smittede vassdrag var laksebestanden i ferd med å dø ut, noe som også påvirket det øvrige økosystemet negativt. I tillegg hadde

dette store negative konsekvenser for rekreasjon og fiske.

Bruk av rotenon har vært det viktigste virkemiddelet i bekjempelsen av parasitten. Parallelt med bruken av rotenon har det i senere tid også blitt utviklet nye metoder, som dreper parasitten uten å ta livet av fisken, blant annet bruk av en klorforbindelse.

Myndighetene har til sammen brukt 1,1 milliarder kroner på forskning, overvåking og bekjempelse av parasitten samt reetablering av fiskestammene etter endt behandling. Det anslås at gevinstene for samfunnet ved å bekjempe parasitten, både økologisk og økonomisk, er mange ganger større enn dette.

Koalisjon for å stoppa plastforureining

Noreg og Rwanda leier ein høgambisjonskoalisjon beståande av ei gruppe land som skal jobba saman for ein effektiv miljøtraktat som etablerer globale reglar og stansar plastforureininga innan 2040. Arbeidet med høgambisjonskoalisjonen starta etter vedtaket på FNs miljøforsamling i mars 2022 om å starta forhandlingar om ein ny, internasjonal, bindande avtale mot plastforureining.

Naturrisikoutvalg

Internasjonale beregninger anslår at omtrent halvparten av den globale verdiskapingen er helt eller delvis avhengig av naturen. Regjeringen har nå oppnevnt et naturrisikoutvalg, som skal utrede hvordan norsk næringsliv påvirkes av natur som forsvinner. Utvalget skal sette søkelyset på hvor avhengig samfunnet og økonomien er av naturen og synliggjøre konsekvensene av å ødelegge sårbar natur. En viktig oppgave for utvalget er også å utrede metoder og verktøy som gjør at næringslivet, finansinstitusjoner og samfunnet for øvrig kan håndtere naturrisiko på best mulig måte. Utvalget ledes av Aksel Mjøs, førsteamanuensis i finans ved Norges handelshøyskole. Utredningen skal legges frem innen 31. desember 2023.

Storaksjon mot ulovleg hummarfiske

Fiskeridirektoratet har, i samarbeid med politiet, Kystvakta og Statens naturoppsyn, gjennomført ei rekkje kontrollar av hummarfisket. Aksjonen avdekte svært mange lovbrøt. Totalt vart det beslaglagt 196 reiskapar, i all hovudsak teiner. Mesteparten av beslaga kom av feil fluktopning, dårleg eller inga merking og i nokre tilfelle mangel på innmontert bo-

mullstråd. Det vart gitt mange åtvaringar for mindre alvorlege regelbrøt og dessutan levert 54 politimeldingar.

Det vart òg gjennomført kontroll i fleire fredingsområde for hummar. Der vart det ikkje avdekt lovbrøt.

Verdens første spesialrapportør for miljøforsvarere

Michel Forst, tidligere FNs spesialrapportør for menneskerettighetsforsvarere, ble på årets partsmøte til Århuskonvensjonen valgt til verdens første spesialrapportør for miljøforsvarere. På fjorårets partsmøte ble det vedtatt en ny ordning for å sikre miljøforsvarere rask beskyttelse mot å bli straffet, forfulgt eller plaget på noen måte på grunn av deres engasjement for miljøet. Spesialrapportøren, som er den operative delen av ordningen, skal ta imot klager fra allmennheten og kan iverksette umiddelbare og vedvarende beskyttelsestiltak i form av pålegg om tiltak for å beskytte miljøforsvarere. Spesialrapportøren kan bruke diplomatiske kanaler, avgi offentlige uttalelser eller ta opp sakene med andre menneskerettighetsorganer og nasjonale myndigheter og statsoverhoder i land klagene gjelder.

Nytt a-krim-senter i Alta

Regjeringen har åpnet et nytt a-krim-senteret i Alta, der Arbeidstilsynet, NAV, Skatteetaten, Tolletaten og politiet samarbeider. Dette er det åttende a-krim-senteret i Norge.

Ny dyrevelferdsmelding

Regjeringen har startet arbeidet med en stortingsmelding om dyrevelferd. Arbeidet med meldingen vil se hen til utviklingen i norsk dyrehold og husdyrproduksjon samt ny kunnskap om dyrevelferd.

Å få lovbrotsgebyr er ikke det same som å vere kriminell

Arbeidstilsynet har publisert ei liste over dei bedriftene som har fått lovbrotsgebyr dei siste fem åra, etter førespurnad frå Mímir Kristjánsson på Stortinget. Arbeidstilsynet har registrert at dei verksemdene dei har gitt lovbrotsgebyr, blir omtalte som kriminelle og ønsker å presisere at dette ikkje er ei liste over kriminelle aktørar.

Arbeidstilsynet kan sanksjonere med eit administrativt gebyr, eit lovbrotsgebyr, ved gjentatte eller alvorlege brot på arbeidsmiljølova med forskrifter. Trude Vollheim, direktør i Arbeidstilsynet, seier at gebyret er ein sanksjon som skal svi, og som skal ha ein preventiv effekt, både i verksemda som får gebyret, og overfor andre arbeidsgjevarar/verksemdar, som då ser at det kan koste å ikkje etterleve regelverket.

Det er uheldig om lista blir

framstilt som ei liste over kriminelle, da det er ulike grunnar og ulik grad av alvor som ligg bak lovbrotsgebyret. Somme av dei som får eit slikt gebyr, har gjort seg skuldige i alvorleg arbeidskriminalitet. Andre kan vere verksemdar som ønsker å følge regelverket, men som ikkje følger opp godt nok at det blir etterlevd i praksis.

Dersom dei lovbrota som Arbeidstilsynet avdekkar, er svært alvorlege, kan dei politimelde verksemda i staden for å gi lovbrotsgebyr. Da vil desse sakene bli behandla etter straffelovgivning og bli vurderte av påtalemakta og eventuelt domstolane.

[Lenke til artikkelen på arbeidstilsynet.no](https://www.arbeidstilsynet.no) (<https://www.arbeidstilsynet.no/nyheter/a-fa-overtredelsesgebyr-er-ikke-det-samme-som-a-vare-kriminell/>)

Arbeidstilsynet

Noreg og USA tek initiativ til ny allianse mot miljøkriminalitet

Som omtala på regjeringen.no har klima- og miljøminister Espen Barth Eide saman med USA, ved viseutranriksminister Monica Medina, teke initiativ til å danne ein ny allianse mot miljøkriminalitet under eit møte i New York i USA i september i år. Dei har invitert styresmakter frå heile verda og organisasjonar med spesialkompetanse på miljøkriminalitet, slik som INTERPOL, til å vere med å danne ein ny, internasjonal allianse mot slik kriminalitet. Den nye Miljøkrimalliansen er retta mot ulovleg hogst, ulovleg fiske, krypskyting og handel med trua dyreartar, ulovleg gruvedrift og ulovlege arealbruksendringar. Målet er å løfte kampen mot miljøkriminalitet opp på den politiske agendaen, skape auka engasjement frå alle relevante aktørar, sikre samarbeid på tvers av landegrenser, og mobilisere støtte til dette arbeidet.

Miljøkriminalitet er ein av dei største ulovlege økonomiane i verda. Dei som står bak, er ofte mektige aktørar som opererer gjennom selskap og kriminelle nettverk og profitterer stort på øydelegginga av natur. «Desse kriminelle aktivitetane truar den nasjonale tryggleiken, undergrev rettsstaten, plyndrar land og samfunn for naturressursbasen og inntektene deira, driv artar til randen av utrydding og spreier sjukdom. Dei må stoppast, og vi må handle no», seier USAs viseutranriksminister Monica Medina.

Miljøkrimalliansen skal:

- Mobilisere politikere og andre til økt innsats for å avdekke de mektige kriminelle nettverkene og aktørene som begår miljøkriminalitet og arbeide for å styrke de juridiske rammene og håndhevsverktøyene for dette formålet.
- Engasjere sivilsamfunn, tekniske eksperter og jussektoren for å styrke samarbeidet og den operative kapasiteten som er nødvendig for å etterforske og straffeforfølge individer og syndikater som bedriver miljøkriminalitet og andre ulovlige aktiviteter.
- Verve givere, filantropier og multilaterale organisasjoner til å være med å finansiere kampen mot miljøkriminalitet.
- Støtte rettighetene og sikkerheten til urfolk, inkludert kvinner, i deres innsats for å motvirke miljøkriminalitet og styrke kapasiteten til å bevare, bærekraftig forvalte og forsvare naturen, som vi alle er avhengige av.

Les meir om på [regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/miljokriminalitet/id2928402/) (<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/miljokriminalitet/id2928402/>)

Les meir her: [Nature Crime Alliance - People. Planet. Justice.](#)

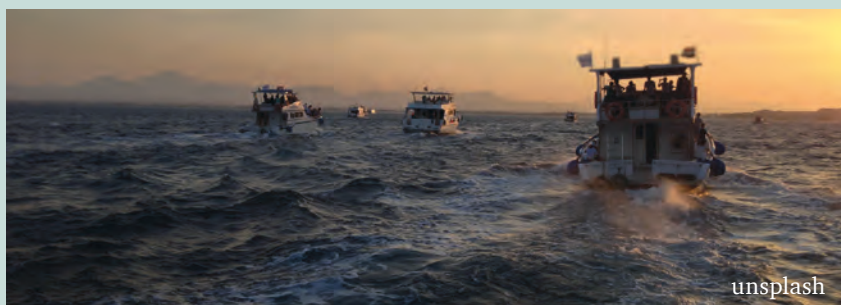
Pixabay

Rekordår for fjellreven

Foreløpig opptelling viser at det i sommer ble født 72 nye valpekull av fjellrev i Norge, med til sammen 334 fjellrevvalper. Det er det største antallet siden overvåkingen av fjellrev startet for nesten 20 år siden. Selv om bestanden vokser, har fjellreven fortsatt mange utfordringer. Både temperatur, nedbør, vegetasjon og artssammensetning i fjellet er i endring, samtidig som arealet med høyfjell krymper. For at fjellreven skal takle de kommende klimautfordringene og klare seg på egen hånd, er man avhengig av at bestanden har vokst seg stor nok, og at det blir god sammenheng mellom de ulike fjellområdene.

Norske satellitter kan hjelpe utviklingsland i kampen mot ulovlig fiske

Gjennom fem statseide norske mikrosatellitter blir det hver dag samlet inn 5,7 millioner og hvert år 2,1 milliarder sporingssignaler (AIS-data) fra hele verden. Informasjonen fra disse satellittene blir brukt i tverretattlig samhandling for å avdekke ulovlig fiske. Norge bistår allerede i dag utviklingsland med å avdekke slikt fiske. Nå har Kystverket fått i oppdrag å vurdere om og eventuelt hvordan skipstrafikkdata kan deles direkte med enkelte land, slik at landene selv kan gjennomføre analyser og avdekke fiskerikriminalitet.

Følg Økokrim på nettet og sosiale medier

f Facebook: **ØkokrimNorge**

t Twitter: **okokrim**

in LinkedIn: **Økokrim**

ig Instagram: **okokrimnorge**

Nettside: **www.okokrim.no**

Mann tiltalt for grovt heleri av fluorhaldig gass

Økokrim har tiltalt ein mann for grovt heleri av innsmugla fluorhaldig gass til ein verdi av minst 11 millionar kroner, og grovt bedrageri av ei statleg refusjonsordning for gass.

Mannen har, ifølgje tiltalen, over ein periode på fleire år kjøpt drygt 3 600 kilo fluorhaldig gass. Han skal ha blitt innført til Noreg utan naudsynt løyve frå Miljødirektoratet og utan å betale særavgift.

Fluorhaldige gassar har store negative konsekvensar for klimaet og er derfor undergitte strenge restriksjonar. Import krev løyve og betaling av ei svært høg særavgift til sty-

resmaktene. Viss mannen skulle ha kjøpt gassane lovleg i Noreg, ville dei ha kosta minst 11 millionar kroner, der særavgifta aleine ville utgjort nærmare åtte millionar kroner.

Etter å ha kjøpt den innsmugla gassen skal mannen ha levert han til ei statleg refusjonsordning for fluorhaldige gassar. Dermed skal han ha fått utbetalt refusjon han ikkje skulle hatt, og påført Miljødirektoratet eit tap på ca. 4,3 millionar kroner.

– Smugling av fluorhaldige gassar er eit omfattande problem i Europa, og dette er den første saka vi har avdekt i Noreg, seier politiadvokat Ida Sletsjøe.

– Det er alvorleg å misbruke ei statleg refusjonsordning. Styresmaktene bruker kvart år store summer på tilskots- og refusjonsordningar som skal tene ulike miljøformål, og det må reagerast strengt ved misbruk av desse ordningane, seier Sletsjøe.

Fakta

Refusjonsordninga til Miljødirektoratet er eit miljøtiltak for å redusere utslipp av fluorhaldige gassar, ved at dei tek imot og destruerer fluorhaldige gassar som ikkje lenger kan brukast. Ved levering får du refundert særavgifta du skulle betalt ved import til Noreg. Miljødirektoratet utbetalte i 2021 over 100 millionar kroner i refusjon for fluorhaldige gassar.

Økokrim etterforskar òg to andre personar i det same sakskomplekset. Etterforskinga blei starta som følge av eit tips frå Miljødirektoratet.

Kontaktperson i saka:

Ida Sletsjøe, politiadvokat

Tekst: politiadvokat **Ida Sletsjøe**, Økokrim
// ida.sletsjøe@politiet.no

Nytt om regelverk

Strengare regulering av duftallergen i leiker

EU-direktivet om strengare regulering av duftallergen i leiketøy er implementert i leiketøyforskrifta. Tre nye duftallergen kan etter dette ikkje brukast i leiketøy, og lista over duftallergen som skal merkast på leiketøy, blir utvida med 60 stoff. Endringa gjaldt frå 12. september 2022.

Skjerper krava for å hindre rømming av oppdrettsfisk

Frå 1. januar 2023 kjem det nye krav til rømmingssikker utforming og drift av oppdrettsanlegg (NYTEK-23-forskrifta). Krava er formulerte slik at oppdrettarane står friare til å velje korleis dei ønsker å oppfylle dei, så lenge løysingane er dokumenterbart like gode som eller betre enn dei gjeldande standardane. Aktørane i næringa må kunne dokumentere at dei oppfyller forskriftskrava. Brot på forskrifta kan straffast etter akvakulturlova.

Nye hummarfredingsområde i Oslo og Eigersund

Fiskeridirektoratet har oppretta nye hummarfredingsområde i Oslo og Eigersund. Det nye fredingsområdet i Oslo dekker heile det indre hamneområdet. Det er kommunane sjølve som har foreslått områda som blei freda. Fredinga tredde i kraft 1. oktober 2022.

Forskrift om informasjonsdeling i kampen mot arbeidslivskriminalitet

A-kriminformasjonsforskrifta gir Arbeidstilsynet, NAV, Skatteetaten, Tolletaten og

politiet rett til å dele og stille saman teiepliktige opplysningar når det er naudsynt. Det skal dei kunne gjere for å førebygge og nedkjempe lovbrøt som kan gi dårlegare arbeidsvilkår, krenke arbeidstakarrettar, skade konkurransen i næringslivet eller føre til misbruk av skatte-, avgifts- eller velferdsordningar. Opplysningane skal ikkje lagrast lenger enn naudsynt, og skal i utgangspunktet slettast seinast etter tre år. Forskrifta tredde i kraft 20. juni 2022.

Utval skal greie ut ny lov om kulturmiljø

Regjeringa har sett ned eit utval som skal lage forslag til ny lov om kulturmiljø. Den nye lova vil erstatte kulturminnelova frå 1978. Fungerande statsforvaltar Gunnar O. Hæreid i Vestland skal leie utvalet. Utvalet skal levere utgreiinga innan 1. september 2024.

EU diskuterer forbod mot tilsett mikroplast

EU-kommisjonen og EU/EØS-landa diskuterer no eit forslag til forbod mot mikroplast tilsett i produkt. Forslaget er ein del av EU sin plaststrategi og blir utarbeidd under kjemikalierregelverket «Reach». Viss forbodet blir vedteke, anslår dei at mengda mikroplast som bli slept ut i miljøet i Europa, vil bli redusert med 500 000 tonn over 20 år. Foreløpige signal frå Kommisjonen er at dei ventar at regelverket vil bli vedteke i første halvdel av 2023.

Nye dommer og forelegg

Naturkriminalitet

Frifunnet for uforsiktig bruk av skytevåpen under jakt (HR-2022-2179-A)

En mann var ilagt et forelegg på 15 000 kroner for å ha skutt en jaktkamerat i foten med hagle under rypejakt. Siktede og fornærmede var gode venner og hadde gått på rypejakt sammen i mange år. De befant seg litt unna hverandre da siktedes hund tok stand mot et grantré. Siktede ropte til fornærmede at han skulle trekke seg lenger ned i terrenget, og fornærmede bekreftet at han gjorde det. Siktedes hund brukte opp mot ett minutt på å adlyde ordren om å gå frem og reise fuglen. I løpet av denne tiden flyttet fornærmede seg 20 til 40 meter,

uten at siktede ble oppmerksom på det. Da fuglen fløy opp, fløy den også i en annen retning enn siktede hadde forventet, og skuddet traff kameraten i benet.

Mannen vedtok ikke forelegget. Han ble frifunnet i Trøndelag tingrett. Påtalemyndigheten anket dommen, og i Frostating lagmannsrett ble mannen dømt til å betale en bot på 18 000 kroner. Mannen anket til Høyesterett og anførte at lagmannsretten hadde lagt til grunn en for streng aktsomhetsnorm.

Høyesterett mente at man i saken sto

overfor et grensetilfelle, men kom til at mannen ikke hadde overtrådt aktsomhetskravet i straffeloven § 188. Mannen ble derfor frifunnet. Høyesterett tok utgangspunkt i at det ikke skal avfyres skudd hvis det er den minste tvil om bakgrunnen er sikker, eller det er uklart synsfelt. I denne saken la Høyesterett imidlertid avgjørende vekt på at siktede og fornærmede var gamle jaktkamerater, og at de hadde opptrådt slik de pleide for å ha kontroll på hverandres posisjon før skudd. Siktede kunne ikke vite at kameraten hadde gått bort fra avtalt posisjon, og kameraten ville ikke ha blitt truffet av skuddet hvis han hadde blitt stående på avtalt posisjon. I den situasjonen ville det være for strengt å kreve at siktede skulle holde igjen skuddet fordi han i løpet av det ene minuttet hunden brukte på å lyde kommandoen, ikke på nytt hadde forsikret seg om at kameraten fortsatt befant seg på samme sted.

Straffeloven § 188

Frifunnet for forstyrrelse av hubro (22-026121AST-FROS)

En mann var i Trøndelag tingrett dømt for å ha oppsøkt reirlokalteter til hubro, kongeørn, jaktfalk, vandrefalk og hønsehauk. Han samlet inn døde byttedyr og annet med tilknytning til hekking. Han ringmerket også fugleunger. Handlingene forstyrret de hekkende fuglene og ungene.

Frostating lagmannsrett fant at det ikke var ført bevis for (og heller ikke anført) at mannens handlinger *faktisk* hadde påført fuglene skade eller lidelse. Lagmannsretten kom videre til at *fare for skade* eller lidelse ikke omfattes av naturmangfoldloven § 15 første ledd annet punktum. Bestemmelsen kan altså

Tekst: politiadvokat **Ida Sletsjøe**, Økokrim

Foto i artikkelen: **Pixabay**

// ida.sletsjoe@politiet.no

ikke tolkes som et faredelikt. Retten tok utgangspunkt i Høyesteretts praksis om krav til klarhet på strafferettens område, og viste til at det ikke fremgår klart av ordlyden i bestemmelsen at *fare for* unødig skade eller lidelse omfattes. Heller ikke forarbeidene eller rettspraksis gir grunnlag for en slik tolkning. Mannen ble derfor frifunnet for overtredelse av naturmangfoldloven § 15 første ledd annet punktum.

Mannen ble av lagmannsretten domfelt for overtredelse av viltloven. Denne delen av dommen er anket til Høyesterett og er ikke rettskraftig.

Naturmangfoldloven § 75 første ledd, jf. § 15 første ledd annet punktum

Avliving av tiur skjedde i nødverge (LE-2022-21343)

En mann var i Østre Innlandet tingrett dømt for å ha tatt livet av en tiur med kniv. Dette skjedde utenom lovlig jakttid. Eidsivating lagmannsrett fant imidlertid at avlivingen hadde skjedd i nødverge, jf. naturmangfoldloven § 17 annet ledd

første punktum. Det forelå en aktuell og betydelig fare for skade, idet tiuren var like ved tiltalte, flakset med vingene og gjorde et sprang mot tiltaltes ansikt. Tiltalte hadde en tynn nettingtrøye på overkroppen og satt fast med den ene foten i snøen. Avlivning ble også vurdert å være *påkrevd* for å fjerne faren. Tiuren var helt tett innpå tiltalte, og han hadde derfor ikke tid til å vurdere alternativer. I og med at han satt fast i snøen, hadde han heller ikke mulighet til å trekke seg ytterligere unna. Det forelå dermed ingen andre nærliggende handlingsalternativer.

Mannen ble på dette grunnlag frifunnet for overtredelse av naturmangfoldloven § 15 første ledd annet punktum.

Naturmangfoldloven § 75 første ledd, jf. § 15 første ledd

Ulovlig ilandstigning i naturreservat med løs hund (forelegg)

En mann ble ilagt 8000 kroner i bot for å ha gått i land og oppholdt seg på en holme med løs hund, i en periode av året da ilandstigning og ferdsel i reservatet er forbudt.

Naturmangfoldloven § 75 første ledd, jf. § 37, jf. verneforskriften

Ulovlig innførsel av mosekule med sebramusling som følgeorganisme (forelegg)

En akvariebutikk ble ilagt 35 000 kroner i bot for å ha innført den levende organismen mosekule (*Aegagropila linnaei*) uten tillatelse fra Miljødirektoratet, samt for å selge mosekulene videre uten å undersøke

dem. En undersøkelse kunne ha avdekket at den fremmede arten sebramusling (*Dreissena polymorpha*) fulgte med mosekulene.

Sebramusling en ferskvannsmusling som på Artsdatabankens fremmedartsliste (2018) er vurdert å være i kategorien «svært høy risiko». Den internasjonale naturvernunionen (IUCN) har vurdert sebramusling som en av de hundre mest skadelige fremmede organismene i verden. I land der den har spredt seg, har arten fortrent naturlig forekommende arter og også ført til store kostnader ved gjengroing av vanninntak for vannverk, kraftverk og lignende. Sebramusling er til nå ikke funnet i naturen i Norge.

Naturmangfoldloven § 75, jf. § 29 første ledd, jf. straffeloven § 27 og naturmangfoldloven § 75, jf. § 28 annet ledd, jf. straffeloven § 27

Straffeutmåling og inndragning ved ulovlig elgjakt (LB-2022-30464)

Tre menn var i Buskerud tingrett domfelt for ulovlig jakt på elg og underslag av elgkjøtt, i tillegg til overtredelse av våpenloven. Straffen ble satt til fengsel i 90 dager, der 45 dager ble gjort betinget. De ble også idømt inndragning av våpen, GPS, ATV og hunder (verdien) som var brukt under jakten. Alle ble fradømt retten til å drive jakt i fem år. De domfelte anket dommen.

Borgarting lagmannsrett kom til at straffen på 90 dager i sin helhet skulle gjøres betinget. Retten la til grunn en noe lavere verdi på elgkjøttet enn det tingretten hadde gjort, og fant at verdien av det underslåtte kjøttet ikke i seg selv tilsa en ubetinget reaksjon. Det gjorde heller ikke underslagets art. Heller ikke overtredelsene av viltloven § 56 (som straffes med bot) eller bruddene på våpenloven medførte etter rettens mening at det skulle fastsettes en samlet

ubetinget reaksjon. Det ble i formildende retning lagt vekt på tilståelse. I tillegg til den betingede fengselsstraffen ble mennene idømt bøter på 20 000 kroner. Tap av jaktretten ble redusert til tre år.

Lagmannsretten opprettholdt inndragningen av våpen og GPS-er, men frifant de tre mennene for inndragning av verdien av hundene. Retten stilte spørsmål ved om verdiinndragning av hundene var påkrevd for en effektiv håndheving av viltloven § 56 annet ledd, når eierne skulle beholde selve hundene. Retten mente også at inndragning fremsto som uforholdsmessig sett hen til øvrige reaksjoner. ATV-en ble heller ikke inndratt, da den i begrenset grad var brukt ved den straffbare handlingen og hadde en betydelig verdi. Inndragning av denne ble dermed ansett som uforholdsmessig.

Viltloven § 56 annet ledd og straffeloven § 324

Heleri av ulovlig felt hjort (forelegg)

En mann ble ilagt 10 000 kroner i bot for å ha skåret av og beholdt hodet til et hjortedyr som var ulovlig felt, til tross for at ulovlig felt hjortevilt tilfaller kommunen i henhold til viltloven § 48 første og annet ledd.

Straffeloven § 332

Inndragning av snøskuter (LF-2022-62239)

En mann var i Trøndelag tingrett domfelt for kjøring med snøskuter uten tillatelse, uten førerkort og uten lovlig kjennemer-

ker på skuter. Mannen stanset heller ikke for kontroll. Han ble idømt en bot på 24 000 kroner og inndragning av 50 000 kroner. Se nærmere omtale av dommen i Miljøkrim nr. 1 2022, s. 80. Mannen anket dommen.

Inndragningskravet ble behandlet av Frostating lagmannsrett. Retten fant at skuter var brukt ved en straffbar handling, og at grunnvilkårene for inndragning var oppfylt. Ved den skjønnsmessige vurderingen av om inndragning bør foretas, la lagmannsretten vekt på at ulovlig kjøring med snøskuter er et stort problem i Midtre Gauldal. Signaleffekten av en inndragning i de aktuelle miljøene ville derfor være betydelig. Forsvarers anførsel om at inndragning ikke var påkrevd av hensyn til håndheving av straffebudet, fordi tiltalte hadde solgt snøskuter, førte ikke frem. Salg med tap kunne imidlertid være et moment i forholdsmessighetsvurderingen. Forsvarer ble heller ikke hørt med sin anførsel om at inndragning ikke kunne skje fordi tiltalte ikke tidligere var domfelt. Lagmannsretten viste til at dette ikke er noe krav for inndragning, og at tiltalte i saken var domfelt for overtredelse av i alt fire straffebud, hvorav to var gitt for å beskytte naturen.

I vurderingen av forholdsmessighet la retten vekt på at tiltalte var idømt en høy bot, og at han hadde solgt snøskuter med tap. Inndragningsbeløpet ble derfor redusert til 15 000 kroner.

Straffeloven § 69

Kjøring med minigraver i utmark (forelegg)

En mann ble ilagt 18 000 kroner i bot for å ha kjørt en minigravemaskin i utmark. Han hadde kjørt minigraveren en strekning på ca. 450 meter mellom en traktorvei og hytta si.

Motorferdselloven § 12, jf. 3

Kjøring av moped i utmark (forelegg)

En 17 år gammel gutt ble ilagt 5000 kroner i bot for å ha kjørt moped inne i Raet nasjonalpark.

Motorferdselloven § 12, jf. 3

Betinget fengsel for arbeid på eiendom i LNF-område (22-034053MED-TAGD/TKRI)

En kvinne ble i Agder tingrett domfelt for å ha latt utføre en rekke arbeider på sin eiendom uten tillatelse: utfylling av sandstrand i vannet, oppføring av bryggeanlegg, bolighus, anneks, garasje, plasthall, drivhus, terrasser og forstøtningsmurer samt planering av tomt og tilhørende vei.

Overtredelsen ble ansett som grov sett hen til det samlede omfanget av de ulovlige tiltakene og at betydelige tiltak var utført innenfor 50-metersbeltet ved en innsjø i et LNF-område. Kvinnen og hennes mann ble også dømt for å ha brukt de ulovlige tiltakene. Retten fant at kvinnen i utgangspunktet burde idømmes ubetinget fengsel, men at straffen skulle gjøres betinget på grunn av lang saksbehandlingstid. Straffen ble satt til 28 dager betinget fengsel for kvinnen og 21 dager betinget fengsel for mannen.

Kvinnen ble også dømt til inndragning av sparte gebyrer på 150 000 kroner og erstatning til kommunen for arbeid i forbindelse med saken med 62 400 kroner.

Plan- og bygningsloven § 32-9 første ledd, jf. tredje ledd, jf. § 32-8 bokstav b) og d), jf. § 20-2 første ledd, jf. § 20-1 første ledd bokstav a), j), k) og l), jf. § 1-8, jf. § 11-11 nr. 5, jf. kommuneplan

Anlegg av vei i 100-metersbeltet (22-075127MED-THOS/THAU)

Far og sønn ble i Haugaland og Sunnhordland tingrett domfelt for å ha anlagt eller latt anlegge en vei på til sammen 343,7 meter, hvorav mesteparten av veien lå innenfor 100-metersbeltet fra sjøen. Veiinngrepet dekket samlet et areal på ca. to mål.

Retten fant det bevist at det hadde vært en gammel kjerrevei i området, men at de utførte arbeidene gikk langt utover det som kan anses som ordinært vedlikehold. Veien fremsto nærmest som et nytt veianlegg; det var tilkjørt betydelige masser, etablert omfattende terrengutfyllinger, gravd grøfter, og veien var gjort bredere. Deler av veien var også anlagt på et område der det ikke tidligere hadde vært vei. Endelig var det etablert en relativt stor oppstillingsplass for landbruksutstyr mv.

Siden arbeidene i det alt vesentlige var utført innenfor 100-metersbeltet, ble overtredelsen ansett som grov.

Retten mente at forholdet i utgangspunktet lå på grensen mellom betinget og ubetinget fengsel. På grunn av lang liggetid, som innebar brudd på EMK art. 6, ble straffen imidlertid i sin helhet gjort betinget. Straffen ble for begge to satt til 21 dager betinget fengsel samt bot på 30 000 kroner. De ble også dømt til å tilbakeføre det ulovlige tiltaket samt å betale kommunen 23 697 kroner i erstatning for utgifter kommunen hadde hatt med oppfølging av det ulovlige forholdet.

Plan- og bygningsloven § 32-9 første ledd, jf. tredje ledd, jf. § 32-8 første ledd bokstav b), jf. § 20-1 bokstav k)

Salg av ulovlig fangstet kongekrabbe – straffeutmåling og inndragning (LH-2021-132108 – LH-2021-84788)

En mann ble i Østre Finnmark tingrett domfelt bl.a. for over en periode på ti år å ha fangstet eller medvirket til at det ble fangstet minst 47 tonn kongekrabbe utover lovlig kvote, som han deretter omsatte eller medvirket til å omsette. Den ulovlige befatningen med kongekrabbene var ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe, jf. straffeloven § 79 bokstav c. Straffen ble satt til ubetinget fengsel i tre år, tap av rett til å fangste og

omsette kongekrabbe i fem år og inndragning av bl.a. 1 500 000 kroner. Både påtalemyndigheten og tiltalte anket dommen.

Forsvareren anførte under ankebehandling at man ved fastsettelsen av straff skulle ta utgangspunkt i prisen på krabbene ved levering til fiskemottak, som var ca. 5,3 millioner kroner. Hålogaland lagmannsrett uttalte at det ved ulike former for ulovlig fiske etter havressursloven gjerne blir tatt utgangspunkt i fangstens verdi ved levering til mottak. I en sak som den foreliggende, som først og fremst gjaldt ulovlig omsetning av fangst, fant retten imidlertid at det var naturlig å se hen til salgsverdien i et lovlig marked. I dette tilfellet var den ca. 17 millioner kroner. Utgangspunktet om salgsverdien i et lovlig marked måtte likevel nyanseres noe. Blant annet kunne man ikke se bort fra at krabbene som ble fangstet og solgt ulovlig, var av en annen og dårligere kvalitet enn om de hadde blitt omsatt via et fiskemottak.

I tillegg til verdien av kongekrabbene så lagmannsretten ved straffeutmålingen hen til at virksomheten var meget omfattende, hadde pågått over lang tid og var ledd i et godt organisert nettverk. Straffen ble satt til ubetinget fengsel i tre år og tre måneder. Inndragningsbeløpet ble satt til 2 300 000 kroner.

Havressursloven § 64 første ledd, jf. § 63, jf. § 53 første ledd, jf. straffeloven § 79 c m.m.

Krabbefiske med teiner med for liten flukttåpning (22-020946MED-THOS/TLEI)

En mann ble i Haugaland og Sunnhordland tingrett idømt en bot på 9 600 kroner for å ha fisket etter krabber med to teiner som hadde en flukttåpning på 60 millimeter. Kravet til flukttåpning er minst 80 millimeter. Teinene var utformet slik at når «døren» til flukttåpningen var åpen,

var åpningen 80 millimeter, mens den ved lukket «dør» var 60 millimeter. Dette fordi det bare er krav om 60 millimeter åpning ved hummerfangst og man på den måten kan bruke teinene til begge typer fangst.

Mannen anførte at «dørene» hadde vært åpne da han satte teinene i vannet. Retten uttalte at mannen uansett hadde unnlatt å sikre at dørmekanismen ikke lukket seg (ved å sette den fast i åpen stilling), og dette ble vurdert som uaktsomt. Mannen ble også idømt inndragning av de to teinene.

Dommen ble anket til lagmannsretten og Høyesterett, som begge nektet anken fremmet.

Havressursloven § 61, jf. § 16 annet ledd, jf. forskrift om utøvelse av fisket i sjøen § 33 annet ledd

Brudd på ilandføringsplikten (forelegg og inndragningsforelegg)

En kaptein på et fiskefartøy ble ilagt 15 000 kroner i bot for brudd på ilandføringsplikten. Ved trålfiske ble rødspetter og sandflyndre under kommersielt minstemål kastet over bord. Foretaket ble ilagt inndragningsforelegg på 50 000 kroner for delvis verdi av fartøy, redskap og fangst.

Havressursloven § 61, jf. § 15, jf. høstingsforskriften § 51

Forurensningskriminalitet

Uaktsomt utslipp av diesel (forelegg)

En mann ble ilagt 15 000 kroner i bot for å ha sluppet ut ca. 2000 liter diesel i grunnen. Utslipet skjedde da han, fordi han skulle fylle diesel på en traktor fra en drivstofftank, forlot pumpemunnstykket i åpen tilstand og stående i påfyllingsluken på traktoren. Da pumpen senere ble koblet til strøm, rant tanken over og dieselen ut på bakken.

Forurensningsloven § 78 første ledd bokstav a, jf. § 7 første ledd

Ulovlig eksport av EE-avfall (forelegg)

Fem personer er i fem ulike saker ilagt bøter på 25 000 kroner for forsøk på ulovlig eksport av EE-avfall. Gjenstander som TV-er, kjøleskap, fryser, høyttalere, vaskemaskiner, mikrobølgeovner, kopi-maskiner, VHS-spillere og mobiltelefoner ble forsøkt eksportert uten at det forelå testprotokoll. Fire av sakene gjaldt forsøk på eksport til Nigeria, og én sak gjaldt forsøk på eksport til Liberia.

Forurensningsloven § 79 første ledd bokstav a

Dyrevelferdskriminalitet
Frifinnelse for å ha kjørt bil med
hund hengende i hengerfestet
(22-030780AST-FROS)

En kvinne var tiltalt for å ha bundet hunden sin fast i tilhengerfestet på bilen og to timer senere kjørt av gårde med bilen. Dette medførte at hunden ble hengende på slep etter bilen og døde av skadene. Spørsmålet i saken var om kvinnen hadde opptrådt grovt uaktsomt. Trøndelag tingrett mente at hun hadde handlet uaktsomt, men ikke grovt uaktsomt. Hun ble derfor frifunnet.

Frostating lagmannsrett opprettholdt frifinnelsen. Retten sluttet seg under en viss tvil til tingrettens vurdering. Det ble lagt til grunn at kvinnen hadde skapt en potensielt meget farlig situasjon for hunden da hun festet den i hengerfestet. Og handlingen fikk veldig alvorlige konsekvenser. Lagmannsretten la imidlertid avgjørende vekt på at kvinnen hadde svekket oppmerksomhet og tilstedeværelse fordi hun hadde født et par uker før hendelsen. Hun var sterkt preget av søvnmangel og smerter og hadde begrenset evne til å fokusere på annet enn barnet. Retten så også hen til at hunden ikke var synlig for kvinnen slik bilen sto parkert, og at hun oppfattet at moren hennes skulle ta med hunden inn i huset.

Dyrevelferdsloven § 37 første ledd, jf. § 14 første ledd bokstav b

Grov vanskjøtsel av 48 hunder, ti katter
og fem kaniner (21-152321AST-BORG/02)

En kvinne ble i Borgarting lagmannsrett dømt for, over en periode på ca. ti måneder, å ha unnlatt å sikre at 48 hunder, ti katter og fem kaniner ble holdt i et miljø som ga god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, samt unnlattelse av å sikre dyrene godt tilsyn og stell. Lagmannsretten fant det klart at overtredelsene var grove.

Lagmannsretten fant det blant annet bevist at dyr tilbrakte mer enn 20 timer per døgn i små bur, og at de fikk mangelfull lufting, aktivitet og stimulering. Burene var tilgriset med urin og dels fast avføring og var plassert i en kjeller. I kjelleren var det ikke tilstrekkelig dagslys, og det var også tett og dårlig luft, med vond lukt. Dyrene hadde gjennomgående illeluktende pels som var våt og møkkete av urin og avføring. Det var også en utfordring med lange klør og tannkjøttssykdommer. Flere av dyrene var i en slik forfatning at de måtte avlives.

Ved utmåling av straffen så lagmannsretten hen til HR-2016-295-A (Lukas-dommen) og HR-2016-2285-A og uttalte at

allmennpreventive hensyn tilsier at det reageres strengt på grove overtredelser av dyrevelferdsloven. Videre at dyr har samme strafferettslige vern uavhengig av art, at det i liten grad er rom for å legge vekt på personlige forhold, og at det først og fremst vil være handlingens grovhet som er styrende ved fastsettelsen av straff. I denne konkrete saken la retten vekt på at det dreide seg om mange dyr, at forholdene hadde vedvart over lang tid, at flere dyr måtte avlives, og at vanskjøtselen har fått langvarige negative konsekvenser for et betydelig antall av dyrene. Tiltalte hadde også handlet forsettlig.

Retten fant at ubetinget fengsel i 1 år

og 4 måneder var et riktig utgangspunkt for straff. Etter fradrag for delvis erkjent straffeskyld og at saken hadde blitt gammel, ble straffen satt til ubetinget fengsel i 1 år og 1 måned. Kvinnen ble også idømt aktivitetsforbud inntil videre. Domfelte anket til Høyesterett, men anken ble nektet fremmet.

Dyrevelferdsloven § 37 annet ledd, første ledd, jf. § 23 første ledd og § 37 annet ledd, første ledd, jf. § 24

Sparking av hund i selvforskyldt rus (22-021383MED-TOSL/03)

En kvinne ble i Oslo tingrett dømt for å ha sparket sin hund Charlie. Tiltalte forklarte at hun ikke hadde ment å sparke hunden. Hun var i heroinrus da det skjedde og trodde at hunden var en plastpose. Retten viste til at hun var i selvforskyldt rus, og la til grunn at hun handlet forsettlig.

Som en konsekvens av at hun sparket hunden, ble tiltalte umiddelbart etterpå slått i ansiktet med knyttet hånd av en annen kvinne som var til stede. Forsvarer anførte at det i dyrevelferdsloven måtte gjelde en tilsvarende straffrihetsgrunn som bestemmelsen om retorsjon i straffeloven § 271 annet ledd. Retten var ikke enig i dette, og la heller ikke vekt på den etterfølgende volden ved straffeutmålingen.

Straffen ble satt til betinget fengsel i 14 dager. Retten så hen til at saken gjaldt en simpel overtredelse i form av ett enkelt spark, som ikke var veldig hardt.

Dyrevelferdsloven § 37 første ledd, jf. § 14 første ledd bokstav a

Vold mot hunden Sako og grov vanskjøtsel av hunden Tara (22-032083MED-TTRO/TNAM)

En mann ble i Trøndelag tingrett dømt for å ha klemmt hunden Sako over snuten og slått den flere ganger. Han ble også dømt for å ha unnlatt å sørge for at hunden Tara fikk nødvendig behandling og opp-

følgning av sykdom, noe som medførte at hunden måtte avlives.

Straffen ble satt til ubetinget fengsel i 120 dager. Han ble også idømt aktivitetsforbud inntil videre.

Dyrevelferdsloven § 37 første ledd, jf. § 14 første ledd bokstav a og § 37 annet ledd, jf. første ledd, jf. § 24

Ubetinget fengsel for vanskjøtsel av to kaniner (21-175120MED-TTEL/TSKN)

En mann ble i Telemark tingrett dømt for mangelfullt levestil og mangelfullt tilsyn og stell av to kaniner. Buret kaninene ble holdt i, var for lite. De fikk heller ikke riktig fôr. Den ene kaninen hadde punktert øye og etseskader i huden. Kaninene rømte på et tidspunkt fra mannens hage. Den ene ble funnet, men døde noen dager senere. Den andre ble ikke funnet, men det ble observert en død kanin som lignet på den, i en veikant i nærheten.

Retten uttalte at tiltaltes kaninhold var klart kritikkverdig og viste en total mangel på forståelse for dyrs grunnleggende behov. Straffen ble satt til ubetinget fengsel i 21 dager.

Dyrevelferdsloven § 37 første ledd, jf. § 23 første ledd og § 37 første ledd, jf. § 24

Vold mot svane (forelegg)

En mann ble ilagt 18 000 kroner i bot for å ha grepet rundt halsen på en svane og løftet den etter halsen ca. én meter opp i luften mens svanen vred på kroppen.

Dyrevelferdsloven § 37 første ledd, jf. § 14 første ledd bokstav a

Fiksering av griser (forelegg)

En mann ble ilagt bot på 12 000 kroner for å ha fiksert ni griser over natten. Fiksering betyr at grisen blir stengt inne i en metallramme, slik at den ikke har mulighet til å bevege på seg.

Dyrevelferdsloven § 37 første ledd, jf. § 23 første ledd

Avlivning av kaniner i TV-program (henleggelse)

NOAH anmeldte et TV-produksjonsselskap for ulovlig avlivning av to kaniner under innspillingen av programmet «Farmen Kjentis» i 2021. Øst politidistrikt henla saken av kapasitetsgrunner. NOAH påklaget deretter henleggelsen. Oslo statsadvokatembeter har nå besluttet at saken skal henlegges fordi forholdet ikke er straffbart. Dyrevelferdsloven § 12 fjerdde ledd forbyr avlivning som «et selvstendig underholdnings- eller konkurranselement». Avlivningen ble under tvil ikke ansett å innebære et *selvstendig* underholdningselement. Det ble blant annet lagt vekt på at opptak av selve avlivningen ikke ble publisert i TV-programmet.

Kulturminnekriminalitet Graving av grøft – boplassområder fra steinalderen (21-002989MED-TIOF/TTAN)

En kommune ble i Finnmark tingrett dømt for tre overtredelser av kulturminneloven: brudd på undersøkelsesplikten i § 9, brudd på forbudet mot inngrep i automatisk fredede kulturminner i § 3 og brudd på meldeplikt for offentlige organer i § 25. Overtredelsene fant sted i forbindelse med at kommunen planla og gravde en

vanngrøft. Grøften var ca. tre meter bred og ca. tre meter dyp, i en lengde av ca. 1200 meter. Gravingen medførte skader på tre boplassområder fra eldre og yngre

steinalder som var automatisk fredede kulturminner.

Retten vurderte blant annet spørsmålene om kommunen kan fri seg fra sin undersøkelsesplikt i § 9 ved å overlate ansvaret til et privat konsulentfirma, og om undersøkelsesplikten er oppfylt ved at det ble sendt nabovarsel til fylkeskommunen. Svaret ble i begge tilfeller nei. Retten vurderte også om foretaksstraff ville medføre en krenkelse av uskyldspresumpsjonen i EMK art. 6 nr. 2, sett hen til at sakene mot konsultentselskapet og ansatte var henlagt på bevisets stilling eller som intet straffbart forhold. Svaret ble at domfellelse i tråd med forelegget ikke ville krenke uskyldspresumpsjonen.

Tingretten mente at utgangspunktet for straffen burde være mellom 1 000 000 og 1 200 000 kroner. På grunn av kommunenes begrensede økonomiske evne og lang saksbehandlingstid ble boten imidlertid satt til 400 000 kroner.

Kulturminneloven § 27 annet straffalternativ, jf. § 9, jf. straffeloven § 27, kulturminneloven § 27 annet straffalternativ, jf. § 3 første ledd, jf. straffeloven § 27 og kulturminneloven § 27 første straffalternativ, jf. § 25 første ledd jf. straffeloven § 27

Arbeidsmiljøkriminalitet Fall fra 3,3 meters høyde (22-032083MED-TTRO/TNAM)

En virksomhet ble i Hordaland tingrett idømt 300 000 kroner i bot etter at en ansatt tømmer falt gjennom en trappeåpning (uten trapp) og 3,3 meter ned på et betonggulv. Han pådro seg flere brudd i bekkenet og ryggen og måtte operere skulderen. Ved domsavsigelsen jobbet han fortsatt i redusert stilling.

Virksomheten pliktet å utarbeide en skriftlig instruks for arbeid i høyden. Det var ikke gjort. Det forelå en muntlig arbeidsmetodikk, men den tilfredsstilte

etter rettens mening ikke kravene, verken til form eller innhold. Trappeåpningen som den ansatte falt gjennom, var heller ikke sikret i henhold til lovens krav. Det var et rekkverk der, men dette hadde en stor åpning som man lett kunne falle gjennom. Det var heller ikke iverksatt andre vernetiltak for å sikre ansatte mot å falle gjennom åpningen.

Arbeidsmiljøloven § 19-1 annet ledd, jf. første ledd, jf. § 4-4 femte ledd, jf. arbeidsplassforskriften § 2-22, jf. straffeloven § 27 og arbeidsmiljøloven § 19-1 annet ledd, jf. første ledd, jf. § 3-2 tredje ledd, jf. straffeloven § 27

Veltet mobilkran (TVES-2022-39520)

Et selskap ble i Vestfold tingrett idømt 150 000 kroner i bot etter at en mobilkran veltet. To personbiler ble knust, og kranen falt i umiddelbar nærhet av to personer.

Det var ikke utført systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheten. For den konkrete hendelsen gjorde dette seg blant annet gjeldende ved at løftet ikke ble planlagt ut fra løftetabellen for kranen, det ikke ble utført kontroll av kranen før arbeidet, det ble ikke kontrollert at støttebena var sikret med låsebolter, og det ble ikke utført en skriftlig risikovurdering. Det forelå heller ikke skriftlig dokumentasjon på at føreren av mobilkranen hadde fått tilstrekkelig opplæring i å bruke den på en forsvarlig måte. Tvert imot ble det i retten fremlagt dokumentasjon som viste at den som hadde gitt kranføreren opplæring, mente at han ikke var ferdig utlært.

Retten gjorde fradrag i boten på grunn av lang liggetid.

Arbeidsmiljøloven § 19-1 første ledd, jf. § 3-1 første ledd, jf. annet ledd bokstav e) og h), jf. tredje ledd, jf. internkontrollforskriften § 5 annet ledd nr. 7 og 8, jf. straffeloven § 27 og arbeidsmiljøloven § 19-1 annet ledd, jf. første ledd, jf. § 3-2 første ledd bokstav

a), jf. fjerde ledd, jf. forskrift om utførelse av arbeid § 10-4, jf. straffeloven § 27

Straffeprosess

Avskjæring av ulovlig ervervede bevis (22-142243SAK-GULA/AVD1)

I en sak om grove overtredelser av dyrevelferdsloven ønsket påtalemyndigheten å føre som bevis bilder og videoer som politiet mottok som vedlegg til anmeldelsen fra Nettverk for dyrs frihet. Bildene og videoene ble ervervet ved at representanter for nettverket uberettiget tok seg inn i grise fjøset til de to tiltalte. Sogn og Fjordane tingrett besluttet at bilde- og videomaterialet ikke skulle tillates ført som bevis i saken. Gulatting lagmannsrett kom i kjennelse til motsatt resultat.

Lagmannsretten tok utgangspunkt i at hvis et bevis skal avskjæres fordi det er innhentet på en ulovlig eller utilbørlig måte, må det foreligge særlige grunner. I denne konkrete saken så retten hen til at beviset hadde betydning for sakens fulle opplysning og dermed også for et materielt riktig resultat. Retten la også vekt på at tiltalen gjaldt svært alvorlige forhold som skulle være begått over lang tid. Videre at denne typen overtredelser generelt er vanskelige å avdekke. Endelig at tillatelse til å føre beviset ikke ville innebære noen gjentakelse eller fortsettelse av den krenkelsen som ble begått ved beviservervet. Det forelå altså vektige grunner for å tillate beviset ført.

Lagmannsretten var enig med tingretten i at det var relevant å se hen til at det hadde gått lang tid (nærmere tre år) fra innbruddet i grise fjøset til Nettverk for dyrs frihet anmeldte saken, og at det ville gjøre det vanskelig å etterforske og iredetteføre innbruddet. I lys av at det må foreligge særlige grunner for å avskjære bevis, mente lagmannsretten likevel at dette momentet burde tillegges begrenset betydning.

Tekst: spesialetterforsker og biolog **Joachim Schjolden**, Økokrim

Foto i artikkelen: **Pixabay**

// joachim.schjolden@politiet.no

← Fasan
↓ Rapphøne

Strid om utsetting av fasanar og rapphøns

Etter endring av naturmangfaldlova og dyrevelferdslova med tilhøyrande forskrifter i 2016 har det vore søknadspliktig å sette ut fasan og rapphøns i norsk natur. Dette blir gjort i forbindelse med trening av og låglandsprøver for jakthundar.

For jaktseasonane 2021/22 og 2022/23 har Miljødirektoratet avslått desse søknadene. Det var blant anna fordi Mattilsynet vurderte at «på generelt grunnlag vil det være stor sannsynlighet for at dyrevelferdsloven blir brutt dersom et flertall av de utsatte fuglene ikke overlever», og Sivilombodet konkluderte med at «dyrevelferd for villlevende dyr er et relevant hensyn ved vurderingen av søknader om utsetting av fremmede organismer».

For begge jaktseasonane har søkerane klagt på vedtaka og fått medhald. Klima- og miljødepartementet har om-

gjort vedtaka, slik at artane likevel kan settast ut.

I den forbindelse bad NOAH for dyrs rettigheter 11. august 2022 retten om mellombels åtgjerd mot staten v/Klima- og miljødepartementet og ei rekke privatpersonar, jakthundklubbar og jegerforeiningar. Oslo tingrett kom til at staten v/Klima- og miljøverndepartementet får forbod mot å sette i verk vedtak om løyve til utsetting av fasanar og rapphøns inntil tingretten har avgjort om departementsvedtaket er gyldig. I tillegg pliktar dei saksøkte å ikkje sette ut fugl som vedtaket gir løyve til.

Tekst: FP, Spesiell påtale **Amund Sand**, Trøndelag politidistrikt

Foto i artikkelen: **frå åstadsundersøkinga**

// amund.sand@politiet.no

22-048287AST-FROS

Køyring med bil i strandsona

Frostating lagmannsrett avsa 23. juni 2022 ein dom som gjaldt køyring med bil i strandsona på øya Tautra i Trøndelag. Lagmannsretten fastsette straffa til bot på 18 000 kroner, subsidiært 18 dagars fengsel dersom bota ikkje blir betalt. Dommen er rettskraftig. Han ligg per i dag ikkje på Lovdata.

Bakgrunnen for saka

I slutten av mai 2021 hadde domfelte fri ein kveld og drog på biltur. Han køyrte ein såkalla SUV påmontert eit taktelt. Domfelte hadde ingen spesiell plan med tanke på kor han skulle overnatte, men hamna til slutt på Tautra. Her fann han ein ubemanna campingplass like ved sjøen og betalte via Vipps avgifta for å stå der over natta. Mellom denne campingplassen og sjøen var det sett opp steinar for å avgrense campingområdet, men det var mogleg å passere desse steinane med bil. Domfelte trudde campingplassen strekte seg forbi desse steinane og ned i fjæra, og han køyrde derfor dit

og slo leir for natta. Det var ingen opparbeidd bilveg ned til sjøen, men det var fullt mogleg å køyre der med den bilen domfelte brukte. Domfelte meinte òg at det var bilspor ned til stranda, som han køyrde etter.

Neste morgon blei grunneigaren på staden merksam på bilen som stod nede i fjæra med oppslått telt. Ho varsla då Statens naturoppsyn. Naturoppsynet melde saka til politiet.

Om øya Tautra

Tautra ligg i Trondheimsfjorden i Frosta kommune. Øya har fastlandssamband over ein molo. Tautra og sjøområdet

rundt er verna i samsvar med Noregs plikter etter RAMSAR-konvensjonen. Verneområdet er delt inn i tre område med ulike vernereglar: eit naturreservat (sone A), eit fuglefredingsområde (sone B) og eit dyrefredingsområde (sone C). Det sentrale verneformålet er vern av hekke- og leveområda til sjø- og våtmarksfuglar. Kvart verneområde har eigne verneforskrifter.

Køyringa denne saka handla om, skjedde i dyrefredingsområdet, som omfattar det meste av sjølve øya – inkludert dyrkamark, bygningar og vegar. Det er fleire fastbuande på øya, blant anna eit kloster. Vidare har øya kvart år mange tusen besøkande turistar som kjem bilvegen. Verneforskriftene for dette området forbyr derfor naturleg nok ikkje motorferdsel. Motorferdsel i utmark vil likevel som hovudregel vere forbode også på Tautra. Temaet i denne saka var om domfelte hadde brote desse reglane, og kva betydning det har for reaksjonsspørsmålet at køyringa hadde skjedd i strandsona i eit verneområde.

« Verneområdet er delt inn i tre område med ulike vernereglar: eit naturreservat (sone A), eit fuglefredingsområde (sone B) og eit dyrefredingsområde (sone C).

Saksgangen fram til behandlinga i lagmannsretten

Under etterforskinga av saka blei det raskt avklart at det var domfelte som hadde køyrt bilen. Domfelte meinte likevel at han ikkje hadde gjort noko straffbart. Dette dels fordi han trudde campingplassen strekte seg heilt ned til sjøen, og dels fordi han ikkje var klar over forbodet mot motorferdsel i denne typen utmark. Det siste baserte han på reklamemateriell for takteltet han hadde,

samt innlegg på sosiale medium som viste bilar parkerte i strandsona med slike telt oppslegne. Domfelte hevda vidare at han var ukjend med vernereglane på Tautra.

Politiet meinte for sin del at domfelte si køyring oppfylte både dei objektive og

« **Politiet meinte for sin del at domfelte si køyring oppfylte både dei objektive og subjektive vilkåra for straff etter motorferdselslova § 12 jf. § 3. Domfelte fekk derfor i slutten av juni 2021 eit førelegg på 15 000 kroner for lovbrøtet.**

subjektive vilkåra for straff etter motorferdselslova § 12 jf. § 3. Domfelte fekk derfor i slutten av juni 2021 eit førelegg på 15 000 kroner for lovbrøtet. Etter ein del att og fram blei det i november 2021 klart at domfelte ikkje ville vedta førelegget, og han blei då sett under tiltale ved Trøndelag tingrett. Trøndelag tingrett avsa dom i saka 21. februar 2022, der han blei ilagd ei bot på 18 000 kroner og sakskostnader. Domfelte anka dommen til Frostating lagmannsrett, grunnlaget for anken var bevisbedømminga under skyldspørsmålet, lovbruken og straffutmålinga. Heile anken blei tilvist, og ankeforhandling blei gjennomført 22. juni 2022.

Ankeforhandlinga

Under ankeforhandlinga førte påtalemakta bevis for størrelsen på campingplassen og avgrensinga mot utmark. Det var sikra ein omfattande bilettdokumentasjon som etter vårt syn viste at denne avgrensinga var markert og lett synleg.

Vidare blei det lagt fram dokumentasjon på informasjonsskilt om verneområdet som domfelte hadde køyrt forbi på veg til Tautra. Det blei òg lagt fram dokumentasjon på informasjon om verneområdet ein finn på nettet dersom ein googlar «Tautra». Veldig mange av treffa her gjaldt vernereglane. Hensikta med denne delen av bevisføringa var å få fram at domfelte lett kunne skaffa seg kunnskap om verneområda.

Lagmannsretten sin dom

Lagmannsretten fann det klart at området frå steinrekkja og ned til sjøen var å betrakte som utmark. Området var på ingen måte opparbeidd for bilkøyning, og vegetasjonen skilde seg klart frå vegetasjonen på campingplassen. Det objektive gjerningsinnholdet i tiltalen var derfor oppfylt.

Vidare kom lagmannsretten til at domfelte hadde handla aktlaust. Altså at han hadde handla i strid med kravet til forsvarleg framferd, og at han ut frå dei personlege føresetnadene sine var å bebreide.

Retten vektlegg her blant anna den klare avgrensinga med steinrekkja,

strandsona sitt preg av naturområde, fråværet av opparbeiding for bilkøyning og fråværet av hjulspor etter andre køyretøy nede på stranda. Retten konkluderer med at det framstår som innlysande at strandsona ikkje var ein del av campingplassen.

Lagmannsretten fann det klart at området frå steinrekkja og ned til sjøen var å betrakte som utmark.

Om domfelte sine personlege føresetnader og grunnlaget for bebreiding meinte retten at det måtte vere innlysande for han som polititenestemann at han

ikkje burde køyre og parkere i strandsona utan å forvisse seg om at dette var lov. Retten la ut frå bevisføringa til grunn at domfelte hadde moglegheiter for slike undersøkingar, blant anna stod telefonnummeret til grunneigaren på eit skilt på parkeringsplassen.

Om domfelte sin påstand om at han ikkje var kjend med vernereglane på Tautra, kommenterer lagmannsretten at bruk av bil i naturområde som dette – i strandsona – uansett framstår som så uvanleg at det for folk flest bør ringe ei varselbjølle i spørsmålet om dette er ein lovleg aktivitet. Ikkje minst må dette gjelde for ein polititenestemann.

Endeleg slår lagmannsretten fast at domfelte klart nok ikkje kan frifinnast for å vere rettsuvitande fordi han ikkje kjente til at strandsona blir rekna som ut-

« **Endeleg slår lagmannsretten fast at domfelte klart nok ikkje kan frifinnast for å vere rettsuvitande fordi han ikkje kjente til at strandsona blir rekna som utmark.**

mark. Retten viser her til at domfelte er å bebreide for manglande undersøking av om handlinga var lovleg, jf. over. Vidare viser retten til at regelverket for motorferdsel er lett tilgjengeleg på nettet, og at reklamemateriell ikkje seier noko om ei handling er lovleg.

Når det gjeld straffutmålinga, seier lagmannsretten:

Lagmannsretten finner at straffen kan fastsettes som foreslått av aktor, til en bot på 18 000 kroner, subsidiært 18 dagers fengsel. Lagmannsretten er enig i at det gjør seg gjeldende allmennpreventive hensyn her – kjøring og påfølgende parkering i utmark på en måte som tiltalte har gjort, er sterkt uønsket og utgjør en trussel mot fugle- og dyrelivet i strandsonen. Nå ligger stranden i sone C, slik at overtredelsen ikke kan anses som like grov som om parkeringen hadde skjedd i sone A eller B. Like fullt er overtredelsen av motorferdselloven så vidt alvorlig at den må føre til en følbare reaksjon i form av en bot av en viss størrelse.

Avslutning

Dommen frå lagmannsretten inneheld etter mi mening gode og interessante premiss for både skyld- og straffespørsmålet. Dommen bør derfor kunne ha interesse i mange andre saker som gjeld ulovleg motorferdsel i utmark. Når det gjeld storrelsen på bota, kan det alltid diskuterast om denne er i samsvar med kor alvorleg handlinga er. Når det ikkje blei lagt ned strengare påstand, er det fordi saka etter kvart blei litt gamal og køyrestrekninga var svært kort.

Tekst: politiadvokat **Maria Bache Dahl**, Økokrim
 Foto i artikkelen: **Kystverket sitt overvåkingsfly, LN-KYV**, og **iStock**
 // maria.bache.dahl@politiet.no

Tide Carrier – norsk skipsreder dømt til seks måneders fengsel i beachingsak

I Miljøkrim nummer 1, 2020 omtalte vi Tide Carrier-saken, herunder forelegget utstedt til det Singapore-baserte selskapet Wirana Shipping Pte. Ltd. Selskapet vedtok et forelegg på sju millioner norske kroner for det mislykkede forsøket på ulovlig eksport av det kasserte skipet Tide Carrier til Pakistan for såkalt beaching. Det var imidlertid ikke hele historien. I vår ble en skipsreder fra Vestland dømt til seks måneders fengsel for sin medvirkning til avfallseksporten. Med det setter politiet punktum for arbeidet med Tide Carrier-saken.

Beaching

«Beaching» er betegnelsen på en resirkuleringsmetode for utrangerte skip. Metoden går i all enkelhet ut på at skipet kjøres opp på en strand ved høyvann og hugges opp i tidevannsonen. Mer enn 70 % av verdens samlede tonnasje hugges opp, eller resirkuleres, på strendene i Sør-Asia, med Chattogram (tidligere Chittagong) i Bangladesh, Gadani i Pakistan og Alang i India som de største beaching-destinasjonene.

Beaching er forbundet med alvorlig miljøforurensning og farlige arbeidsvilkår. Vel er det slik at forholdene ved de forskjellige «verftene» på strendene i

« Beaching er forbundet med alvorlig miljøforurensning og farlige arbeidsvilkår

Sør-Asia varierer, men det er ikke tvilsomt at praksisen medfører betydelige utslipp av miljøgifter, oljesøl, PCB, asbest og annet farlig avfall til grunn og sjø. De lokale økosystemene lider under påvirkningen. Et annet miljøproblem er utilfredsstillende nedstrømsløsninger for materialene og avfallet som beaching genererer. Opphuggingslandene påføres

Sunnhordland
tingretts dom
27.11.2020 i sak
19-18171MED-
SUHO

Gulating
lagmanns-
retts dom
22.3.2022 i sak
LG-2021-73085.

↑ Tide Carrier blir slept.
Foto: Kystverkets overvåkingsfly, LN-KYV.

med denne praksisen alvorlige og langvarige miljøproblemer.

Arbeiderne som hugger opp skip på strendene, utsettes for betydelig risiko. Det har forekommet dødsulykker, eksplosjoner og branner, og mange har blitt alvorlig skadet som følge av eksponering for miljøgifter. Det er også rapportert om utnytting av migrant- og barnearbeidere. Det er dermed ikke tvilsomt at beaching som resirkuleringsmetode må bekjempes. Som stor sjøfartsnasjon er det naturlig at Norge tar en rolle i dette arbeidet.

Både Miljødirektoratet og Sjøfartsdirektoratet arbeider med tematikken, og har

etablert samarbeid med Kystverket og Kystvakten for å følge opp mistanke om eksport av skip til beaching. Det foregår også internasjonalt samarbeid på området, for eksempel gjennom The European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law (IMPEL).

Internasjonalt regelverk

Skipsfart er av natur grensekryssende virksomhet, og det er åpenbart behov for internasjonalt lovverk for en samlet, overordnet innsats mot de globale problemene som beaching innebærer. På regelverkssiden er det to hovedspor; for det første EUs regelverksutvikling, og for det andre arbeidet som gjøres i regi av Den internasjonale sjøfartsorganisasjonen.

« Skipsfart er av natur grensekryssende virksomhet, og det er åpenbart behov for internasjonalt lovverk for en samlet, overordnet innsats mot de globale problemene som beaching innebærer.

EUs skipsgjenvinningsforordning¹ ble vedtatt i 2013, og stiller krav til både redere og skipsgjenvinningsanlegg. Forordningen er gjennomført i norsk rett med skipsgjenvinningsforskriften fra 2018.²

Dersom et skip som omfattes av forordningen, skal hugges opp, plikter rederen å sikre at skipet sendes til et EU-godkjent skipsgjenvinningsanlegg. EU-kommisjonen oppdaterer jevnlig EUs liste over godkjente anlegg.³ Per november 2022 er det 46 anlegg på listen, hvorav de fleste ligger i Europa. I Norge er det åtte godkjente anlegg. Det er verdt å merke seg at utenfor EU er det bare godkjente verft i Norge, Storbritannia (to anlegg), Tyrkia (åtte anlegg) og USA (ett anlegg).

Et annet krav i skipsgjenvinningsforordningen er utarbeidelse av en fortegnelse over farlige materialer (IHM – *inventory of hazardous materials*). Det skal også utarbeides en skipsspesifikk gjenvinningsplan.

Skipsgjenvinningsforordningen har som formål å forebygge, redusere og så langt som mulig unngå ulykker og skadevirkninger både på miljø og menneskers helse. Dersom alle redere hjemmehørende i EU og EØS fulgte forordningens krav, ville det innebære en betydelig reduksjon av beaching-aktiviteten i Sør-Asia, og en betydelig reduksjon av dagens negative miljøeffekt av skipsgjenvinning. Slik er det dessverre ikke. Skipsgjenvinningsforordningen gjelder bare EU-flaggede skip,

og en betydelig andel av flåten til EU- og EØS-baserte redere seiler under flaggstater utenfor EU. Eksempler på store flaggstater er Panama, Liberia, Marshall-øyene, Hong Kong og Singapore.

I tillegg til skipsgjenvinningsforordningen har EU et omfattende regelverk for avfallseksport – som vil kunne ramme eksport av skip til gjenvinning. Avfallstransportforordningen⁴ fra 2006 regulerer grensekryssende forsendelser av alle former for avfall – herunder utrangerte skip. Forordningen bygger på FNs Baselkonvensjon vedrørende kontroll med transport av farlig avfall.⁵ Forordningen er gjennomført i norsk rett i avfallsforskriften § 13-1.⁶

Avfallstransportforordningen er detaljert, og sonderer mellom eksport for henholdsvis deponering/sluttbehandling («disponering»), og gjenvinning. Forordningen sonderer også mellom forskjellige typer avfall, og har ulike regler beroende på om eksporten skjer innad i EU eller ut av fellesskapet til tredjestater. For

« I tillegg til skipsgjenvinningsforordningen har EU et omfattende regelverk for avfallseksport – som vil kunne ramme eksport av skip til gjenvinning.

utrangerte skip skal reder ifølge forordningen innhente samtykke fra «avsendermyndigheten» for eksport ut av EU. Miljødirektoratet er avsendermyndighet i Norge. Direktoratet har uttalt at det ikke

1. Europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 1257/2013.

2. Forskrift om gjenvinning av skip og flyttbare innretninger, FOR-2018-12-06-1813.

3. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3A0J.L...2022.128.01.0084.01.ENG&toc=0J%3AL%3A2022%3A128%3ATOC>

4. Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1013/2006.

5. Basel convention on the control of transboundary movements of hazardous wastes and their disposal, undertegnet 22. mars 1989.

6. Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften), FOR-2004-06-01-930.

I Tide Carrier-saken bygget både forelegg og tiltale på brudd på forurensningsloven § 79 tredje ledd, jf. avfallsforskriften § 13-1, jf. avfallstransportforordningen.

er aktuelt å gi samtykke til eksport av utrangerte skip til land som India, Pakistan og Bangladesh, nettopp på grunn av de utilfredsstillende forholdene ved disse landenes resirkuleringsverft.

Den internasjonale sjøfartsorganisasjonen (IMO) har også anerkjent behovet for regulering som sikrer forsvarlig resirkulering av skip. I 2009 ble Hongkongkonvensjonen om sikker og miljømessig forsvarlig gjenvinning av skip vedtatt. Den er ikke trådt i kraft ennå. Norge ratifiserte konvensjonen i 2013, som den første av til nå 17 stater. Konvensjonens ikrafttredelse avhenger imidlertid av ratifikasjon fra stater som representerer 40 % av IMOs medlemstonnasje. Dette vilkåret er ikke oppfylt.

I 2009 ble Hongkongkonvensjonen om sikker og miljømessig forsvarlig gjenvinning av skip vedtatt.

Hongkongkonvensjonen har blitt kritisert for å ikke å gå langt nok i å sikre forsvarlige standarder for skipshugging. Konvensjonen legger ansvar for forsvarlig skipshugging på flaggstatene og de statene hvor resirkuleringsverftene ligger. Det innebærer for eksempel at det er lett å omgå nasjonale standarder ved å bytte flaggstat. Flere verft på strendene i Sør-Asia har oppnådd godkjenning etter Hongkongkonvensjonen fra lokale myndigheter. Dette illustrerer forskjellen fra EUs regelverk – en rekke indiske verft har

søkt om å bli inkludert på EUs liste over godkjente skipsgjenvinningsanlegg, uten at søknadene er innvilget.

Personlig straffansvar for skipsrederen

I Tide Carrier-saken bygget både forelegg og tiltale på brudd på forurensningsloven § 79 tredje ledd, jf. avfallsforskriften § 13-1, jf. avfallstransportforordningen. Wirana, som altså vedtok forelegget på sju millioner kroner, hadde kjøpt skipet og overtatt dette før det forlot havna i Høylandsbygd i Vestland. Den tidligere norske eieren var anklaget for å ha medvirket til Wiranas forsøk på ulovlig avfallstransport ved å bistå med å klargjøre skipet for avreise fra Høylandsbygd rundt årsskiftet 2016/2017.

Bakteppet her er at skipet hadde ligget ti år i opplag og i denne perioden hadde vært brukt til lagring av utstyr og avfallsvann. Reaktiveringen av skipet medførte behov for en fornyet klasseinspeksjon, ny forsikring, levering av forsyninger, olje og bunkers, reparasjon av en skade og en del arbeid for å losse skipet for avfall og utstyr. Videre var det behov for taubåtassistanse i forbindelse med en sjøprøve. Vanligvis vil skipets eier bruke en lokal agent for å bestille forsyninger, utstyr og tjenester og koordinere leveransen av disse. I Tide Carrier-saken påtok imidlertid den norske skipsrederen seg å forestå mye av dette arbeidet. En viktig årsak til at han gjorde det, var at han hadde brutt tidligere finansieringsavtaler med Wirana.

Både tingretten og lagmannsretten

dømte skipsrederen for å ha medvirket til avfallseksporten. I dette ligger både at tingretten og lagmannsretten fant det bevist at det hadde funnet sted bistandshandlinger, og at skipsrederen var ansvarlig for disse. I de rettslige vurderingene fant både tingretten og lagmannsretten at bistandshandlingene var omfattet av det strafferettslige medvirkningsansvaret.

Straffutmåling

Straffen ble satt til seks måneders fengsel, både i lagmannsretten og i tingretten. Lagmannsretten uttalte imidlertid at utgangspunktet for straffutmålingen måtte være fengsel i ni måneder. Fradraget ble hovedsakelig begrunnet med tiden som hadde gått fra det straffbare forholdet fant sted. Selv om det ikke forelå nevneverdig liggetid hos politiet, tok etterforskningen over to og et halvt år, og iretteføringen ble forsinket av covid 19-pandemien.

Av interesse er det imidlertid også at lagmannsretten ikke fant særlig grunn til å skille mellom medvirker og hovedperson i saken. Lagmannsretten viste til

at medvirkeren var skipets tidligere eier: «Om en reder selv selger skipet direkte til en opphugger på stranden i Gadani, eller bruker en mellommann som Wirana og straffbart medvirker til dennes utførelse og skraping, vil i utgangspunktet utgjøre en liten forskjell for handlingens straffverdighet.»

↑ Rustent skip på stranden.

« Av interesse er det imidlertid også at lagmannsretten ikke fant særlig grunn til å skille mellom medvirker og hovedperson i saken.

Sentrale anførsler fra skipsrederen

Blant de mest sentrale anførsleene fra skipsrederen var for det første at han var syk og dermed ute av stand til å utføre medvirkningen. Sykdommen var ikke bestridt, ei heller at bistandshandlingene i det alt vesentlige ble utført av ansatte i skipsrederens selskaper. Både tingretten og lagmannsretten fant det bevist at skipsrederen forut for sykdommen hadde lagt grunnlaget for at bistand ble

ytt, og også at han fulgte dette opp i sykdomsperioden. I dette bevissspørsmålet delte imidlertid lagmannsretten seg. Et mindretall på to meddommere fant det ikke bevist at skipsrederen hadde gitt instruksjoner til de ansatte eller hatt kapasitet til å medvirke til reaktiveringen.

« I likhet med annen EU-lovgivning er avfalls-transportforordningen formulert etter en mer omstendelig lovgiverteknikk enn vi er vant til i norsk lovgivningstradisjon.

En annen sentral anførsel var at bi-standshandlingene var dagligdagse og ordinære handlinger. Lagmannsretten uttalte om dette:

Medvirkningshandlingene medførte rent faktisk at skipet ble klargjort betydelig raskere og til betydelig lavere kostnad enn om Wirana måtte ha utført alt arbeidet selv med egne ansatte og eksterne leverandører. Medvirkningshandlingene er derfor i utgangspunktet av en slik karakter, et omfang og straffverdighet, at det er naturlig og nødvendig å knytte straffansvar til dem.

Videre fant lagmannsretten at medvirkningshandlingenes «karakter og nærhet til hovedgjerningen» gjorde dem «kvalifisert klanderverdige og straffverdige».

Videre var det fra forsvarerhold rettet en rekke ulike anførsler til implementeringen i norsk rett av avfallstransportfor-

ordningen, uten at disse ble tatt til følge. Mer interessant var forsvarers anførsel om at straffehjemmelen ikke var tilstrekkelig klar og tilgjengelig. Avfallstransportforordningen er, i overensstemmelse med kravet i EØS-avtalen artikkel 7 bokstav a, gjennomført i norsk rett «som sådan». Og i likhet med annen EU-lovgivning er avfallstransportforordningen formulert etter en mer omstendelig lovgiverteknikk enn vi er vant til i norsk lovgivningstradisjon. Videre viser forordningen til definisjoner i andre EU-rettsakter, nærmere bestemt i rammedirektivet for avfall fra 2008.⁷

Lagmannsretten adresserte anførselen med å vise til uttalelsene i HR-2020-955-A (settefisk) og HR-2020-2019-A (bruk av mobiltelefon under kjøring). Fra sistnevnte avgjørelse siteres:

(17) Det er likevel slik at straffebestemmelser må tolkes, og utgangspunktet ved tolkningen er alminnelig juridisk metode. Klarhetskravet i EMK artikkel 7 er ikke til hinder for dette, men kravet innebærer at det endelige tolkningsresultatet må ha tilstrekkelig forankring i selve loven, slik at hensynet til forutberegnelighet ivaretas.

I vår sak tok lagmannsretten så utgangspunkt i at straffetrusselen et stykke på vei fremgår klart allerede av forurensningsloven § 79 tredje ledd jf. § 27 første ledd. Videre fant lagmannsretten at lovens henvisning til avfallsforskriften § 13-1 og avfallstransportforordningen må «anses mulig å følge for enhver retts-

7. Europaparlaments- og rådsdirektiv 2008/98/EF.

søkende aktør, og helt uproblematisk for en næringsdrivende på et spesielt spesialområde som håndtering av svært store skip som avfall». Videre:

[Avfallstransportforordningen] artikkel 35, 36 og 37 er komplekse og vanskelig tilgjengelige. Det må imidlertid ses i lys av at loven og forskriften klart angir at utførsel av avfall kan være forbudt og belagt med straff, og at det er nærmere regulert i forordningen som er gjort til norsk forskrift. Den som driver med avfallshåndtering av store skip og som oppfatter regelverket lite tilgjengelig og uklart, har en sterk oppfordring og foranledning til å søke juridisk bistand.

Ved eventuelt å søke bistand vil enhver aktør bli gjort kjent med at det ikke er tvilsomt at de aktuelle bestemmelsene omfatter skipet som avfall og den aktuelle utførselen. Bevisførselen har for øvrig vist at utførselsforbudet var allment kjent i bransjen.

At straffehjemmelen ikke var tilstrekkelig klar og tilgjengelig, var for øvrig også en av de viktigste anførselene i anken til Høyesterett. Anken ble ikke tillatt fremmet.

Inndragning

Saken mot den norske skipsrederen omfattet også inndragning av utbytte. Et av rederens aksjeselskaper, som sto som den formelle eier av skipet da Wirana kjøpte det, ble i tingretten dømt til å tåle inndragning av to millioner kroner. Dette representerte merverdien selskapet mottok fordi Wirana kjøpte skipet til beaching i Pakistan fremfor til grønn

« At straffehjemmelen ikke var tilstrekkelig klar og tilgjengelig, var for øvrig også en av de viktigste anførselene i anken til Høyesterett. Anken ble ikke tillatt fremmet.

resirkulering ved et verft i for eksempel Europa. Verft som hugger skip i henhold til EUs skipsgjenvinningsforordning, tilbyr langt lavere stålpris enn beaching-verftene i Pakistan, India og Bangladesh. Slik kunne også Wirana tilby det norske aksjeselskapet et høyere vederlag.

Det norske aksjeselskapet ble imidlertid tvangsoppløst etter tingrettens dom. Bobehandlingen avdekket at det ikke var dekning for inndragningskravet. Ifølge dekningsloven § 9-7(4) bokstav b er inndragningskravet et etterprioritert krav. Det blir jo da aktuelt å stille spørsmålet om inndragningskravet burde vært sikret med heftelse tidlig i etterforskningsfasen. Dette ble formodentlig ikke vurdert, men i ettertid synes det uansett som om aksjeselskapet hadde få eiendeler og verdier som kunne ha vært gjenstand for heftelse.

Konklusjon

Økokrim er tilfreds med resultatet i saken, og anser det særlig viktig at den norske skipsrederen ble ilagt personlig straffansvar. Saken er blant de første i sitt slag,⁸ og statuerer tydelig det ansvaret som påhviler norske redere for at flåten resirkuleres i tråd med gjeldende regelverk.

8. En nederlandsk straffedom om tilsvarende lovovertrедelse er opphevet på grunn av saksbehandlingseil. Per november 2022 har vi ikke opplysninger om når saken kommer opp igjen i nederlandske domstoler.

« Økokrim er tilfreds med resultatet i saken, og anser det særlig viktig at den norske skipsrederen ble ilagt personlig straffansvar.

Delvis opphugget skip på stranden i Chattogram, Bangladesh.

Miljødirektoratet har merket en økning i antall søknader om eksport av skip til lovlig opphugging. I 2021 mottok direktoratet ni søknader, mot bare én søknad i henholdsvis 2016 og 2017. Så langt i år har direktoratet mottatt fire søknader om eksport av skip til resirkulering. Direktoratet har satt økningen i sammenheng med Tide Carrier-saken og den økte opp-

merksomheten rundt regelverket som saken har avstedkommet.⁹

Dommen har vakt atskillig oppsikt nasjonalt og internasjonalt. Myndigheter i flere europeiske land arbeider med tilsvarende saker, og det er etablert samarbeid med forskjellige lands påtalemyndigheter for å dele erfaringer fra Tide Carrier-saken og øvrig arbeid som pågår i Europa.

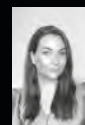

9. <https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/nyheter/2022/april-2022/lovlig-opphugging-av-stadig-flere-norske-skip/>

Tekst: politiadvokat og fagansvarlig for dyrevelferds kriminalitet **Tone Strømsnes Olsen**, Økokrim

Foto i artikkelen: s. 81 **Ina Hangås** og s. 82 og 83 **Tone Strømsnes Olsen**

// Tone.Stromsnes.Olsen@politiet.no

Dyrekrimfunksjonane i politiet samla til workshop

Deltakarar frå politidistrikta og Økokrim var 16. til 17. november samla på hotellet The Edge i Tromsø for workshop i dyrevelferds-kriminalitet. Workshopen blei arrangert av Økokrim, og deltakarane var etterforskarar og juristar frå funksjonane i politiet som kjempar mot dyrevelferds kriminalitet.

Første dagen blei avslutta med
sauna og kalde bad i Tromsø
← hamn og ein trerettars middag
↓ på restauranten Hildr.

Politiet har sidan pilotprosjektet i Trøndelag starta opp i 2015, hatt dedikerte og engasjerte personar som særleg arbeider med dyrevelferds kriminalitet. Etter 2015 har fleire distrikt oppretta eigne «dyrepoliti», som nokon kallar det, og i 2020 bestemte regjeringa at alle politidistrikt skulle opprette funksjonar som skal kjempe mot dyrevelferds kriminalitet.¹ Økokrim, som har nasjonalt fagansvar for dyrevelferds kriminalitet, fekk samtidig middel til å tilsette ein fagansvarleg politiadvokat som blant anna skal sette i gang kompetansehevande tiltak. Intensjonen med dyrekrimfunksjonane er å styrke politiet sin kapasitet og kompetanse på dyrevelferds kriminalitet. I september 2021 var det oppretta dyrekrimfunksjonar i alle dei tolv politidistrikta.

Eitt av måla med styrkinga av kriminalitetsområdet er at dyrekrimfunksjonane skal arbeide mest mogleg einsarta.² Mange i politiet er engasjerte i dyrevelferd, men det er ikkje så store fagmiljø i

kvart politidistrikt. Derfor er det viktig at vi som arbeider med faget og kriminalitetsområdet, kan møtast for å snakke om viktige tema og dele erfaringar og kompetanse på tvers av politidistrikta. Slik får vi saman diskutert ei einsarta tilnærming til prioriteringar og behand-

« Eitt av måla med styrkinga av kriminalitetsområdet er at dyrekrimfunksjonane skal arbeide mest mogleg einsarta.

ling av enkeltsaker, og ikkje minst vegen vidare i arbeidet mot dyrevelferds kriminalitet.

Dei to dagane i Tromsø var fylde med eit tett program med diskusjonar og foredrag. Vi fekk òg ha det moro saman, med sauna og bad i Tromsø hamn og felles middag ute. Workshopen starta med fokus på samarbeidet med Mattilsynet som tilsynsorgan for dyrevelferd

1. Tildelingsbrev 2021 frå Justis- og beredskapsdepartementet til Politidirektoratet.
2. Politidirektoratet sitt oppdragsbrev til politidistrikta.

Deltakarar frå politidistrikta og Økokrim samla på hotellet The Edge i Tromsø for workshop i dyrevelferdskriminalitet. →

og innlegg frå Hilde Haug, seksjonssjef i Mattilsynet. Vi fekk òg innlegg frå veterinærane Cecilie Marie Mejdell og Solveig Marie Stubsjøen ved Veterinærinstituttet. Politiet bruker ofte veterinærar som sakkunnige i dyrekrimssaker. Dei har ei viktig rolle når etterforskinga og domstolen skal forstå kva dyr sansar, og kva dei enkelte dyra i saka er blitt utsette for.

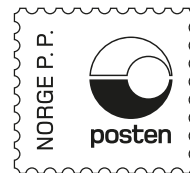
Fiskevelferdskriminalitet har særleg komme på agendaen den siste tida. Tore Kristiansen ved Havforskningsinstituttet og Ragnhild Aven Svalheim ved Nofima snakka til oss om fiskevelferd. I dag er det ingen tvil om at fisk har kjensler og kan kjenne smerte. Det er viktig å huske at også fisk er omfatta av dyrevelferdsloven og skal vernast mot «unødige påkjenningar og belastningar».

Vidare snakka June Aasen, som er ansvarleg for dyrevelferd ved etterretning i Økokrim, om informasjonsdeling som avgjerande for å kunne arbeide einsarta og førebyggjande, og Kristine Flittie Romslo snakka om Økokrim sitt pågåande prosjekt med å få registrert vedtak og dommar på aktivitetsforbod. Dyrevelferdsloven § 33 gir Mattilsynet og domstolen rett til å forby personar aktivitet med dyr for å hindre framtidige lidningar og «unødige påkjenningar» for dyr. Politiet har ikkje hatt eit sentralt register over aktivitetsforbod, og då er det ein risiko for at brot på forbod ikkje blir oppdaga. I eit sentralt register blir forboda lett tilgjengelege for opera-

« Mange i politiet er engasjerte i dyrevelferd, men det er ikkje så store fagmiljø i kvart politidistrikt. Derfor er det viktig at vi som arbeider med faget og kriminalitetsområdet, kan møtast for å snakke om viktige tema og dele erfaringar og kompetanse på tvers av politidistrikta.

tivt personell. Dessutan gir informasjonen grunnlag for analyse, som er viktig som avgjerdsstøtte i førebyggjande arbeid.

Tuva Brørby ved Økokrim snakka òg om det internasjonale samarbeidet på miljøkrimområdet og internasjonale og tverretatlege aksjonar. Ho trekte blant anna fram ein pågåande EU-koordinert kjæledyraksjon som Mattilsynet leier med hjelp frå Økokrim og tollvesenet. Ein trur omsetnad av ulovlege kjæledyr utgjør ein stor, svart marknad i heile Europa. Ifølgje både Mattilsynet og Europol set kyniske kriminelle profitt framfør god dyrehelse og dyrevelferd når dei smuglar hundar og kattar til Noreg. Dyra kan komme frå reine avlsfabrikkar, der dei lever under svært dårlege kår. Dyr som blir smugla inn i Noreg, kan òg vere berarar av sjukdommar og parasittar som er farlege for både menneske og andre dyr, for eksempel rabies og dvergbendelorm. At norsk politi deltek, har betydning utover landegrensene og er viktig i det store arbeidet med å kjempe mot dyrevelferdskriminalitet. Den overordna budskapet er at informasjonsdeling er viktig, både nasjonalt og internasjonalt!

Returadresse: Økokrim, Pb. 2096 Vika, 0125 Oslo

Foto: Joachim Schjolden

Neste nummer kommer juni 2023

Ønsker du å bestille blad, endre mottakerinformasjon
eller avslutte ditt abonnement, send en e-post til
miljokrim.okokrim@politiet.no

www.miljokrim.no

ØKOKRIM